

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vojtěch Podliska

**Dohoda o vině a trestu jako nástroj ochrany
práv obviněného**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15.12.2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 256 259 znaků včetně mezer.

Vojtěch Podliska

V Praze dne 15. prosince 2023

Poděkování

Na tomto místě bych především rád poděkoval konzultantovi této práce prof. JUDr. Bc. Tomáši Gřivnovi, Ph.D. za jeho ochotu při jejím vedení, za jeho rady při vzájemných diskusích a podněty ke zlepšení. Také mu děkuji, že právě díky jeho školním seminářům jsem se nadchnul do oboru trestního práva. Za pomoc s grafickou vizualizací grafů děkuji mému dlouholetému kamarádu Davidovi. Závěrem patří velké díky mé rodině a přítelkyni Báře za jejich trvalou a bezmeznou podporu.

Obsah

Úvod.....	1
1. Odklon jako způsob alternativního řešení trestních věcí	3
1.1. Alternativní způsob řešení trestních věcí a teoretická východiska	5
1.2. Pojem odklon v trestním řízení	8
1.3. Místo dohody o vině a trestu v systému odklonů.....	13
2. Dohodovací řízení	14
2.1. Asymetrie informací.....	16
2.2. Druhy dohodovacího řízení	20
2.3. Formy dohodovacího řízení	22
2.3.1. Kontraktuální	22
2.3.2. Bezformální	25
2.4. Pojem dohody o vině a trestu v ČR.....	28
2.5. Historický vývoj v ČR.....	29
2.6. Problematické aspekty dohody o vině a trestu	35
3. Právní úprava dohody o vině a trestu v ČR	39
3.1. Podmínky sjednání dohody o vině a trestu.....	41
3.2. Osobní rozsah aplikace dohody o vině a trestu	45
3.3. Proces sjednávání dohody o vině a trestu.....	47
3.4. Obsah dohody o vině a trestu	49
3.5. Spolupracující obviněný.....	54
3.6. Dohoda sjednaná v rámci přípravného řízení.....	57
3.7. Dohoda sjednaná v rámci předběžného projednání obžaloby	62
3.8. Dohoda sjednaná po začátku hlavního líčení	63
3.9. Odstoupení od sjednané dohody o vině a trestu	66
4. Role soudu při posuzování dohody o vině a trestu	67
4.1. Posuzování dohody o vině a trestu soudem	69
4.2. Praktická část.....	74
5. Opravné prostředky.....	79
6. Skupinové věci.....	83
6.1. Problematika společných řízení proti více obviněným vs. presumpce neviný.....	84
6.2. Je možné využít výpověď osoby, která sjednala dohodu o vině a trestu k usvědčení ostatních?.....	87
6.3. Metodika Nejvyššího státního zastupitelství.....	88
6.4. Kauza prodeje pražských bytů aneb když dva dělají totéž, není to totéž.....	89
7. Dobrovolnost uzavření.....	93
8. Praktická část	99

9. Návrhy <i>de lege ferenda</i>	104
10. Závěr.....	106
Přílohy	108
Seznam použitých zdrojů	109
1.) Monografie, komentáře, kvalifikační práce, učebnice a sborníky	109
2.) Odborné články	111
3.) Internetové články	113
4.) Seznam judikatury	115
a. Evropský soud pro lidská práva, Soudní dvůr Evropské unie	115
b. Ústavní soud.....	115
c. Obecné soudy.....	116
5.) Právní předpisy.....	116
a. České právní předpisy.....	116
b. Zahraniční a mezinárodní (nadmárodní) právní předpisy	117
6.) Další zdroje	118
Abstrakt	120
Klíčová slova.....	120
Abstract	121
Key words	121

Seznam použitých zkratk

CPS – Crown Prosecutor Service

ČR – Česká republika

DoVT / dohoda – dohoda o vině a trestu

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

KS – Krajský soud

Listina – Listina základních práv a svobod

Metodika NSZ k DoVT – Metodika k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu ze dne 17.1.2023, sp. zn. 1 SL 111/2022

MS – Městský soud

Občanský soudní řád – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Občanský zákoník – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

OS – Okresní soud

OSN – Organizace spojených národů

POP NSZ č. 9/2019 – Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení

Trestní řád – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Trestní zákoník – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

USA – Spojené státy americké

Úmluva – Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Ústava – Ústava ČR

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (ZSVM) – zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon o svobodném přístupu k informacím – zákon č. 106/1999, o svobodném přístupu k informacím

Vzor citace:

PODLISKA, Vojtěch. *Dohoda o vině a trestu jako nástroj ochrany práv obviněného*. Diplomová práce, vedoucí Gřivna, Tomáš. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2023.

Úvod

Důraz na efektivitu trestního řízení patří mezi často diskutovaná politická témata. Rychlost řízení je dokonce jakási posvátná mantra (nejen) českého právního prostředí. Jelínek dokonce připomíná, že v důvodových zprávách k téměř každé novele českého trestního procesu z posledních let je přislíbeno, že daná změna povede k vyšší rychlosti a efektivitě.¹ Ačkoliv české trestní řízení náleží mezi evropskými státy k jednomu z nejrychlejších², neustále jsou předkládány nové návrhy na ještě větší efektivitu.

Za výše uvedeným účelem byl do českého právního řádu přijat institut „dohody o vině a trestu“ jako způsob tzv. konsenzuálního trestního řízení. Obviněný přijme trest navržený státním zástupcem, čímž se zkrátí trestní řízení, a na oplátku obdrží mírnější trest. Vzhledem k faktu, že se jedná o právní institut původem ze zemí angloamerického typu právní kultury, je celé „dohadování se státním zástupcem o trestu“ jakýmsi cizorodým prvkem v českém právním prostředí. Následkem toho sjednávání dohody o vině a trestu působí aplikační potíže, a dostává se do rozporu hned s několika zásadami trestního řízení.

I když dohoda samotná je součástí českého právního řádu již více než 10 let, až od konce roku 2020 došlo k vyššímu počtu jejich sjednávání. I tak se stále jedná o minoritní způsob vyřízení trestních věcí. Může se zdát, že na dohodě o vině a trestu mají prospěch všichni. Stát ušetří finanční prostředky za kratší trestní řízení, státní zástupce a soud mají jednodušší práci, obviněný obdrží mírnější trest... Co ale osoba, která uzavře dohodu o vině a trestu pod nátlakem, ačkoliv je nevinná?

O dohodě o vině a trestu bylo napsána již řada odborných článků a knih, jelikož se jedná o právní institut z teoretické i praktické stránky velmi zajímavý. Stala se také častým tématem mezi akademiky, ale i lidmi z praxe (advokáty, soudci, státními zástupci ...) na řadě školeních nebo konferencích. V nedávné době vydalo i Nejvyšší státní zastupitelství Metodiku k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu. Ta má sice pouze doporučující charakter, i tak se ale jedná o dokument se značným reálným dopadem.

¹ JELÍNEK, Jiří. Zásada rychlosti trestního řízení – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 2008, č. 4., s. 246.

² Ministerstvo spravedlnosti ČR. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva.

Ačkoliv jsem si vědom negativ, které s sebou zakotvení dohody o vině a trestu přináší, tato práce nemá za cíl zhodnotit, zda dohoda samotná má v českém právním řádu existovat. Základní hypotézou této práce je, že i přes veškerá negativa, je dohoda o vině a trestu vhodným a žádoucím nástrojem trestního řízení. I když shrnu výhody a nevýhody dohody o vině a trestu jako celku, učiním tak spíše z důvodu zlepšení její aplikace a upozornění na její slabá místa, nikoliv však v rámci debaty o jejím zrušení.

Vzhledem k dříve uvedenému bude tato práce zaměřena na vztah dohody o vině a trestu a její vliv na práva obviněného. Obecná výzkumná otázka proto zní: „Jak může sjednání dohody o vině a trestu ovlivnit průběh a výsledek trestního řízení ve vztahu k právům obviněného?“. V práci se zabírám jednotlivými dílčími aspekty dohody o vině a trestu, a to zejména ohledně podmínek sjednání dohody o vině a trestu, samotného dohodovacího procesu, práv obviněného a role soudu jako garanta zákonnosti celého procesu. Speciální pozornost bude věnována tzv. skupinovému věci v rámci řízení, kdy se pouze část obviněných rozhodne sjednat dohodu, zatímco ostatní trvají na svojí nevině. Tento aspekt vnímám jako jeden z nejproblematictějších z aplikační praxe. Závěrem poskytnu statistická data aplikace dohody o vině a trestu v českém trestním řízení, která vyhodnotím a okomentuji.

1. Odklon jako způsob alternativního řešení trestních věcí

Trestní řízení je zcela jistě procesem náročným pro všechny zúčastněné strany. A to jak z hlediska časového, ekonomického, tak emocionálního (zejména pro osobu, proti níž se trestní řízení vede). Čím je trestní řízení delší, tím je náročnější ze všech výše uvedených hledisek. Stojí více finančních prostředků, pro všechny angažované subjekty je časově náročnější a v neposlední řadě je pro obviněného psychicky a emocionálně více vyčerpávající.

K tomuto se přidávají okolnosti, které značně negativně působí na kvalitativní, ale i kvantitativní stránku trestního řízení. Složitost a komplexita spáchané kriminality neustále roste. Vzhledem k rozvoji moderní společnosti vzniká stále víc situací, které zasluhují trestní postih ze strany státu, na což legislativci reagují neustálým vznikem dalších skutkových podstat.³ Ačkoliv v posledních letech se český zákonodárce snaží o dekriminalizaci určitých jednání (v souladu s aplikací trestního práva jako nástroje *ultima ratio*), trend přidávání nových skutkových podstat, resp. rozšíření těch stávajících, neustále pokračuje.⁴ Důvodová zpráva k (novému) trestnímu zákoníku sice přiznává, že *ojedinele ... nový trestní zákoník formuluje některé nové skutkové podstaty. [Rozhodně to však není] charakteristický jev ..., naopak v některých směrech nový trestní zákoník přinese i dekriminalizaci.*⁵ Děje se tak za situace, kdy došlo nejenom k přidání řady nových trestných činů, ale také rozšíření podmínek trestní odpovědnosti u jiných. O to podivněji toto konstatování v důvodové zprávě působí.⁶

Vzhledem k rozšíření postavení základních lidských práv obviněného, ale i např. poškozeného v rámci trestního řízení, dochází k jeho prodloužení.⁷ Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě je dnes jednou ze složek práva na spravedlivý proces (srov. čl. 6 odst. 1 Úmluvy – trestní i civilní větev nebo čl. 38 odst. 2 Listiny). Význam tohoto práva vyjadřuje anglická právní zásada „*Justice delayed is justice denied*“⁸, opožděná spravedlnost je odepřená spravedlnost. Zrychlení, resp. větší efektivita trestního řízení, se jeví jako logický krok. Pokud stát chce

³ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 14.

⁴ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 13.

⁵ POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 410/0 z 5. volebního období. [online]. [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0>.

⁶ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 13-14.

⁷ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 14.

⁸ SOURDIN, Tania a BURSTYNER, Naomi. Justice delayed is justice denied. *Victoria University Law and Justice Journal*. 2014, roč. 4, č. 1, s. 46-60.

organizačně zajistit stíhání, co nejvíce pachatelů trestné činnosti, je nutné hledat efektivnější metody takového postihu.

Trend na zrychlování trestního řízení proto již řadu let tvoří součást novelizačních snah nejenom zákonodárců jednotlivých států, ale i mezinárodních organizací. Jako příklad lze uvést doporučení č. R (87) 18 Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 17. září 1987, které označilo konsenzuální způsob řešení trestních věcí jako jeden z možných způsobů zjednodušení a zefektivnění trestního řízení. Ačkoliv mezinárodní organizace (jako Rada Evropy nebo OSN) disponují pouze nezavázanými nástroji (tzv. *soft law*), i tak jejich vliv zůstává značný.⁹

A kdo by s tím nesouhlasil? Drtivá většina trestních řízení probíhá bez jakékoliv mediální či veřejné pozornosti. Když už se ale nějaké dostane do hledáčku médií, často se stává, že trvá řadu let. Typický příklad je soudní proces s bývalým středočeským hejtmánem Davidem Rathem, kdy do pouhého prvoinstančního rozhodnutí uplynulo více než 3 roky a 2 měsíce.¹⁰ Celkově bylo finální rozhodnutí odvolacího soudu (po zásahu Nejvyššího soudu) vydáno až po 7 letech od zahájení trestního řízení.¹¹ Když se podíváme na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, tak téměř třetina rozhodnutí soudu, kde bylo konstatováno porušení určitého práva garantovaného Úmluvou ze strany České republiky, se věnovala právě nerozhodnutí věci příslušnými orgány v přiměřené době.¹²

Z důvodu efektivity začaly být do právních řádů uváděny alternativní způsoby řešení trestních věcí. Z klasického (a původního) řešení trestní věci – tedy konání hlavního líčení zakončeného odsuzujícím (resp. zprošťujícím) rozsudkem se stala menšina. Novotný například konstatuje, že 75 % všech trestních věcí není řešeno způsobem, který lze označit za běžný (řádný).¹³ Z běžného se stala výjimka, a z výjimky naopak pravidlo. Tento jev není ojedinělý pouze v České republice, ale také i v zahraničí.¹⁴

⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 69.

¹⁰ BICEK, Rudolf. *Trestní proces s Davidem Rathem pohledem Mapy průtahů*. Právní rádce [online]. 2015 [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/trestni-proces-s-davidem-rathem-pohledem-mapy-prutahu>.

¹¹ GOLIS, Ondřej. *Rath bral v roli hejtmána úplatky. Vinni jsou Kott, Pancová i další obžalovaní, rozhodl vrchní soud*. Český rozhlas [online]. 2019 [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/david-rath-kauza-rath-korupce-vrchni-soud-rozsudek-katerina-kottova-petr-kott_1906260928_ogo.

¹² European Court of Human Rights. Statistics by State. Violations by Article and by State 1959-2022 [online]. [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>.

¹³ NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7–8, s. 28–31.

¹⁴ MUELLER-SMITH, Michael a SCHNEPEL, Kevin T. Diversion in the Criminal Justice System. *The Review of economic studies*. 2021, roč. 88, č. 2, s. 883-936.

Různé druhy alternativních způsobů řešení trestních věcí se zavádějí nejenom z důvodu efektivity. Často je v poslední době skloňován například pojem restorativní justice. O těchto důvodech bych rád pojednal až později. Nelze však zapomenout na prvotní účel existence trestního řízení a trestu obecně. Efektivita či restorativní justice jsou pouze vedlejší cíle. Hlavním cílem i nadále zůstává náležité objasnění trestné činnosti a spravedlivé potrestání takových pachatelů (§ 1 odst. 1 trestního řádu). Co ale ono „spravedlivé potrestání“ ve skutečnosti znamená?

1.1. Alternativní způsob řešení trestních věcí a teoretická východiska

Pojem spravedlnost tvoří jeden ze základních pojmů lidského myšlení již po tisíce let. Určení, co je spravedlivé, resp. nespravedlivé, je imanentně spjata s určováním dobra a zla. O tom, co však spadá pod tyto dichotomické kategorie se jednotlivé společnosti (a i jednotliví jedinci) liší. Spravedlivá společnost je taková, která rozděluje dobro na základě správného klíče, dává každému práva a povinnosti, která si zaslouží.¹⁵

Za jednu z nejranějších forem spravedlnosti lze označit retributivní (neboli restitutivní nebo opravnou) spravedlnost. Jedná se o koncept, kdy pouze adekvátní trest je schopný vykompenzovat spáchaný zločin (spáchané zlo).¹⁶ Zločin si lze tedy představit jako určité vychýlení z přirozeného řádu, které lze napravit pouze protichůdným vychýlením o stejné síle. Retributivní spravedlnost je silně spjata s veřejnoprávní odpovědností,¹⁷ ale také odpovědností soukromoprávní (viz sankční role v rámci náhrady škody, tzv. *punitive damages*, v některých zahraničních jurisdikcích).¹⁸

Tento koncept značně souvisí s teorií odplaty (v minulosti převažující), kterou zastávala řada největších myslitelů lidstva jako například Aristoteles, Hegel nebo Kant. Na základě této teorie se trest neukládá pro jeho nemorální nebo nemravný charakter jednání, ale pouze pro to, že je nezákonný. V potrestání (uloženém trestu) se zrcadlí spravedlnost. Spravedlivý trest (o stejné závažnosti jako spáchaný zločin) vyrovná bezpráví, čímž se obnoví spravedlivé uspořádání.

¹⁵ SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. Praha: Karolinum, 2015, s. 28.

¹⁶ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 8.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ JANEČEK, Václav. *K přípustnosti sankční náhrady škody*. Právní rozhledy. 2013, č. 5, s. 153–159.

Aristoteles retributivní spravedlnost chápal jako rovnost. *Když jeden byl zraněn, druhý ho zranil. Když jeden byl zabit, druhý ho zabil... Bezpráví je tedy nerovně rozdělené. [Úkolem] soudce je proto vyrovnat nerovnost trestem.*¹⁹ Celý princip se dá přirovnat pověstnému „oko za oko, zub za zub“.

Klasická retribuční teorie nesměřuje do budoucnosti. Směřuje pouze do minulosti, kdy spravedlnosti je dosaženo potrestáním pachatele trestného činu. Potrestáním však nelze vrátit předchozí pokojný stav zpět.²⁰ Jako reakci na to vzniká teorie prevence (předcházení). Ta vidí smysl spravedlivého trestání v ochranně společnosti a polepšení zločince. Trest je přirovnán k léku na nemoc v podobě budoucího abnormálního (nežádoucího) chování.²¹ Zdůvodnění našel tento přístup také z pohledu teorie utilitarismu. Ta spatřuje ospravedlnění trestu právě ve jménu „vyššího (většího) obecného blaha“, tj. zabránění budoucí trestné činnosti. V konečném důsledku jde utilitarismu o určení optimální funkce a účelu trestu. Trestání pachatelů trestné činnosti (ukládání trestů) má být tedy pouhým nástrojem k maximalizaci společného užitku (ochrana společnosti, jednotlivých osob a majetkových statků).²²

Jako nástroj převýchovy pachatele trestné činnosti (aby se stal řádným členem společnosti) se od 19. století začal prosazovat trest odnětí svobody. Takovýto trest samozřejmě existoval již dříve, ale v této době se stal trestem dominantním. V rozporu s domněnkou efektivitu trestu odnětí svobody jako nástroje individuální prevence, se však neprojevil předpokládaný kladný výsledek na počtu spáchaných trestných činů. Stále častější ukládání trestu odnětí svobody také narazilo na kapacitní možnosti věznic.²³

Utilitaristický přístup se tedy zdá jako jedním z východisek alternativního řešení trestních věcí (včetně dohody o vině a trestu samotné). Maximalizace společenského blaha bude dosaženo skrz ušetření finančních prostředků, a to zkrácením trestního řízení jako celku nebo hledáním alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, který je značně finančně nákladný. Ušetřené finanční prostředky mohou být poté použity na stíhání dalších osob.

¹⁹ ANZENBACHER, Arno a ŠPRUNK, Karel. *Úvod do filozofie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 263-265.

²⁰ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 11.

²¹ ANZENBACHER, Arno a ŠPRUNK, Karel. *Úvod do filozofie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 264.

²² ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 11-12.

²³ Tamtéž.

Čistý utilitaristický přístup má však dvě slabiny. Za první činí ze spravedlnosti záležitost pouhého kalkulu, ne principu, za druhé předpokládá, že vše jde změřit, spočítat. Kvantitativní stránku zcela nadřazuje nad stránku kvalitativní, kterou naprosto vytěsňuje. Mezi retribuční teorií spravedlnosti a teorií utilitaristickou stojí teorie smíšené. Nejedná se o jednu specifickou kategorii, ale spíše o souhrn myšlenkových proudů, které se v sobě snaží zahrnout jak odplatu pachateli trestného činu, tak funkci prevenční.²⁴

Za určitý alternativní proud se dá označit v poslední době velmi aktuální směr zvaný restorativní justice. Jedná se o směr, který vznikl v 70. letech 20. století v USA a Kanadě. Jeho kořeny sahají až ke speciálním mediačním programům pro mladistvé pachatele, ale i mladistvé oběti.²⁵ Howard Zehr coby jeden z vrcholných podporovatelů restorativní justice ji definuje jako „*proces, jenž v maximálním možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla*“, přičemž hlavním cílem není potrestání pachatele, ale obnova narušených vztahů.²⁶

Restorativní justici nelze tedy chápat jako pouhou kritiku délky řízení, přeplnění věznic či neefektivity nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jedná se především o přehodnocení role pachatele a poškozeného (oběti) trestné činnosti. Zatímco v klasickém trestním řízení stát paternalisticky vystupuje vůči obviněnému (pachateli), poškozenému je přiznána pouze role pasivního účastníka, který projednávání věci prakticky nemůže ovlivnit.²⁷

Obviněný sice disponuje procesními právy tvořící jednotlivé složky práva na obhajobu, jeho aktivita směřující k vyrovnání újmy způsobené trestnou činností se v retributivním systému neočekává. Naopak v tradičním retributivním systému poškozený vůbec nefiguruje. V tomto konceptu je vlastně primární obětí stát. Skutečná oběť, poškozený, je do jisté míry přehlížena.²⁸ Účinek veřejné moci je zaměřen na zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností a potrestání pachatele trestné činnosti, avšak jen okrajově k nastolení pokojného stavu mezi pachatelem a obětí. Prakticky není vzat v potaz názor poškozeného na řešenou trestní věc, čímž musí ustoupit do pozadí oproti zájmu a role státu.²⁹

²⁴ LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 51.

²⁵ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 88.

²⁶ ZEHR, Howard. *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse: Good Books, 2002, s. 37.

²⁷ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 17-18.

²⁸ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 468.

²⁹ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 17-18.

Na restorativní justici navazuje (a v určité části s ním splývá) pojem dohodnutá spravedlnost (také známý pod anglickým *negotiated justice*). Jednotlivé formy jsou značně odlišné, ale zastávají shodnou premisu, že „i špatná dohoda je lepší než dobrý rozsudek“. Jedná se o snahu, kdy se obviněný může vlastní snahou vyhnout soudní fázi trestního řízení, čímž by došlo k menší stigmatizaci obviněného, větší efektivitě, menší formálnosti a nižší nákladovosti.³⁰ S tímto úzce souvisí i otázka účelu trestu. Účelu trestu může být naplněno pouze v případě, že je uložený trest spravedlivý. Za situace, kdy by spravedlivost trestu neuznal pachatel, ale ani samotná společnost, vedlo by to nejspíše k nedostatečnému výchovnému působení.³¹ Pipek dokonce toto označuje za „privatizaci soukromého práva“.³²

1.2. Pojem odklon v trestním řízení

Jednotlivé druhy alternativních způsobů řešení trestních věcí se dají dělit na základě mnoha kritérií. Zcela nejzákladnější dělení pojímá alternativy ve dvou skupinách, a to ty vně systému trestního práva (tj. upravené mimo-trestními předpisy či právem neupravené vůbec, např. mediace), a ty uvnitř systému trestního práva. Posledně zmíněná kategorie se dále dělí na alternativy podle práva hmotného a procesního. Alternativy uvnitř práva trestního hmotného reagují na krizi efektivity nepodmíněného trestu odnětí svobody (viz výše), a dají se sem řadit tresty alternativního charakteru (například trest obecně prospěšných prací nebo domácího vězení).³³ Tato práce je však zaměřena na tzv. odklony v trestním řízení jako alternativu uvnitř trestního práva procesního.

Pojem odklon v trestním řízení je hojně užíván v literatuře zabývající se trestním právem procesním. A to navzdory tomu, že v trestním řádu ani v jiném právním předpise se takové označení nevyskytuje.³⁴ Samotný pojem odklonu je mnohovýznamový,³⁵ a proto neexistuje ustálená (všemi uznávaná) definice. Odklony se rovněž dají dělit na základě mnoha kritérií. Vyčerpávající analýzu nabídla v tomto ohledu Tibitanzlová, a tudíž odkážu na její publikaci o odklonech v trestním řízení.³⁶ V následující části se pokusím ilustrovat pouze jedno z možných dělení, a to pouze na základní úrovni.

³⁰ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 20-21.

³¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019, s. 403.

³² PIPEK, Jiří. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*. 2000, roč. 139, č. 12, s. 1161.

³³ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 21.

³⁴ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 23-24.

³⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Leges, 2021, s. 792.

³⁶ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 36-47.

Odklony se dají chápat v širším a užším slova smyslu. V širším slova smyslu lze odklon definovat jako alternativu ke standardnímu průběhu trestního řízení, jejímž hlavním účelem je urychlit a zjednodušit trestní řízení. Tento účel je dosahován tím, že při využití odklonu nedochází, resp. nemusí dojít k provedení hlavního líčení. Jako odklon v širším smyslu lze tedy označit podmíněné zastavení trestního stíhání (včetně jeho varianty určené pro zkrácené přípravné řízení označené jako podmíněné odložení podání návrhu na potrestání), narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvých, trestní příkaz a schválení dohody o vině a trestu.³⁷

Odklony v užším slova smyslu pak vedle zkrácení a zjednodušení trestního řízení sledují i další cíle. Jsou jimi depenalizace, snížení stigmatizačních účinků trestního řízení a v neposlední řadě též rychlejší odčinění materiálních i nemateriálních následků trestného činu. Odklony v užším slova smyslu (a mezi nimi v první řadě narovnání) jsou proto jedním z hlavních projevů tzv. restorativní justice, jejímž cílem je dosáhnout nikoli jen postihu pachatele trestného činu, ale především odstranění či zmírnění konfliktního stavu mezi pachatelem (obviněným) a osobou, která byla jeho činem poškozena.³⁸

Výše uvedené kategorie lze také označit jako odklony odsuzující a neodsuzující. Odsuzující odklony (neboli konsenzuální alternativy odsuzujícího rozsudku) představují pouze „výhybku“ ze standardního soudního projednávání věci, které se buď fakticky nekoná (trestní příkaz), nebo se koná ve značně redukováném rozsahu a obsahu (dohoda o vině a trestu). Druhá kategorie (pojmenovaná jako odklony neodsuzující) se vyznačuje tím, že v případě naplnění zákonných podmínek pachatelem trestného činu rozhodnutí o odklonu právně eliminuje nepříznivé důsledky trestní odpovědnosti pachatele, tj. shledání vinným a povinnost strpět uložený trest (např. podmíněné zastavení trestního stíhání nebo narovnání).³⁹

Pro mnohoznačnost pojmu odklon trestního řízení, jakož i rozdílné metodice jejich dělení Tibitanzlová po vzoru Provazníka navrhuje jako vhodnější definovat odklon v trestním řízení na základě jeho funkcí.⁴⁰ Ty se v mnohém liší od klasického trestního řízení zakončeného

³⁷ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GŘIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 780.

³⁸ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GŘIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 780-781.

³⁹ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 35.

⁴⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 47-56.

hlavním líčením. Ne všechny funkce uvedené Tibitzanzlovou lze však podle mého názoru zcela vztáhnout i na dohodu o vině a trestu. V následující pasáži popíšu pouze část z nich, a to ty, které jsou pro dohodu o vině a trestu nejvíce relevantní. Bude se zároveň jednat o pouhé předestření, kdy neodpovím na úplně všechny otázky s daným bodem souvisejícím. (Do)vysvětlení některých z nich se bude nacházet v jiných kapitolách této práce.

a) Aplikovatelnost odklonů u věci se skutkovou a právní jednoduchostí

Tento bod je také rovněž jedním z nejproblematičtějších. Řadu odklonů v trestním řízení lze využít pouze u limitovaného okruhu případů (např. narovnání pouze v řízení o přečinu⁴¹ nebo trestní příkaz může vydat pouze samosoudce, a to pouze o omezené výměře uloženého trestu⁴²). Dohoda o vině a trestu toto omezení nemá. Dohodu o vině a trestu lze sjednat i u skutkově a právně značně komplikovaných případů. V tomto případě je klíčová role soudu jako garanta zákonnosti sjednané dohody, a to právě při jejím schvalování. V případě, že výsledky vyšetřování nedostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, soud takovou dohodu nesmí schválit.

b) Na aplikaci odklonů není právní nárok

Obviněný nedisponuje mechanismem, pomocí kterého by se mohl domoci aplikace odklonu v trestním řízení. V případě dohody o vině a trestu platí typická smluvní zásada, že obě strany musí souhlasit s jejím sjednáním. Je tedy zcela na státním zástupci zda s obviněným dohodu o vině a trestu sjedná. Na druhou stranu samozřejmě platí, že dohodu o vině a trestu nelze obviněnému vnutit proti jeho vůli. Státní zástupce by však v tomto případě měl přistupovat k podobným případům obdobně a neměl by arbitrárně vyloučit sjednání dohody o vině a trestu. Každé takové odmítnutí by mělo být odůvodněno, aby obviněný věděl, proč právě s ním nedošlo ke sjednání dohody.

c) Iniciativa na aplikaci odklonů může být u jiného subjektu než je soud

Hlavními aktéry v rámci procesu sjednávání dohody o vině a trestu musí být obviněný a státní zástupce. I když soud může obviněného vyzvat ke sjednání dohody o vině a

⁴¹ § 309 odst. 1 trestního řádu.

⁴² § 314e odst. 1, 2 trestního řádu.

trestu (např. § 206b trestního řádu), iniciativa v tomto ohledu leží na obviněném a státním zástupci. Soud by měl přistupovat k aktivitě v rámci procesu sjednávání dohody o vině a trestu, co nejvíce restriktivně. Ačkoliv lze zaznamenat názor, že soud může být procesu sjednávání přítomen a korigovat případné nedostatky, jedná se o princip zásadně nepřipustný.⁴³ Těžiště role soudu leží v rámci procesu schvalování sjednané dohody. Soud působí jako pouhý negativní garant, který do samotného procesu nezasahuje, ale v případě pochybení pouze sjednanou dohodu neschválí.

d) Souhlas obviněného

Bez souhlasu obviněného není možné sjednat dohodu o vině a trestu. Takové sjednání musí být zcela dobrovolné a prosto nátlaku ze strany orgánů činných v trestních řízení (viz kapitola č. 7 ohledně dobrovolnosti sjednání dohody o vině a trestu).

e) Úspěšné uplatnění odklonu vytváří překážku *res iudicata*

Úspěšná aplikace odklonů v trestním řízení slouží k pravomocnému skončení trestní věci. Schválení sjednané dohody o vině a trestu soudem má povahu odsuzujícího rozsudku.⁴⁴ Obviněný se zároveň vzdává práva na podání odvolání.⁴⁵

f) Jedná se o prostředek racionalizace trestní justice

Racionalizace trestní justice v podobě efektivnějšího a rychlejšího trestního řízení je jedním z nejčastěji uváděných znaků odklonů v trestním řízení. Aplikace dohody o vině a trestu má značný potenciál toto učinit. Pokud je dohoda sjednána co nejdříve (v přípravném řízení), dochází ke značné úspoře času, jakož i finančních prostředků orgánů činných v trestním řízení (vůbec nedochází k hlavnímu líčení). Obviněný na oplátku obdrží mírnější trest. Jiná je situace, když dojde k její sjednání po zahájení hlavního líčení, a to i v jeho závěru po skončení procesu dokazování. Pokud chápeme dohodu o vině a trestu jako institut racionalizace trestní justice, který souvisí zejména s ekonomikou a rychlostí trestního řízení, vyvstává otázka, zda dojde naplnění tohoto účelu.

⁴³ Metodika NSZ k DoVT, s. 21-22.

⁴⁴ Srov. § 314r odst. 4 trestního řádu.

⁴⁵ § 245 odst. 1 trestního řádu.

Pod zvýšením efektivity trestního řízení je také nutné chápat větší internalizaci uloženého trestu obviněnému a jeho přijetí, resp. stránka psychologická. Jsem toho názoru, že i „špatná dohoda je lepší než sebelepší trest.“ Přijetí uloženého trestu jako „spravedlivého“ může mít lepší výchovný efekt, než by tomu tak bylo v případě jednostranného uložení trestu soudem. Tento účel však odborná literatura spíše upozaduje ve prospěch zkrácení trestního řízení.⁴⁶ I tak je podle mého názoru vhodné s ním počítat.

g) Aplikace odklonu počítá s aktivnější rolí poškozeného

Tato funkce odklonu silně souvisí s principem restorativní justice uvedeným výše. Ačkoliv dohoda o vině a trestu se sjednává pouze mezi státním zástupcem a obviněným, poškozený má právo do procesu sjednávání zasáhnout. Státní zástupce má rovněž při sjednávání dbát na zájmy poškozeného.⁴⁷ Během procesu sjednávání by mělo jít o vybudování pozitivního vztahu obviněného směrem k náhradě újmy, která byla daným trestným činem způsobena.

h) Možnost omezení sekundární viktimizace⁴⁸

Jistě řada čtenářů zaregistrovala případ z léta 2023, kdy bývalý vedoucí letních táborů pro děti pohlavně zneužil a znásilnil 6 chlapců ve věku 10 až 14 let. Tato kauza v létě téhož roku silně rezonovala mediálním prostorem.⁴⁹ Vyjadřovala se k ní i řada odborníků z právní oblasti.⁵⁰ Opakovaně zde zazněl názor, že pokud dojde ke sjednání dohody o vině a trestu již v přípravném řízení, nedojde vůbec ke konání hlavního líčení, čímž dojde k omezení sekundární viktimizace. Oběti se nebudou muset dostavit soudu a opět vypovídat o skutečnostech, které zažily.

⁴⁶ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018, s. 59.

⁴⁷ § 175a trestního řádu.

⁴⁸ Tato funkce není Tibitanzlovou uváděna. V poslední době je však tento argument opakovaně zdůrazňován.

⁴⁹ Např. VESELÁ, Marie. *Zneužíval děti, dostal podmínku. Ministerstvo prověří, zda systém dohod o vině a trestu funguje správně*. Český rozhlas [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dohoda-o-vine-a-trestu-soudy-obeti-hrda-zneuziti-justice_2309200808_afo.

⁵⁰ ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Je vhodné využívat dohodu o vině a trestu i u případů znásilnění?* Advokátní deník [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/09/05/je-vhodne-vyuzivat-dohodu-o-vine-a-trestu-i-u-pripadu-znasilneni/>.

Někdo může namítat, že tato funkce jde proti funkci předchozí (tedy aktivnější účasti poškozeného na celém řízení). V tomto případě záleží na specifiku konkrétního případu. Jedná se o určité poměrování obou principů. Tohoto jsou si však zastánci restorativní justice vědomi, když riziko sekundární viktimizace vnímají jako potenciální negativum tohoto přístupu.⁵¹

Na základě výše uvedeného je jasné, že dohoda o vině a trestu spadá mezi odklony v trestním řízení. Ačkoliv neexistuje všemi uznávaná definice odklonů v trestním řízení, odborná veřejnost se shoduje, že dohoda o vině a trestu mezi ně jednoznačně náleží. Dohoda o vině a trestu nesplňuje pouze náležitosti formální, ale také ty materiální (definice na základě jejich funkcí). Dohoda o vině a trestu splňuje všechny výše uvedené znaky odklonů v trestním řízení. Funkce, která dohodu o vině a trestu nejvíce odlišuje od ostatních odklonů, je fakt, že ji lze použít i u skutkově a právně složitějších věcí. Z toho však pramení i některé problematické aspekty využití tohoto institutu (např. aplikace v rámci tzv. skupinových věcí).

1.3.Místo dohody o vině a trestu v systému odklonů

Dohoda o vině a trestu má své místo v českém právním řádu jako určitý „akcelerační nástroj“ a prostředek racionalizace justice. Pokud se podíváme na její místo v českém právním řádu, tak je vhodná nejenom pro méně závažnou kriminalitu (jako většina odklonů), ale taktéž pro tu závažnější. Nebylo tomu tak ale vždy. Před změnou právní úpravy provedené zákonem č. 333/2020 Sb. nebylo možné sjednat dohodu o vině a trestu u zvláště závažných zločinů.

U ostatních „odsuzujících“ odklonů (např. trestní příkaz) tomu tak není. Je zde limitace okruhu trestných činů (resp. uloženého trestu), u kterých ho lze použít. Dohoda o vině a trestu má tudíž tu výhodu, že ji lze využít i u závažnějších případů, kde je z logiky věci trestní řízení nejdelsí. Právě u těchto případů lze trestní řízení urychlit nejvýrazněji. Na základě dohody o vině a trestu lze rovněž uložit nepodmíněný trest odnětí svobody (jakožto nejzávažnější druh trestu), kdežto trestní příkaz je určen zejména na ukládání trestů alternativních. Již došlo i k případu, kdy byl v dohodě o vině a trestu sjednán trest odnětí svobody na doživotí jako trest výjimečný.⁵²

⁵¹ Např. HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 180-185.

⁵² ČTK. *Muž obviněný z požáru v Bohumíně přijal doživotní trest. Dohodu o vině a trestu musí potvrdit soud*. Český rozhlas [online]. 2021 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/muz-obvineny-z-pozaru-s-11-obetmi-mel-ve-vezeni-stravit-zbytek-zivota_2109171020_elev.

I když dohoda o vině a trestu stále tvoří pouze minimální část z celkového počtu trestních věcí, již se etablovala v českém právním prostředí (viz statistika v kapitole 8). Dohoda o vině a trestu dokáže podle mého názoru úspěšně splnit funkce, kvůli kterým byla do právního řádu zavedena. Jedná se o unikátní nástroj, pomocí kterého může obviněný znatelně ovlivnit svoji budoucnost (uložený trest). Z rozhodovací praxe bylo vyzorováno, že aplikace dohody o vině a trestu vede k ukládání vyšších majetkových trestů (peněžité tresty, propadnutí části majetku nebo náhradní hodnoty), za současného uložení mírnějších trestů odnětí svobody. U dosud netrestaných osob v případě hospodářské kriminality se toto jeví jako dobré řešení.⁵³

Ačkoliv často bývá dohoda o vině a trestu popisována pouze superlativy a předpokládanými výhodami (zejména v důvodových zprávách k novelám ji upravujících), není tomu tak. Musil ji vcelku přiléhavě popisuje jako poměrování očekávaných zisků a ztrát.⁵⁴ Aplikace dohody o vině a trestu může přinést řadu benefitů pro subjekty trestního řízení. Na druhou stranu je zde řada rizik, která se v této práci budu snažit popsat.

2. Dohodovací řízení⁵⁵

Koncept dohadování viny a trestu mezi obviněným a státním zástupcem není ničím jedinečným. Vyskytuje se v řadě zemí po celém světě. Ačkoliv se původem jedná o právní institut z angloamerické právní kultury, dnes se rozšířil i do zemí kontinentální právní kultury, kde byl přizpůsoben zdejší podmínkám.

Předlohu procesu sjednávání dohody o vině a trestu (resp. *plea bargaining* v USA) lze najít v USA již v 19. století. Z původně minoritního způsobu řešení trestních věcí se dnes stal tím masivně převažujícím. Na federální úrovni je zde vyřešeno až 98 % všech trestních věcí pomocí dohodovacího řízení. O to více může být zážející, že Nejvyšší soud USA tuto praxi schválil jako souladnou až v 70. letech 20. století.⁵⁶

⁵³ Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022 – textová část, s. 31.

⁵⁴ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1. str. 3-26.

⁵⁵ Vzhledem k rozdílné terminologii používám tento pojem jako synonymum anglickému „*plea bargaining*“. Srov. např. JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10.

⁵⁶ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 18.

Tato praxe se později rozšířila i do zemí kontinentální právní kultury (zejména zemí evropských). Částečně však zde dohadování o vině a trestu vzniklo samovolně. Rovněž v 19. století ve španělském právu existoval proces zvaný *conformidad*. Tento institut bylo možné aplikovat pouze u případů bagatelní kriminality, kdy šlo sjednat výši uděleného trestu. Ze zemí blízkých zdejší právní úpravě (země germánského právního okruhu) je možné zmínit Spolkovou republiku Německo nebo Slovensko, která je naší právní úpravě nejbližší a zákonodárce se zde při zavádění dohody o vině a trestu značně inspiroval.⁵⁷

Ačkoliv každá právní úprava je jedinečná a mezi zeměmi angloamerické a kontinentální právní kultury existují značné rozdíly, jádro zůstává stejné. Prvky „dohodnuté spravedlnosti“ v oblasti trestní justice sice existovaly již dříve, dnešní pojetí se do celého světa rozšířilo právě z USA. Při přebírání závěrů z cizích právních řádů je nutné vzít v potaz problémy právní recepce.

Kramer⁵⁸ rozděluje právní recepci na převzetí celých legislativních celků (převzetí právního předpisu jako celku), převzetí pouze některého institutu (resp. pouze jeho části), převzetí názorů právní vědy a doktríny a převzetí právního institutu *soft law* (nezávazného, doporučujícího práva) do práva závazného. Převzetí dohody o vině a trestu lze řadit do druhé jmenované kategorie (tj. převzetí pouze určitého institutu, tzv. právní transplantát). Při převzetí takových institutů vyvstává podle Kramera klíčová otázka, zda lze použít dosavadní výklad a závěry z aplikace tohoto právního institutu nebo je třeba nutné se podržet autonomního výkladu.

Trestní právo procesní v angloamerické právní kultuře vychází ze zcela jiných závěrů než právo kontinentální. Aplikace dohody o vině a trestu v českém právním řádu vytváří masivní výjimku ze zásady materiální pravdy, kterou je jinak trestní řízení ovládáno.⁵⁹ ČR převzala dohodu o vině a trestu ve chvíli, kdy tak již učinily okolní státy (rovněž kontinentální právní kultury). Došlo k převzetí dohody o vině a trestu „adaptované“ na kontinentální systém.

Právní úpravu zakotvení dohody o vině a trestu v ČR tedy nelze chápat jako jedinou možnou. Existuje řada různých modalit, které se liší na základě řady kritérií. Existuje několik základních typů dohadování o vině a trestu, přičemž pouze jedna z nich je u nás povolená. Ačkoliv se stále principem jedná o velmi podobný institut, při vzájemné komparaci je nutné postupovat velmi

⁵⁷ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 77-79.

⁵⁸ KRAMER, Ernst. Základní problémy právní recepce. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 12, s. 396-415.

⁵⁹ Srov. např. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Leges, 2021, s. 156.

obezřetně, a to z důvodu řady odlišností (zejména rozdílných ideových východisek a povoleného rozsahu dohadování). Čím větší je tento rozdíl, tím mohou být závěry odlišnější.

2.1. Asymetrie informací

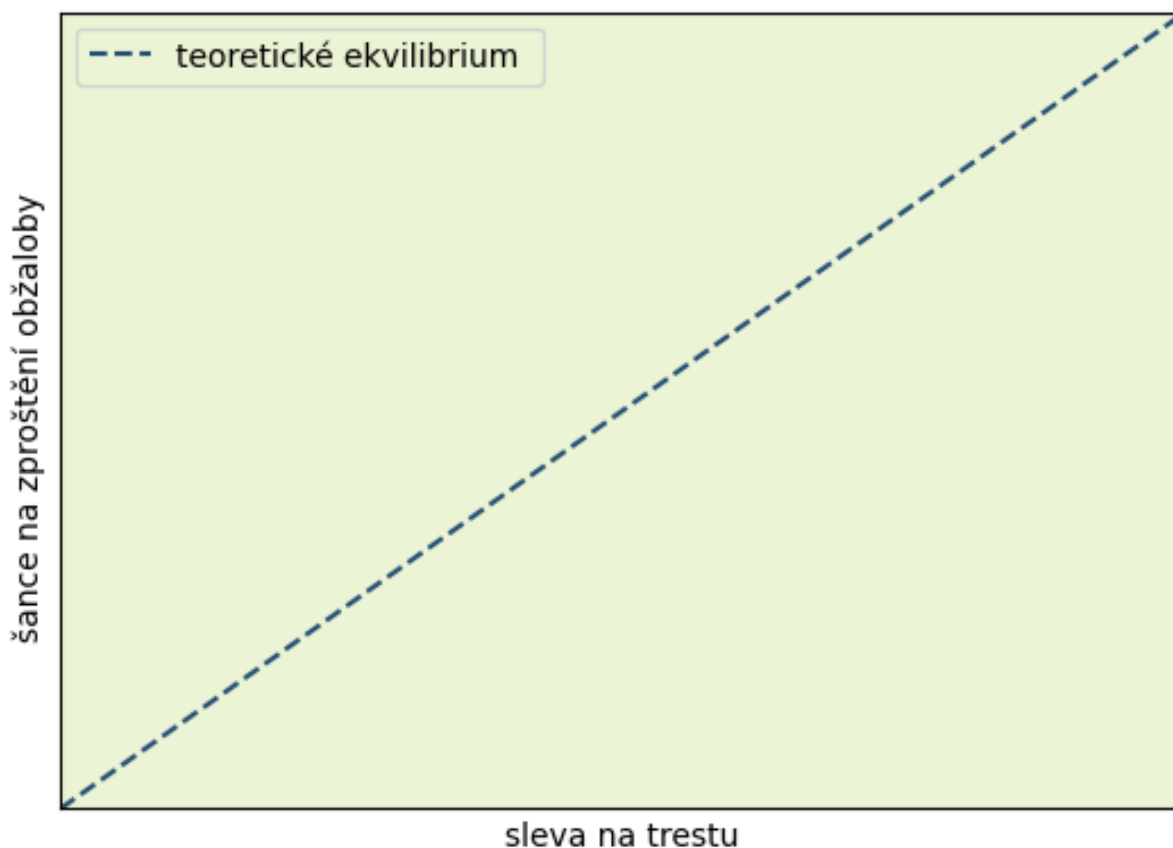
Navzdory výše uvedeným nedostatkům jádro problému zůstává velmi podobné, ne-li stejné. Tento fakt nám umožňuje studovat dohodu o vině a trestu z teoretického hlediska. Základní teoretický princip fungování dohody o vině a trestu stojí na jednoduchém ekonomickém modelu – čím je vyšší pravděpodobnost obviněného na odsouzení, tím vyšší je sleva na dohodnutém trestu (tzv. *plea discount*).

V teoretickém ideálním modelu tedy dojde ke sjednání dohody v každém případě (v případě alespoň minimální šance na odsouzení). Státní zástupce navrhne slevu, která je podle jeho pohledu ve stejné výši, jako je subjektivní pravděpodobnost zproštění obžaloby. Poskytnutá sleva tedy zcela závisí na důkazní situaci daného případu, resp. jak důkazní situaci obviněný a státní zástupce vidí⁶⁰ (srov. s ilustračním zobrazením na grafu č. 1). Většina případů bude oscilovat mezi 100 % šancí na odsouzení (tudíž sleva bude nulová) a 100 % šancí na zproštění (sleva bude maximální, tj. 100 %, resp. nedojde ke sjednání dohody, jelikož neexistuje šance na odsouzení). Tyto dva extrémy nikdy nenastanou, jelikož žádná ze stran nikdy nedisponuje 100 % jistotou odsouzení, resp. zproštění obžaloby. Tento model je v odborné literatuře nazván jako *shadow of the trial theory*.⁶¹

⁶⁰ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 27-29.

⁶¹ Např. BUSHWAY, SHAWN D.; REDLICH, ALLISON D. a NORRIS, ROBERT J. An explicit test of plea bargaining in the "shadow of the trial." *Criminology (Beverly Hills)*. 2014, roč. 52, č. 4, s. 723-754.

**Graf č. 1 – teoretická sleva na trestu ve vztahu k šanci na zproštění obžaloby
(zpracování vlastní)**

Smyslem dohody o vině a trestu je zvýšení efektivity. Ačkoliv jsem v kapitole 1 uvedl i řadu dalších funkcí, právě úspora časová a finanční je důvodem, proč dohoda o vině a trestu vznikla. Snaha vyvarovat se konání soudní fáze řešení sporu je v zemích angloamerické právní kultury ještě větší, než je tomu v ČR (resp. kontinentální Evropě). Tyto země spoléhají v trestním soudnictví na porotní systém.⁶² Svolávat 12 členů poroty spolu s jejich výběrem je jistě nákladnější než povolat 3členný senát v ČR (resp. jednoho samosoudce).

Panuje zde snaha vyhnout se situaci nazvané *cracked trial* (doslova „prasklý soud“). Ta je velmi známá např. v Anglii a Walesu, kdy obviněný prohlásí vinu těsně před začátkem soudu, kdy už je porota na místě. Dochází tedy ke zrušení soudního líčení „na poslední chvíli“. Úspora v podobě nesvolávání poroty se tedy neaplikuje, jelikož porotci jsou svoláni, ačkoliv ve výsledku nejsou potřeba.⁶³ Právě proto takový obviněný obdrží nejmenší slevu na uloženém

⁶² Např. SPRACK, John. *A practical approach to criminal procedure*. 12th ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 291 a násl.

⁶³ Tamtéž.

trestu (viz kapitola 2.3.2. ohledně dohody o vině a trestu v Anglii a Walesu). Tento pojem je používán i v oficiálních vládních statistikách, kdy je procento takových situací sledováno. Panuje pak obecná snaha tento poměr, co nejvíce snížit, a to za účelem větší efektivity.⁶⁴

Teoretický model uvedený výše však takto nefunguje. Racionálně uvažující obviněný by měl sjednat dohodu o vině a trestu v každém případě, jelikož nikdy neexistuje 100 % jistota, že bude zproštěn obvinění. Lidé zde však neuvažují racionálně a zvažují také jiné faktory (zejména psychologické).⁶⁵ Ty se pak dostávají do konfliktu s ekonomickým principem, kdy je nutné tento střet vyhodnotit. Podle Bibase⁶⁶ jsou jím například osobnostní rozdíly obhájce a zástupce veřejné žaloby, odlišnost zájmů jednotlivých subjektů, rozdílná inteligence a znalosti obviněných, nekvalitní práce obhajoby a zejména asymetrie informací jednotlivých subjektů.

Asymetrie informací vychází z předpokladu, že žádná strana (ani obviněný, ani státní zástupce) si není plně vědoma celkové důkazní situace. Zároveň pouze obviněný s naprostou jistotou ví, zda je pachatelem dané trestné činnosti či nikoliv. Jennifer F Reinganum⁶⁷ potvrdila, že se konkrétní uložený trest v jednotlivých srovnatelných případech (skutek kvalifikovaný podle stejné trestní sazby) odlišuje právě zejména z důvodu asymetrie informací jednotlivých stran – státního zástupce a obviněného, jakož i přístupu obviněného.

V případě, kdy nabídku na uzavření dohody učiní obviněný, je větší šance na obdržení „výhodnějšího“ trestu, než je trest v ekvilibriu (tedy střetu šance na zproštění a tomu rovné slevě na trestu). Pokud však s nabídkou přijde státní zástupce je naopak větší šance, že udělený trest bude „přísnější“ než průměrný, ideální trest. Stejně tak funguje asymetrie informací.

Pokud se státnímu zástupci jeví důkazní situace jako ne tolik průkazná v neprospěch obviněného (tj. důkazní situace není jednoznačná), může být ochoten sjednat vyšší slevu na trestu (*plea discount*). Pokud však se státnímu zástupci jeví důkazní situace jako jasná (má

⁶⁴ Srov. Ministry of Justice. Criminal court statistics quarterly: January to March 2022 [online]. [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/statistics/criminal-court-statistics-quarterly-january-to-march-2022/criminal-court-statistics-quarterly-january-to-march-2022>.

⁶⁵ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 27-29.

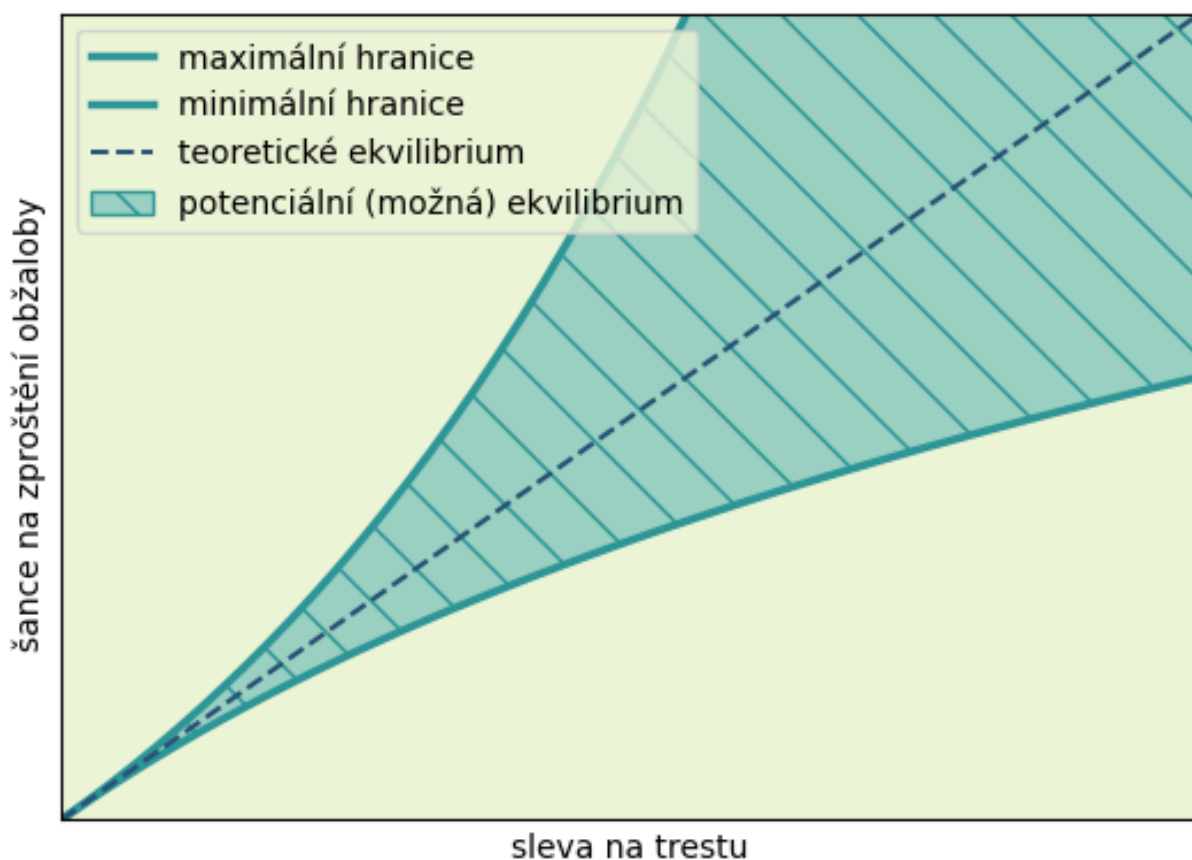
⁶⁶ BIBAS, Stephanos. Plea Bargaining outside the Shadow of Trial. *Harvard law review*. 2004, roč. 117, č. 8, s. 2463-2547.

⁶⁷ REINGANUM, F. Jennifer. Sentencing Guidelines, Judicial Discretion, and Plea Bargaining. *The RAND Journal of Economics*. 2000, roč. 31, č. 1, s. 62-81.

dostatek důkazů, které dostačují k bezpečnému usvědčení obviněného před soudem), poskytnutá sleva bude menší.

Vzhledem k situaci, že Česká republika nedisponuje jakýmkoliv druhem standardizovaných pokynů při ukládání trestů (tzv. *Sentencing Guidelines* známých z Anglie nebo USA), při větší informační asymetrii (resp. ne zcela vyjasněné důkazní situaci) může být sleva na uloženém trestu ještě vyšší. Záležet pak bude na schopnosti obhájce obviněného (resp. zda obhájce vůbec má) a přístupu státního zástupce, jaký trest si vyjednejí. V situaci, kdy existuje velmi silný informační rozdíl mezi oběma stranami, silně narůstá možnost vzájemného jednání (resp. o čem se dá jednat). Pokud je důkazní situace jasná, státní zástupce nemá (kromě zkrácení délky řízení) další důvody, proč dohodu sjednat. V opačném případě ke zvýšení efektivity je také přidána jistota, že případ bude úspěšně odsouzen (bude schválena dohoda o vině a trestu odsuzujícím rozsudkem) – srov. ilustrační zobrazení na grafu č. 2.

**Graf č. 2 – možná rozpětí slevy na trestu ve vztahu k šanci na zproštění obžaloby
(zpracování vlastní)**

Ve většině právních řádů tento teoretický princip nefunguje také proto, že právní řád reguluje možnou slevu na trestu (*plea discount*), aby tak zabránili potenciálnímu nátlaku na obviněného, aby dohodu uzavřel. Bernardo S. Silveira⁶⁸ potvrdil, že snížení minimálního možného trestu (tj. zvětšení potenciální slevy na trestu) může snížit celkový součet uložených trestů. Na druhou stranu však vzrůstá riziko odsouzení nevinné osoby, která pod nátlakem hrozby vysokého trestu dohodu o vině a trestu uzavře, aby se takovému trestu vyhnula. Čím je větší vyjednávací prostor, tím rovněž roste riziko odsouzení nevinného. Česká právní úprava však toto považuje za nepovolené sebeobviňování a zakotvuje povinnost soudu neschválit navrženou dohodu o vině a trestu s nepřiměřeným trestem (viz rozpor se zásadou *nemo tenetur* v kapitole 7).

2.2. Druhy dohodovacího řízení⁶⁹

Existuje řada variant dohodovacího procesu o vině a trestu. V následující části se pokusím popsat jednotlivé druhy, které mohou pod dohodovací proces spadat. Druhy dohodovacího procesu budu dělit podle toho, co je jeho obsahem (tedy jaký může být jeho výsledek, a o kterých skutečnostech lze vyjednávat). Zaměřím se na právní úpravu USA, jelikož právě ona disponuje všemi modalitami, a zároveň se jedná o zemi, kde celý proces vznikl. Země kontinentální právní kultury většinou disponují pouze některými typy. Závěrem zmíním také právní úpravu Velké Británie, resp. právního systému Anglie a Walesu.

Na úvod je nutné vysvětlit pojem *plea of guilty* (*guilty plea*). Pod tímto pojmem je možné rozumět uznání viny (jedná se o ekvivalent prohlášení viny českého trestního práva). Obviněný prohlásí svou vinu, na oplátku obdrží od státního zástupce nižší trest. Jedná se o opak prohlášení nevinu (*plea of not guilty*), pokud se obviněný necítí jako pachatel daného trestného činu. Na rozdíl od české právní úpravy zde existuje ještě třetí alternativa. Jedná se o *nolo contendere*, což jde do češtiny přeložit jako „nechci se přít“. Z hlediska důsledků v trestním řízení se jedná o shodný právní institut jako *plea of guilty*. Obviněnému je uložen trest, jako by došlo k prohlášení viny, ačkoliv k němu nedošlo. Obviněný neprohlásí vinu, pouze přijme trest.

⁶⁸ SILVEIRA, Bernardo S. Bargaining with asymmetric information: an empirical study of plea negotiations. *Econometrica*. 2017, roč. 85, č. 2, s. 419-452.

⁶⁹ Např. Bohuslav označuje „druhy“ dohodovacího procesu jako „formy“. Pro výraz „formy“ jsem však v této práci zvolil jiný obsah (viz dále v této kapitole). Srov. BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023.

Jediným rozdílem je zde tedy fakt, že prohlášení podle práva *nolo contendere* nelze procesně využít v navazujícím soukromoprávním řízení o náhradě škody nebo nemajetkové újmy.⁷⁰

V právní úpravě USA existují 4 druhy dohadvacího procesu. Prvním je *sentence bargaining*. Jedná se o koncept, který je blízký jedinému (oficiálně povolenému) způsobu v ČR. Obsah vyjednávání mezi obviněným a státním zástupcem je v tomto případě druh a konkrétní výměra uloženého trestu.⁷¹

Druhým druhem je *charge bargaining* (také jako *plea to a lesser included offence*). Jedná se o koncept, kdy předmětem vyjednávání je i právní kvalifikace skutku. Jedná se o koncept v české právní úpravě nepřipustný. Je zde možné vyjednat, že státní zástupce výměnou za *plea of guilty* (resp. *nolo contendere*), označí daný trestný čin jako jeho mírnější ekvivalent.⁷² Takové dohadování je možné u všech trestných činů. Jako příklad je možné uvést redukci trestného činu nakládání s omamnými látkami na jeho pouhé držení, či vraždu prvního stupně zmírnit na vraždu druhého stupně. Soud bude poté takovou kvalifikací vázán.⁷³ V České republice nesmí státní zástupce dopustit, aby došlo k odlišné právní kvalifikaci skutku. Nesprávné právní posouzení skutku (např. se jedná o jiný trestný čin, než který byl označen v dohody o vině a trestu) je proto důvodem pro její neschválení soudem (viz kapitola 4 o roli soudu).

Třetím druhem je *count bargaining*. Předmětem vyjednávání jsou zde body obžaloby (resp. počet spáchaných skutků). V případě sjednání tohoto typu dohody o vině a trestu může státní zástupce nezahrnout některé skutky do dohody o vině a trestu.⁷⁴ Tento typ je v české právní úpravě rovněž nepřipustný, coby zcela protichůdný se zásadou materiální pravdy.

Čtvrtým a posledním druhem je *fact bargaining*. Jedná se o typ, který souvisí s typem předcházejícím. Pokud obviněný prohlásí vinu a uzavře dohodu o vině a trestu, státní zástupce může do popisu skutku nezahrnout určité přitěžující okolnosti, které zvyšují společenskou škodlivost daného trestného činu, čímž je možné obdržet mírnější trest.⁷⁵ Spolu

⁷⁰ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 89.

⁷¹ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 20.

⁷² Tamtéž.

⁷³ NEUBAUER, David, W., FRADELLA, Henry, F. *America's Courts and The Criminal Justice System*. 10 ed. Cengage Learning: 2010, s. 315.

⁷⁴ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 20.

⁷⁵ Tamtéž.

s předcházejícím typem se jedná o dohadování o skutkovém stavu, tedy o tom, co se fakticky odehrálo. Toto pojetí není v naší právní úpravě přípustné.

2.3. Formy dohodovacího řízení

Dále existuje také několik forem dohodovacího řízení (nikoliv jejich druhů!). Na rozdíl od druhu dohodovacího řízení budu jako formu označovat konkrétní formu sjednávání (tedy ne, co se sjednává, ale jak se to sjednává). Někdo může namítnout, že každá právní úprava disponuje specifickou formou dohodovacího řízení (s čímž by se dalo souhlasit). Existuje však několik základních skupin. Ze začátku musím konstatovat, že jsem při zpracování této práce neprováděl důkladnou rešerši všech právních úprav, kde se institut dohody o vině a trestu nachází. V této práci budu vycházet ze 2 základních forem dohodovacího řízení v USA a Anglii a Walesu – formy kontraktuální (smluvní) a té bezformální. Pro detailní rozbor řady právních úprav odkážu na práci Bicka.⁷⁶

2.3.1. Kontraktuální

Z hlediska formy je proces sjednávání a schvalování dohody soudem v USA podobný tomu českému. Tento styl v této práci označím jako kontraktuální (smluvní) pojetí dohody o vině a trestu. Jedná se o koncept, který je svou povahou podobný smlouvě v rámci soukromého práva. Dvě strany si sjednají dohodu (smlouvu), ze které jim vyplývají určité důsledky (za podmínky, že je schválena soudem).

Základním právním předpisem v případě USA jsou Federální pravidla trestního procesu (*Federal Rules of Criminal Procedure*). Ta jsou každoročně aktualizována ze strany Nejvyššího soudu USA na základě doporučení speciálního výboru, kde jsou zastoupeni soudci, zástupci Ministerstva spravedlnosti USA, advokáti, jakož i vědečtí pracovníci. Kongres USA může takovou změnu odmítnout.⁷⁷

Základním pojmem trestního procesu v USA je prohlášení viny (*plea of guilty*), resp. využití práva *nolo contendere* – viz kapitola 2.2. Státní zástupce může s obviněným sjednat některý

⁷⁶ BICEK, Rudolf. Dohoda o vině a trestu. Dizertační práce, vedoucí Jelínek, Jiří. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2022. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/178098>.

⁷⁷ *The Rules Enabling Act*, 28 U.S.C. § 2071-2077.

z druhů dohody o vině a trestu, když na oplátku obviněný učiní prohlášení viny (*plea of guilty*) nebo právo *nolo contendere*. Soud se takových jednání nesmí účastnit.⁷⁸

Předtím než soud projedná navrženou dohodu o vině a trestu, poučí obviněného o důsledcích prohlášení viny, resp. využití práva *nolo contendere*. Vzhledem k tomu, že se vzdává práva na projednání věci porotou (ekvivalent hlavního líčení v ČR) má toto poučení klíčovou povahu.⁷⁹ Soud má v rámci tohoto poučení dostatečně zjistit, zda prohlášení bylo učiněno dobrovolně, zda obviněný rozumí důsledkům takového prohlášení nebo zda nebyl nucen ho učinit. Soud musí o tomto obviněného osobně poučit a v případě pochybností i vyslechnout.⁸⁰

Poté, co soud obviněného poučil o důsledcích, které sjednání dohody o vině a trestu obnáší, soud posoudí, zda zde existuje faktický základ pro prohlášení viny, resp. využití práva *nolo contendere*.⁸¹ Ten je však nutné chápat jinak, než by se českému čtenáři mohlo zdát. V případě *North Carolina v. Alford*, 400 U.S. 25 (1970) Nejvyšší soud označil jako nerozpornou s Ústavou USA situaci, kdy se obviněný doznal k trestné činnosti, ačkoliv tvrdil, že je nevinný. Tvrdil, že tak činí pouze pro to, aby obdržel nižší trest. V případě *People v. Foster*, 225 N.E. 2s. 200 (N.Y. 1967) došlo k odsouzení za neexistující trestný čin. Muž byl odsouzen za úmyslné zabití, a to přes to, že zabití je definováno jako nedbalostní trestný čin.⁸²

Když existuje faktický základ, soud projedná samotnou navrženou dohodu o vině a trestu. Soud může dohodu schválit nebo odmítnout. Důvody odmítnutí jsou v tomto předpise stanoveny, a proto jejich konkretizace vyplývá na základě *case law*. Soud však například dohodu neschválí, pokud chybí faktický základ nebo je-li dohoda v rozporu s právy poškozeného (ten dohodu nesjednává).⁸³ V případě *charge bargaining* a *fact bargaining* (resp. *count bargaining*) není předmětem vyjednávání trest. Soud v případě, že dohodu schválí, postoupí k fázi trestání, kdy udělí obviněnému trest.⁸⁴

⁷⁸ Čl. 11(c) odst. 1 Federálních pravidel trestního procesu.

⁷⁹ 6. dodatek Ústavy USA.

⁸⁰ Čl. 11(b) odst. 1 a 2 Federálních pravidel trestního procesu.

⁸¹ Čl. 11(b) odst. 3 Federálních pravidel trestního procesu.

⁸² ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 93.

⁸³ DAHL, Richard. *Can Judges Reject Plea Deals?* FINDLAW [online]. 2022 [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.findlaw.com/legalblogs/criminal-defense/can-judges-reject-plea-deals/>.

⁸⁴ Čl. 11(c) odst. 3, 4 a 5 Federálních pravidel trestního procesu.

Co se týče *sentence bargaining* existuje zde možnost, že soud *plea of guilty* přijme, ačkoliv zároveň uloží jiný trest. Jedná se o pouhé doporučení soudu ze strany státního zástupce.⁸⁵ Soudci však téměř vždy toto „doporučení“ následují, a odchylují se pouze ve výjimečných případech. Zároveň za situace, kdy soud uloží vyšší trest než bylo dohodnuto, se může obviněný proti takovému trestu odvolat. Pokud uloží naopak trest nižší než bylo dohodnuto, odvolat se může státní zástupce.⁸⁶ Existuje však i druhá modalita tohoto druhu dohodovacího řízení, a to dohodnutí určitého druhu trestu (ne konkrétní výměra). Pokud soud takové doporučení přijme, je jím při udílení trestu vázán.⁸⁷

Poslední modalitou uplatňovanou v USA, kterou bych v této práci zmínil, je hromadné sjednání dohody s více osobami (tzv. *package-deal*). Jedná se o situaci, kdy sjednání dohody o vině a trestu je podmíněno tím, že ji sjednají také ostatní (všichni) spoluobvinění. Nejvyšší soud USA v rozhodnutí *In Re Ibarra*, 34 Cal. 3d. 277, 666 P.2d 980 (1983) tuto metodu posvětil jako legální. Na soud však připadají některé další podmínky, jako je například přísnější přezkum dobrovolnosti takového prohlášení, tedy zda nedošlo k nepřipustnému nátlaku.⁸⁸

Ten se může projevat v 1.) nátlaku v podobě mírného (často i mnohonásobně nižšího) trestu na obviněného, 2.) nátlaku na osobu obviněnému blízkou (tj. dalšího spoluobviněného) – například manželé. Za této kombinace může vysoce narůst riziko nepravdivého přiznání. Ačkoliv Nejvyšší soud USA toto přiznal, stále se jedná o možný postup (rozhodnutí *United States v. Marrow*, 914 F.2d 608, 613 (4th Cir. 1990)). Ze strany odborné literatury je však tento postup kritizován, a dokonce se vyskytují názory na jeho úplný zákaz.⁸⁹ V českém právním prostředí je tento postup nepřipustný, jelikož by se podle mého názoru jednalo o přílišný nátlak na obviněného (viz kapitola 7 ohledně dobrovolnosti sjednání dohody).

⁸⁵ Čl. 11(c) odst. 1, písm. b) Federálních pravidel trestního procesu.

⁸⁶ BYRON, Gregory, Paul. In: ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Jak na DOVT radili odborníci z USA na dvou exkluzivních seminářích ČAK*. Advokátní deník [online]. 2023 [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/03/02/jak-na-dovt-radili-odbornici-z-usa-na-dvou-exkluzivnich-seminarich-cak/>.

⁸⁷ Čl. 11(c) odst. 1, písm. c) Federálních pravidel trestního procesu.

⁸⁸ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 94.

⁸⁹ WELTY, Jeff. *Package Deal Plea Bargains*. North Carolina Criminal Law [online]. 2010 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://nccriminallaw.sog.unc.edu/package-deal-plea-bargains/>.

2.3.2. Bezformální

Zcela unikátní pojetí dohadování o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem existuje ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska, resp. v jurisdikci Anglie a Walesu. Ačkoliv se jedná o jeden stát, jednotlivé země mají rozdílné právní řády. Existují zde 3 základní jurisdikce – Anglie a Wales (dohromady), Skotsko a Severní Irsko.⁹⁰ V této části se budu věnovat právní úpravě v Anglii a Walesu, jelikož se jedná o typického představitele angloamerické právní kultury (země, ve které systém *common law* vznikl). Z hlediska významu a počtu adresátů (osob žijících v Anglii a Walesu) se rovněž jedná o silně převažující jurisdikci.

Českému čtenáři by se mohlo zdát, že právní úprava a praxe v této oblasti bude podobná té v USA. Není tomu tak. Dohoda o vině a trestu, jak by si ji typický nezasvěcený čtenář představil, (tedy ve formě písemné smlouvy mezi obviněným a zástupcem veřejné žaloby) v Anglii a Walesu neexistuje. I tak však dohodovací řízení je v Anglii a Walesu typickou praxí. Celé však probíhá na více bezformální úrovni než je tomu v USA. Poměr vyřízení trestních věcí pomocí tohoto institutu sice nedosahuje na situaci v USA, i tak se toto číslo dlouhodobě drží okolo 70 % všech trestních případů.⁹¹

Po dlouhou dobu zde orgány činné v trestním řízení oficiálně tvrdily, že žádné vyjednávání o vině a trestu v anglickém a waleském trestním systému neexistuje. Ještě v 90. letech vládní představitelé Spojeného království popírali existenci tohoto institutu. Z tohoto důvodu je velmi těžké dokumentovat původ dohodovacího řízení v Anglii a Walesu. V USA existuje řada odborných (empirických i doktrinárních) studií zkoumajících dohodu o vině a trestu. V Anglii a Walesu na druhou stranu neexistují téměř žádné. I přes to se někteří domnívají, že původ dohodovacího řízení pochází již z konce 17. století.⁹²

Dohodovací řízení v Anglii a Walesu se vyznačuje značnou bezformálností a také větším zapojením soudu než je tomu v ČR. Na rozdíl od českého trestního řízení, kde je vůdčím principem zásada legality, je trestní řízení v Anglii a Walesu ovládáno zásadou oportunity.

⁹⁰ FENYK, Jaroslav; CÍSAŘOVÁ, Dagmar a GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 909.

⁹¹ Ministry of Justice. Criminal court statistics quarterly: January to March 2022 [online]. [cit. 2023-11-12]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/statistics/criminal-court-statistics-quarterly-january-to-march-2022/criminal-court-statistics-quarterly-january-to-march-2022>.

⁹² FRIEDMAN, Lawrence M. Plea Bargaining in Historical Perspective. *Law & society review*. 1979, roč. 13, č. 2, s. 247-259.

Tamější Královský úřad veřejné žaloby (*Crown Prosecution Service – CPS*) disponuje větší volností ohledně toho, které skutky bude stíhat. Při tomto rozhodnutí musí zvážit šanci na úspěšný výsledek procesu, jakož i veřejný zájem.⁹³

V důsledku toho je možné, aby obviněný souhlasil s mírnější právní kvalifikací skutku (*charge bargaining*) nebo souhlasil pouze s některými body obžaloby (*count, resp. fact bargaining*). Zda bude příslušník *CPS* s tímto souhlasit záleží na pravidlech určených v kodexu *CPS*. Vše pak probíhá na neformální bázi. Písemná dohoda, která by zavazovala *CPS* nestíhat některé skutky výměnou za nižší trest zde neexistuje. *Sentence bargaining* pak vypadá zcela odlišně než je tomu v ČR. Základními subjekty jsou zde obviněný a soud. Vyjednávání o trestu tedy probíhá primárně mezi nimi.⁹⁴

Klíčovým rozhodnutím je pak to ve věci *R v Turner* (1970) 2 QB 321, které zakázalo oficiální „vyjednávání“ mezi soudem a obviněným. Jednalo se o případ, kdy soud obhájci obviněného slíbil, že v případě přiznání viny nebude udělen trest odnětí svobody. Obviněný učinil prohlášení viny, ale trest odnětí svobody i tak obdržel. Odvolací soud rozhodl o tom, že se obviněný rozhodl pod nátlakem, napadené rozhodnutí zrušil a prvostupňovému soudu přikázal věc k novému projednání.

Na základě tohoto rozhodnutí došlo k vytvoření tzv. „Turnerových pravidel“. Ta zakazovala, aby se soud mohl jakkoliv vyjádřit k výši možného uděleného trestu (slevy na trestu). Soud se také nesmí vyjádřit k tomu, jaký by byl potenciální trest v případě, že by nedošlo k prohlášení viny. Pouze výjimečně může soud naznačit uložený trest (a to pouze v negativní formě). Tedy jaký trest soud nepoužije, ale už ne ten, který by teoreticky mohl uložit. Komentovat výměru trestu nesmí vůbec.⁹⁵

Celou situaci ohledně popírání neexistence dohodovacího řízení změnila průlomová studie od Baldwina a McConvilla s názvem *Negotiated justice* z roku 1977. Ta potvrdila, že navzdory Turnerovu pravidlu stále dochází k neformálním vyjednávání o slevě na uloženém trestu.⁹⁶ Jako

⁹³ CROWN PROSECUTION SERVICE. Code for Crown Prosecutors – Accepting Guilty Pleas [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://www.cps.gov.uk/publication/code-crown-prosecutors#section9>.

⁹⁴ Tamtéž, section 9.

⁹⁵ DARBYSHIRE, Penny. Transparency in Getting the Accused to Plead Guilty Early. *The Cambridge Law Journal*. Cambridge University Press. 2006. roč. 65. č. 1. s. 49.

⁹⁶ BLADWIN, John a MCCONVILLE, Michael. *Negotiated Justice: Pressures to Plead Guilty*. London: Martin Robertson, 1977.

reakci na ní Královská komise pro trestní justici navrhla v roce 1991 dohodovací řízení oficiálně zahrnout do tamějšího trestního řízení. O rok později tento návrh podpořila i anglická Advokátní komora. Hlavní výtky proti této iniciativě spočívala v kritice sjednání dohody o vině a trestu těsně před začátkem konaného soudu (tzv. *cracked trial*). Svolávání poroty je značně finančně a časově náročné. Sjednání dohody o vině a trestu v tento moment již nepřinese požadovanou efektivitu trestního řízení.⁹⁷

V důsledku této kritiky vláda Spojeného království odstoupila od záměru zakotvit oficiální dohodovací řízení do tamějšího právního řádu. Z tohoto pravidla však existuje jedna výjimka. Je možnost sjednat „klasickou“ dohodu o vině a trestu v případech závažných hospodářských kauz jako jsou např. rozsáhlé podvody, úplatkářství nebo korupce. Jedná se o okruh trestných činů vyšetřovaných Úřadem pro vyšetřování závažných podvodů (*Serious Fraud Office*). Sjednaná dohoda v tomto případě obsahuje prvky všech druhů (viz kapitola 2.2.), která musí být následně schválena soudem.⁹⁸

Došlo nicméně k zakotvení oficiálně uznávané bonifikace na trestu za prohlášení viny. Stalo se tak v roce 1994 v podobě *Criminal Justice and Public Order Act (CJPOA)*.⁹⁹ O dekádu později došlo k přijetí *Criminal Justice Act 2003 (CJA)*. Na to reagovala i Rada pro ukládání trestů (*Sentencing Council*), která vydala speciální dokument, který dále doplňoval přesnou výši udělené slevy (*Reduction in Sentence for a Guilty plea 2017*). *CJA 2003* nahradil *Sentencing Act 2020*, princip ohledně udílení trestů však zůstal podobný.

Platí zde princip, že sleva na uloženém trestu je určena podle fáze řízení, kdy k prohlášení viny došlo. Čím dříve, tím je sleva větší. Vychází se zde z ekonomického principu, že dřívější přiznání viny je efektivnější (větší ušetření finančních prostředků), a tudíž by obviněný měl být bonifikován více. Možná sleva na trestu se pohybuje od 1/3 (prohlášení viny při nejdřívější příležitosti) až po 1/10 (těsně před začátkem soudu).¹⁰⁰ Přesná úprava (a zastropování) možné slevy na trestu se snaží zabránit nátlaku nad obviněného (rozdíl oproti USA). Čím je možná sleva na trestu vyšší, tím je také vyšší riziko nepravdivého přiznání pod hrozbou vysokého

⁹⁷ ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 98.

⁹⁸ ALGE, Daniele. Negotiated Plea Agreements in Cases of Serious and Complex Fraud in England and Wales: A New Conceptualisation of Plea Bargaining? *European Journal of Current Legal Issues* 2013, roč. 19, č. 1.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Reduction in sentence for a guilty plea 2017 [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://www.sentencingcouncil.org.uk/overarching-guides/magistrates-court/item/reduction-in-sentence-for-a-guilty-plea-first-hearing-on-or-after-1-june-2017/>.

trestu v případě neprohlášení viny (nesjednání dohody o vině a trestu). Maximální možná sleva je tedy „pouze“ 1/3 (srov. kapitulu 7).

Došlo rovněž k revizi Turnerova pravidla v rozhodnutí ve věci *Goodyear* (2005) EWCA Crim 888. Na základě tohoto rozhodnutí je již možné, aby se soud vyjádřil k možné výši trestu v případě, že obviněný prohlásí vinu. Došlo tedy k částečné „formalizaci“ procesu, který se odehrával již dříve (vyjednávání mezi soudem a obviněným). Od roku 2005 trestní soudy v Anglii a Walesu již mohou naznačit obviněnému druh a maximální možnou výměru trestu. Obhájce tak může učinit pouze na základě výslovného přání svého klienta. Dříve se často stávala situace (viz případ *R v Turner*), že si obviněný stěžoval na nátlak ze strany obhájce, aby učinil prohlášení viny za podmínek sdělených soudem.¹⁰¹

2.4. Pojem dohody o vině a trestu v ČR

Z výše uvedeného vyplývá, že ze 4 uvedených druhů dohody o vině a trestu v České republice má podobu pouze *sentence bargaining*. Může se tedy zdát, že samotný název „dohoda o vině a trestu“ je nepřesný. Aby mohla být dohoda sjednána, výsledky vyšetřování musí dostatečně prokazovat závěr, že se skutek stal. *De facto* se tedy jedná o pouhé vyjednávání o trestu, nikoliv o vině.

Ostatní druhy dohody o vině a trestu (*charge bargaining* a *fact bargaining*, resp. *count bargaining*) nejsou v ČR akceptovatelné. Jejím výsledkem je situace, která je v rozporu s faktickým skutkovým a právním stavem. Státní zástupce v tomto případě nesmí dopustit, aby se výsledek dohodovacího řízení dostal do rozporu se zásadou materiální pravdy. Obviněný si „nemůže koupit“ mírnější právní kvalifikaci trestného činu. Z hlediska zachování rovnosti před zákonem a principem právní jistoty není přípustné, aby stejné skutky byly z hlediska právní kvalifikace posuzovány odlišně, a to jen za účelem zrychlení trestního řízení. Garantem je v tomto případě soud, který může navrženou dohodu v takovém případě neschválit (srov. § 314r odst. 2 trestního řádu).¹⁰²

¹⁰¹ BROWN, Darryl K.; BROWN, Darryl K.; TURNER, Jenia I. a WEISSER, Bettina. *The Oxford handbook of criminal process*. New York: Oxford University Press, 2019, s. 734-5.

¹⁰² ŠČERBA, Filip. Budoucnost dohody o vině a trestu. In: KALVODOVÁ, Věra, FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan. (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. 1. vyd., Brno, Masarykova univerzita, 2018, s. 462.

Kromě špatného právního posouzení věci může nesprávnost také spočívat v tom, že skutek není posouzen podle všech ustanovení trestního zákoníku, která přicházejí v úvahu (např. soud je názoru ohledně souběhu více trestných činů, ačkoliv byl označen pouze jeden). Stejně tak soud nemůže akceptovat dohodu, kdy došlo k chybnému označení konkrétní formy účastenství, nesprávnému užití časové působnosti nebo dokonce, že se o trestný čin vůbec nejedná a daný skutek je přestupek či jiný správní delikt. V takovém případě se jedná o tak závažné porušení a z důvodu, že soud sám nemůže měnit právní kvalifikaci v dohodě o vině a trestu, ji není možné schválit.¹⁰³

Stejně tak neexistuje ekvivalent práva *nolo contendere*. Rozsudek schvalující dohodu o vině a trestu má charakter odsuzujícího rozsudku. Tím jsou pak soudy vázány i v soukromoprávním řízení (§ 314r odst. 4 trestního řádu ve spojení s § 135 odst. 1 občanského soudního řádu). Jedná se o koncept vycházející ze zcela jiných ideových východisek, a tudíž by bylo obtížné si ho představit v českém právním řádu.

Z hlediska formy je česká dohoda o vině a trestu rozhodně bližší pojetí v USA. Jedná se o formalizovaný proces, kdy výsledná dohoda je schválena soudem, který je dohodou vázán. Pojetí v Anglii a Walesu je spíše unikátní a v kontinentální Evropě nemá obdoby.

2.5. Historický vývoj v ČR

Snahy zavést dohodu o vině a trestu v České republice se objevovaly již v minulosti. Návrh, který finálně dohodu samotnou v našem právním řádu zakotvil, je vyústěním těchto snah. V něčem byly návrhy shodné, v jiných oblastech se však lišily. Z turbulentního legislativního vývoje vychází i některé chyby se kterými se v současné právní úpravě musíme potýkat.

Česká republika nebyla v tomto ohledu žádným inovátorem. Učinila tak za situace, kdy řada okolních zemí již podobnou úpravu přijala. Jako příklad lze uvést německý trestní řád (*Strafprozessordnung*)¹⁰⁴, kde bylo dohodovací řízení zakotveno v roce 2009, anebo slovenské trestní právo, které zná tento institut od přijetí nového trestního řádu v roce 2005.¹⁰⁵

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3682.

¹⁰⁴ Již před touto novelou však německý trestní proces v praxi realizoval tzv. „Absprachen“ (dohody), které materiálně představovaly dohodu o vině a trestu. Blíže viz MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. *Právník*. 2008, roč. 147, č. 3, s. 230.

¹⁰⁵ Zákon č. 301/2005 Z.z, Trestný poriadok.

První návrh na zakotvení dohody o vině a trestu pochází již z roku 2004. Jednalo se o sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 746 ze 4. volebního období. Ten byl předložen spolu se snahou zakotvit trestní odpovědnost právnických osob do českého právního řádu. Do navržené novely bylo pomocí pozměňovacího poslaneckého návrhu přidáno „řízení o prohlášení viny“. Jak vyplývá ze samotného názvu, návrh neupravoval dohodu o vině a trestu jako takovou, ale spíše prohlášení viny. Ačkoliv došlo ke schválení sněmovního tisku Poslaneckou sněmovnou, Senát návrh neschválil a po vrácení zpět do Poslanecké sněmovny nedošlo k přehlasování senátního veta.¹⁰⁶

Druhý návrh pochází z roku 2008 (sněmovní tisk Poslanecké sněmovny č. 574 z 5. volebního období). Na rozdíl od předchozího pokusu, návrh neprošel Poslaneckou sněmovnou. Hlavním rozdílem oproti předchozímu návrhu je fakt, že tento návrh zamýšlel zakotvit dohodu o vině a trestu samotnou, nikoliv pouze prohlášení viny. Ten byl podobný tomu, který v roce 2012 nakonec prošel legislativním procesem. Se zakotvením dohody o vině a trestu počítal také věcný záměr nového trestního řádu z dílny Ministerstva spravedlnosti z roku 2007.¹⁰⁷

Úspěšný byl tedy až třetí návrh z roku 2012 (sněmovní tisk č. 510 z 6. volebního období). Jednalo se o novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.9.2012. Oproti dnešní právní úpravě zde existovala řada odlišností.

I když dohoda o vině a trestu je součástí českého právního řádu již od roku 2012, ze začátku se téměř nevyužívala. Postupem času sice docházelo k mírnému nárustu počtu uzavřených dohod o vině a trestu, stále se však jednalo o pouhé minimum případů (viz statistiky v kapitole 8). Očekávání tedy zůstala nevyšlyšena. Z těchto důvodů se rozhodl zákonodárce novelizovat trestní řád v podobě zákona č. 333/2020 Sb., když (kromě jiného) rozšířil možnost užití dohody o vině a trestu ve 3 oblastech.

Tato novela trestního řádu vycházela ze dvou základních podnětů. Za prvé se jednalo o využití výsledků z prací na novém trestním řádu¹⁰⁸, za druhé iniciativy Nejvyššího státního

¹⁰⁶ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 19-20.

¹⁰⁷ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 82-83.

¹⁰⁸ Nový trestní řád (stav k 14.10.2022). Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

zastupitelství a Nejvyššího soudu. Nejvyšší státní zastupitelství a Nejvyšší soud spolu na jaře 2018 zorganizovali řadu seminářů věnovaných nedostatečnému využívání odklonů v trestním řízení (včetně dohody o vině a trestu). V rámci těchto seminářů byla vyhodnocena aplikační praxe orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k aplikaci odklonů a identifikovány nedostatky současného přístupu. Bylo zde prezentované úsilí opustit současný přístup retributivní justice ve prospěch principů restorativní justice. V tomto se navazuje na předešlé semináře organizované stejnými subjekty ve snaze zvýšit využití trestů alternativních (zejména peněžitého trestu) na úkor nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹⁰⁹

Na tyto semináře zareagovala i Česká advokátní komora. Jako určité vyústění snah popsanych v předchozích odstavcích (seminářů se kromě zástupců justice a státního zastupitelství účastnili i představitelé z řad advokacie, policie a Probační a mediační služby) bylo v prosinci 2018 sjednáno Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou. Hlavní cíl tohoto dokumentu, uzavřeného mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou, byl „*podpořit vzájemnou komunikaci mezi státním zástupcem a obhájcem zejména v oblasti využívání odklonů v trestním řízení a dále při uzavírání dohod o vině a trestu a nastavit zásady této komunikace.*“¹¹⁰ Tento dokument byl tedy zaměřen do praktické roviny, jelikož si oba subjekty uvědomovaly, že pouhá změna právní úpravy není dostatečná. Stejně důležité (a možná i důležitější) je v tomto ohledu přístup všech zainteresovaných aktérů.

Je rovněž zajímavé, že novela byla zpracována pomocí inspirace v již připraveném paragrafovém znění nového trestně-procesního kodexu, kdy došlo k doslovnému převzetí shodné právní úpravy, jako je ta navrhovaná. Stejně tak došlo k převzetí v oblasti tzv. prohlášení viny a nesporných skutečností.¹¹¹ Podnět k tomuto kroku učinili právě Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství v reakci na konané semináře (viz výše). Všechny podněty zde uvedené využil společný návrh poslanců Bendy, Válkové a dalších. Jednalo se o sněmovní tisk č. 466/0 z 8. volebního období. Většina návrhů zde uvedených nakonec úspěšně prošla legislativním procesem. Pro úplnost je také vhodné konstatovat, že formální projednávání tisku

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi - 1. část. *Trestněprávní revue*. 2019, roč. 18, č. 9.

¹¹⁰ Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou [online]. Praha, 2018 [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/assets/memorandum-o-soucinnosti.pdf>.

¹¹¹ § y 26, § y27 a § y28 nového trestního řádu.

466 bylo sice ukončeno, ale materiálně došlo ke spojení s tiskem 453 z téhož volebního období. Všechny změny byly načteny k tomu tisku ve formě pozměňovacích návrhů.¹¹²

První klíčovou změnou bylo rozšíření možnosti sjednat dohodu o vině a trestu na všechny trestné činy (tedy i na zvláště závažné zločiny, u kterých to předtím nebylo možné). Toto omezení bylo v minulosti opakovaně kritizováno.¹¹³ Zvláště závažné zločiny sice tvoří pouze malou část celkové kriminality, a tudíž nelze očekávat, že tato změna osamoceně přinese masivní nárůst využití dohody o vině a trestu. Dřívější omezení jejího sjednávání nikoliv u zvláště závažných zločinů nemělo logického odůvodnění. V případě, že připustíme tento institut jako souladný s garancí základních zásad trestního řízení, nelze vyloučit sjednání dohody o vině a trestu u nejzávažnějších deliktů, které jsou postihovány prostředky trestního práva. Dáváme zde tak trochu najevo, že tomuto institutu do určité míry nevěříme. Že není dostatečnou garancí práv obviněného. Na druhou stranu, trestní řízení ve věci zvláště závažných zločinů, může patřit vzhledem ke skutkové složitosti k těm nejdelším. Potenciální úspora času a finančních prostředků zde proto může být také největší.

Druhou oblastí, ve které byla dohoda o vině a trestu změněna, je limitace případů nutné obhajoby, resp. úplné opuštění nutné obhajoby v případě sjednávání dohody o vině a trestu. Tímto omezením nejsou dotčeny případy nutné obhajoby na základě § 36 trestního řádu. V původní právní úpravě byl zakotven důvod nutné obhajoby pro všechny, kteří chtějí sjednat dohodu o vině a trestu, jelikož *„ze strany obviněného předpokládá podávání kvalifikovaného návrhu (...), což předpokládá dostatečné právní znalosti v oblasti trestního práva a zejména s ohledem na skutečnost, že obsah sjednané dohody je klíčový z hlediska konečného rozhodnutí soudu ve věci, je zapotřebí, aby obviněný měl při sjednávání dohody o vině a trestu vždy obhájce, který by účinně hájil jeho práva a poskytoval mu potřebnou právní pomoc.“*¹¹⁴

Toto omezení bylo také opakovaně kritizováno. Jednalo se o značně přitěžující fakt, který aplikaci dohody o vině a trestu v jednoduchých případech činil obtížnější, náročnější, dražší i komplikovanější. Ze strany státního zastupitelství nepanoval zájem sjednat dohodu o vině a

¹¹² Srov. ŘÍHA, Jiří. Časová působnost trestních zákonů a intertemporální účinky novelizací trestních předpisů. *Trestněprávní revue*. 2021, roč. 20, č. 4.

¹¹³ Např. ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi - 1. část. *Trestněprávní revue*. 2019, roč. 18, č. 9.

¹¹⁴ POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 510/0 z 6. volebního období. [online]. [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>.

trestu v případech, kdy daná osoba neměla obhájce již z jiných důvodů. Pokud by v takovém případě chtěli sjednat dohodu o vině a trestu, nastal by důvod nutné obhajoby. Trestní řízení by se tím prodloužilo. Docházelo tedy k použití jiného druhu odklonů, čímž nenastal důvod ustanovit takové osobě obhájce. Vyřízení dané trestní věci bylo v takovém případě pro státní zástupce relativně jednodušší.

Šámal, Říha a Strya například označují toto omezení za příliš paternalistické a nadbytečné. Argumentují, že se jedná o nekoncepční krok, kdy je nutná obhajoba vyžadována, zatímco u situací obdobných tomu tak není.¹¹⁵ S tímto zdůvodněním souhlasím. I aplikace jiných odklonů (například narovnání nebo trestní příkaz) je podmíněna prohlášením, že obviněný spáchal skutek, resp. nepodání odporu, přičemž zde není důvod nutné obhajoby. Následky pro obviněného však mohou být totožné.

Vyvstává sice protiargument, že pomocí dohody o vině a trestu lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, což trestním příkazem nelze.¹¹⁶ Každá dohoda o vině a trestu je však předmětem schválení ze strany soudu, který působí jako garant její zákonnosti a spravedlivosti. Soud zjistí, zda je obviněný seznámen s obsahem návrhu dohody a jestli plně pochopil následky její sjednání v podobě zkrácení svých vlastních práv (nekonání hlavního líčení). Soud stejně zjistí, zda prohlášení o spáchání skutku bylo učiněno dobrovolně a bez nátlaku. Pokud by vyšlo najevo, že práva obviněného byla nějakým způsobem zkrácena, měl by soud vždy přistoupit k neschválení takové dohody. U závažnějších případů se i tak bude jednat o případ nutné obhajoby, a to vzhledem k závažnosti celé věci, resp. jiným důvodům zakládajícím nutnou obhajobu. Z těchto důvodů se nutná obhajoba zdála nadbytečnou.

Na druhou stranu Bohuslav¹¹⁷ nabádá k znovuoobnovení debaty o důvodu nutné obhajoby v rámci sjednávání dohod o vině a trestu. Bohuslav kritizuje argument, že bez nutné obhajoby bude sjednávání dohod o vině a trestu pro státní zástupce více atraktivní. Dodává, že rozhodnutí státního zástupce, zda s obviněným uzavře dohodu o vině a trestu či nikoliv, by nemělo spočívat v otázce, jestli má obviněný obhájce.

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi - 1. část. *Trestněprávní revue*. 2019, roč. 18, č. 9.

¹¹⁶ § 314e odst. 2 trestního řádu *a contrario*.

¹¹⁷ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 97-101.

S tím lze sice v obecné rovině souhlasit. Bylo však prokázáno, že zvažování praktičnosti (resp. časové úspornosti) hraje pro státní zastupitelství a soudy klíčovou roli.¹¹⁸ Právě v případech bagatelní kriminality, které tvoří většinu celkových trestních věcí bude sjednání dohody o vině a trestu příliš drahé. Odměna obhájce bude v takových případech hrazena z rozpočtu státního zastupitelství.¹¹⁹ Za současného stavu, kdy je možné využít jiných alternativ (např. prohlášení viny), je nutné očekávat, že státní zástupci by nechtěli sjednávat dohodu o vině a trestu v těchto případech.

Poslední novelizovanou oblastí (a možná i nejdůležitější) je možnost sjednání dohody o vině a trestu po zahájení hlavního líčení. Dříve bylo možné sjednat dohodu o vině a trestu pouze v přípravném řízení, resp. v rámci předběžného projednání obžaloby. Sjednat dohodu o vině a trestu po zahájení obžaloby je možné po přerušeni, či odročení hlavního líčení. Pokud má předseda senátu za to, že by takové sjednání bylo vhodné, může obviněného o takové možnosti poučit a vysvětlit mu důsledky s tím spojené.¹²⁰ Vzhledem ke klíčovému vlivu, který tato změna měla na absolutní počet sjednaných dohod o vině a trestu, pojednám o této novele samostatně níže v samostatné kapitole (viz kapitola 3.8. o sjednávání DoVT až v řízení před soudem).

Jelikož celý legislativní vývoj byl značně turbulentní a došlo ke změnám koncepce prohlášení viny na dohodu o vině a trestu (až nakonec došlo ke zakotvení obojího), vychází z toho některé aplikační obtíže. Rád bych v tomto ohledu ukázal na § 175a odst. 7 trestního řádu větu poslední. Ta upravuje situaci, kdy nedojde ke sjednání dohody o vině a trestu. Podle dikce zákona se *k prohlášení viny učiněnému obviněným v dalším řízení nepřihlíží*. Ačkoliv se může zdát, že jde situaci zapeklitou, nelze prohlášení viny v tomto ustanovení brát za něco jiného než prohlášení o spáchání skutku z § 175a odst. 1 trestního řádu. Na základě systematického a teleologického výkladu lze jednoznačně vyčíst, že se jedná o pouhou nedůslednost a chybu zákonodárce. Jedná se pouze o zbytek předchozí právní úpravy (návrh z roku 2005), který právě s prohlášením viny počítal. Opačný výklad by byl v silném protikladu s principem presumpce nevinny.¹²¹

¹¹⁸ Např. Vliv na počet udělených nepodmíněných trestů odnětí svobody po znemožnění udělit takový trest trestním příkazem (Velká novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb.). Když nebylo možné udělit nepodmíněný trest odnětí svobody pomocí trestního příkazu, počet takto udělených trestů klesl cca o 1/4. Srov. DRÁPAL, Jakub. Vede větší užití trestních příkazů k ukládání méně nepodmíněných trestů odnětí svobody? *Jurisprudence*. 2017, roč. 26, č. 5, s. 3-17 a ŠČERBA, Filip. Procesní alternativy a jejich vliv na využívání alternativních trestů. *Dny Práva 2012*. Brno, 2013 s. 1597–1607.

¹¹⁹ BASÍK, M. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Časopis Státní zastupitelství*. 2012, č. 4.

¹²⁰ § 206b trestního řádu.

¹²¹ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 90.

2.6. Problematické aspekty dohody o vině a trestu

Výhody zavedení dohody o vině a trestu (a odklonů v trestním řízení obecně) jsem ve zkratce představil již dříve. Obecně je možné konstatovat, že výhody dohody o vině a trestu jsou do značné míry shodné s výhodami odklonů obecně, resp. jejich znaky a funkcemi, které jsem představil dříve. Ohledně výhod dohody o vině a trestu proto čtenáře odkážu do jiných částí této práce (zejména kapitola 1). Dohoda o vině a trestu je však nepochybně institutem, který má i jistá negativa. Primárně se jedná o obavu, že orgány činné v trestním řízení si budou chtít „usnadnit práci za každou cenu“¹²², čímž dojde ke znatelnému oslabení práv obviněného nebo poškozeného. Zároveň narušuje hned několik základních zásad trestního řízení. Jedná se o právní institut původem ze zemí angloamerického typu právní kultury (tzv. právní transplantát), což způsobuje určité aplikační potíže. S těmito výtkami je nutné se vypořádat.

Cílem této práce (i vzhledem k rozsahu a zaměření) není, a ani být nemůže, detailní popis všech argumentů pro a proti tohoto institutu. Pokusím se zde však krátce představit, dle mého názoru nejvíce problematické aspekty dohody o vině a trestu, resp. ty, které mají klíčový význam pro tuto práci. Podle mého názoru jsou jimi zejména narušení některých základních zásad trestního práva. V této práci se zaměřím pouze na rozbor 2 z nich, a to těch mající vliv na jiné části této práce. Pro detailní rozbor výhod a nevýhod dohody o vině a trestu lze pouze odkázat na odborné práce bývalého ústavního soudce Jana Musila¹²³, Filipa Ščerbu¹²⁴, soudce ústavního soudu Pavla Šámala¹²⁵, již zesnulého Otu Novotného¹²⁶ nebo recentní publikaci od Bohuslava¹²⁷, ale i další. Obecně k vlivu základních zásad trestního řízení pak odkážu na Muláka.¹²⁸

Jak již bylo řečeno dříve, dohoda o vině a trestu působí v českém právním řádu jako jakýsi cizorodý prvek, který je výraznou výjimkou z dlouhé řady základních zásad trestního řízení. Její existence koliduje zejména se zásadou oficiality, vyhledávací, volného hodnocení důkazů a tím také se zásadou materiální pravdy.¹²⁹

¹²² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2262-2263.

¹²³ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1. str. 3-26.

¹²⁴ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012.

¹²⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999.

¹²⁶ NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7–8, s. 28–31.

¹²⁷ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023.

¹²⁸ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019.

¹²⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Leges, 2021, s. 533.

Při zavádění nového právního institutu (jako je dohoda o vině a trestu) musí zákonodárce zkoumat, zda nedochází k narušení základních zásad trestního řízení.¹³⁰ Ačkoliv dohoda samotná vybočuje z výše uvedených zásad, zákonodárce této nesrovnalosti nevěnoval dostatečnou pozornost. Existují sice garance, které mají zajistit souladnost se základními zásadami trestního řízení (např. možnost soudu neschválit navrženou dohodu ve vztahu k zásadě materiální pravdy), neděje se tak dostatečně. I když někteří varují, že dohoda o vině a trestu zcela mění dosavadní koncepci českého trestního řízení¹³¹, zákonodárce se s touto výtkou nevypořádal. V důvodové zprávě k novele trestního řádu č. 193/2012 Sb., která zavedla dohodu o vině a trestu, není tento rozpor ani jednou zmíněn. Důvodová zpráva se věnuje pouze potenciálním výhodám, téměř vůbec už ale nevýhodám.¹³²

Rovněž nedošlo od zavedení dohody o vině a trestu ke změně znění základních zásad, a to i vzhledem k tomu, že dohoda samotná je masivní výjimkou z řady zásad (viz výše). Pouhá jediná novelizace znění základních zásad bylo doplnění zásady obžalovací, které působí spíše mechanicky. Nyní je možné použít jako podklad pro trestní stíhání před soudem rovněž návrh na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu, kromě dříve uvedené obžaloby a návrhu na potrestání. Účel a význam dohody o vině a trestu není také vyjádřen v jednotlivých zákonných ustanoveních ji upravujících. To činí interpretaci celého institutu náročnější, neboť právě účelnost hraje při aplikaci dohody o vině a trestu významnou roli.¹³³

Zavedením dohody o vině a trestu do českého právního řádu v roce 2012 se zvýšily prvky kontradiktornosti v rámci trestního řízení. To současně znamená posilování prvků oportunitity na úkor zásady legality, která je typická pro české trestní řízení. Dochází tedy k posilování diskrečního postavení státního zástupce (*prosecutorial discretion*).¹³⁴ To je typické pro postavení zástupce veřejné žaloby v rámci zemí angloamerické právní kultury, ne už tolik pro země kontinentální.¹³⁵ Dochází tedy ke změně celé koncepce dokazování, kdy se jeho klíčová část přesouvá do přípravného řízení oproti řízení před soudem¹³⁶ (když je sjednána dohoda o vině a trestu v přípravném řízení, k dokazování v řízení před soudem vůbec nedochází). Někteří

¹³⁰ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 178.

¹³¹ JELÍNEK, Jiří. Dohoda o vině a trestu – novinka v českém právu. *Právní rádce*. 2012, č. 8, s. 51.

¹³² POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 510/0 z 6. volebního období. [online]. [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>.

¹³³ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 86.

¹³⁴ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 86-87.

¹³⁵ Např. KRAUSS, Rebecca. The Theory of Prosecutorial Discretion in Federal Law: Origins and Developments. *Seton Hall Cir. Rev.* 2009, roč. 6, č. 1.

¹³⁶ MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 308.

sice argumentují, že zvýšením prvků kontradiktornosti dochází k zvýšení efektivity trestního řízení. Obě strany si vyjednávají to, co je pro ně nejefektivnější. Na straně státního zástupce je tím časová a finanční úspora, na straně obviněného je to nižší trest.¹³⁷ Zůstává však otázkou, zda jsou k tomuto trendu základní zásady trestního řízení uzpůsobeny.

První zásadu ve vztahu k dohodě o vině a trestu, kterou bych chtěl popsat jako klíčovou pro tuto práci, je zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností (zásada materiální pravdy) zakotvená v § 2 odst. 5 trestního řádu. Pojem „materiální pravda“ se používá jako odlišení od pojmu „formální pravda“ (zejména v civilním řízení). V trestním řízení se nelze spokojit s tím, co strany jako pravdu uznávají a které skutečnosti soudu předloží k rozhodnutí, ale soud se musí sám angažovat v rámci zjišťování skutkového děje.¹³⁸

Tohoto si byl vědom i český zákonodárce. Právě z toho důvodu se snažil, aby se dohoda o vině a trestu dostala do co nejmenšího rozporu se zásadou materiální pravdy. Při jejím užití tato zásada stále platí, ačkoliv její role je trochu upozaděna. Dohodu o vině a trestu je proto možno sjednat, jestliže výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný (§ 175a odst. 1 trestního řádu). Podklad pro rozhodnutí soudu ohledně dohody o vině a trestu není totiž to, co se skutečně odehrálo, ale skutek, o kterém obviněný prohlásí, že jej spáchal a státní zástupce s tímto tvrzením souhlasí.¹³⁹

Jednou ze silných výtek dohody o vině a trestu je otázka věrohodnosti prohlášení viny.¹⁴⁰ Objevují se obavy, že se jedná o výraz rezignace státu na uplatňování spravedlnosti, v důsledku kterého se vytrácí sociálně etický aspekt trestání a hrozí nerovné zacházení s pachateli. Pro některé to může hraničit až s „kupčením“ se spravedlností. Jako určitá protiváha této kritice je sjednávání dohody o vině a trestu zmírňováno stanovením podmínek dohody o vině a trestu, stejně jako formalizovaným procesem sjednávání a schvalování dohody o vině a trestu, při kterém je soudu stále dána značná kontrola nad průběhem a výsledkem celého řízení. Soud se sice nemůže aktivně účastnit jednání o dohodě o vině a trestu (s výjimkou poučení o možnosti její sjednání), výslednou dohodu však musí schválit, čímž se stává jakýmsi jejím garantem.¹⁴¹

¹³⁷ Např. BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 86-87 nebo ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 30.

¹³⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vyd. Praha: Leges, 2021, s. 156.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1307.

Druhou zásadou, které bych se chtěl věnovat je zásada presumpce nevinoty. Osobu, proti níž se trestní řízení vede, nelze považovat za vinou ze spáchání trestného činu, dokud nebylo odsuzujícím rozsudkem stanoveno jinak. Tato zásada je zakotvena nejenom na zákonné úrovni (§ 2 odst. 2 trestního řádu), ale taktéž na ústavní (čl. 40 odst. 2 Listiny) a mezinárodní úrovni (čl. 6 odst. 2 Úmluvy).

Ze zásady samotné plynou některé důležité procesní korektivy. Jedná se o 3 následující pravidla.¹⁴²

- 1.) Zásada *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch obžalovaného).
- 2.) Nutnost dokázání viny obžalovaného.
- 3.) Použití pouze minimálních (nejmenších účinných) omezení v rámci trestního řízení.

Tyto se projevují v rámci sjednávání a schvalování dohody o vině a trestu. Jejich význam je však značně potlačen. Podmínkou pro schválení dohody o vině a trestu je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán (§ 175a odst. 3 trestního řádu). Oproti klasické situaci, zde neplatí, že nemohou existovat důvodné pochybnosti o skutkovém stavu. Soud zde kalkuluje pouze s neexistencí důvodných pochybností v prohlášení obviněného o spáchání skutku. Z praktického hlediska se jedná o značný rozdíl.¹⁴³

Tato zásada je klíčovým tématem ohledně sjednávání dohody o vině a trestu v rámci tzv. skupinových věcí. Klíčové rozhodnutí zde tvoří rozsudek senátu první sekce Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mucha proti Slovenské republice* ze dne 25.11.2021. Na základě aplikační praxe se ukázala jako problematická situace, kdy je dohoda schválena v situaci, kdy o (ne)vině ostatních spoluobviněných doposud nebylo rozhodnuto. Soudy tento fakt musí rovněž reflektovat v popisu skutku (viz kapitola 6).

Jak již jsem opakovaně uvedl výše, dohoda o vině a trestu se dostává do rozporu s řadou dalších základních zásad trestního řízení. Ucelený výklad vlivu základních zásad trestního řízení by výrazně přesahoval rozsah této práce. Pro jejich komplexní analýzu ve vztahu k dohodě o vině a trestu bych proto odkázal na jiné autory.

¹⁴² BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 88.

¹⁴³ Tamtéž, s. 89.

3. Právní úprava dohody o vině a trestu v ČR

Samotný pojem dohody o vině a trestu není v trestním řádu definován. Ten upravuje pouze postup pro její sjednávání a následné schvalování ze strany soudu, a zároveň podmínek nutných pro její uzavření. V rámci definování tohoto institutu je nutné vycházet z jejího účelu. Jednotliví autoři přistupují k definici dohody o vině a trestu rozdílně, většina z nich je však velmi podobná. Ačkoliv definic dohod o vině a trestu je celá řada, níže zmíním pouze některé z nich.

Ščerba¹⁴⁴ v první ucelené publikaci věnující se platné právní úpravě dohody o vině a trestu v ČR z roku 2012 ji definuje jako *postup, při kterém obviněný slíbí, že se vzdá práva na projednání své věci před soudem, a vláda (obžaloba) výměnou slibuje, že obviněného obžaluje z méně závažného trestného činu nebo že požádá soud o mírnější trest; po uzavření takové dohody obviněný doznává svou vinu a soudní řízení neproběhne.*“ Tato definice silně vychází z angloamerické doktríny a ne zcela reflektuje platnou a účinnou právní úpravu. Kromě jediného povoleného druhu dohody o vině a trestu (*sentence bargaining*) v ČR obsahuje i jiné druhy (*charge bargaining*).

Jelínek¹⁴⁵ v téže době vychází striktně z české právní úpravy a dohodovací proces pak definuje jako *„procesní postup záležející v tom, že v případě trestního stíhání pro dlouhou řadu trestných činů mohou obviněný, státní zástupce a případně i poškozený v přípravném řízení uzavřít úmluvu obsahující popis skutku, o kterém obviněný prohlásí, že jej spáchal, výměru trestu, resp. jiné sankce, a náhradu škody (nemajetkové újmy v penězích, vydání bezdůvodného obohacení), kterou státní zástupce předloží soudu ke schválení. Jestliže soud s dohodou souhlasí, sjednanou dohodu schválí odsuzujícím rozsudkem ve veřejném zasedání.*“ Oproti této definici je ta Ščerbova méně teoretická (vychází z platné a účinné právní úpravy tehdejší doby a neobsahuje právní ekvivalenty z angloamerických právních řádů). Reflektuje rovněž postavení poškozeného. Dnes by již tato definice byla modifikována z hlediska věcného rozsahu, jelikož ji je možné sjednat u všech trestných činů.

¹⁴⁴ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 18.

¹⁴⁵ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10.

Říha¹⁴⁶ pak v Šámalově Komentáři z roku 2013 popisuje celý proces jako „uzavření přijatelné dohody mezi státním zástupcem na jedné straně a obviněným na straně druhé, za současného zohlednění zájmů poškozeného, o způsobu ukončení trestní věci, přičemž taková dohoda podléhá schválení soudem ve veřejném zasedání rozsudkem, soud ovšem není takovou dohodou beze zbytku vázán, má poměrně široká oprávnění dohodu nepřijmout. Obviněný tak umožní urychlení projednání věci, vzdá se práva na plnohodnotné projednání věci soudem a práva na dokazování viny v hlavním líčení, za což může očekávat ochotu státního zástupce přistoupit na mírnější potrestání.“ Tato definice je velmi podobná té Jelínkové. Akcentuje však více efektivitu v podobě zkrácení trestního řízení.

Z výše uvedených definic lze určit následující definiční znaky, které jsou společné většině definic dohody o vině a trestu, resp. dohodovacímu řízení jako celku.

- 1.) Jedná se o vyjednávání mezi obviněným a státním zástupcem, jehož výsledkem je sjednaná smlouva oběma stranami (volní projev obou stran),
- 2.) Soud figuruje v pozici nezúčastněného třetího, který působí jako garant spravedlnosti a zákonitosti sjednané dohody,
- 3.) Obsahově se jedná o kompromis z hlediska obou stran – státní zástupce připustí mírnější trest, zatímco obviněný se zcela vzdá svého práva na projednání celé věci nezávislým soudem, kde může dojít k jeho zproštění pro nedostatečnou důkazní situaci.¹⁴⁷

Některé z nich také přidávají roli poškozeného v rámci sjednávání dohody o vině a trestu. Tento definiční znak vyplývá z dikce § 175a odst. 5 věty, kdy státní zástupce v rámci jejího sjednávání musí brát v potaz také zájem poškozeného. Jedná se o pouze fakultativní prvek celého procesu. Poškozený sice může být přítomen při sjednávání dohody o vině a trestu, ale také nemusí. Může se tak například stát, pokud daná osoba nebude chtít procházet opakovanou sekundární viktimizací. Státní zástupce však jeho zájem musí brát vždy v potaz.

Z hlediska samotného procesu lze určit dvě základní fáze:

- 1.) Sjednání dohody o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem (§ 175a – 175b trestního řádu),

¹⁴⁶ ŘÍHA, Jiří. In: ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2260.

¹⁴⁷ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 33.

- 2.) Schválení sjednané dohody o vině a trestu soudem (§ 187 odst. 4, § 206b a § 314o – 314s trestního řádu).

Značný posun v tomto nastal po nabytí účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. Dříve šlo dohodu o vině a trestu sjednat pouze v přípravném řízení (resp. předběžném projednání obžaloby), nyní je to možné i po zahájení hlavního líčení. Pomocí později jmenovaného způsobu (v řízení před soudem) je dnes sjednávána značná část dohod o vině a trestu (viz statistiky z kapitole 8).

Došlo zde ke koncepční změně celého institutu. Před novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. dohoda o vině a trestu silně vycházela z funkce zvýšení efektivity (tj. zkrácení trestního řízení). Bylo možné ji sjednat pouze před zahájením hlavního líčení, poté již nikoliv. Po nabytí účinnosti této novely přibyla možnost ji sjednat i po zahájení hlavního líčení. Časová a finanční úspora již zde není taková. Vzhledem k tomu, že trestní řád nestanovuje nejzazší přípustný bod pro sjednání dohody o vině a trestu, zvýšení efektivity může být v některých případech skoro nulové (například při jejím sjednání až po skončení procesu dokazování v rámci hlavního líčení).

O sjednání dohody o vině a trestu pojednám v následujících kapitolách. Dělení bude vycházet z jednotlivých stádií, kdy je možné dohodu sjednat (přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, po zahájení hlavního líčení). Systematiky práce bude kopírovat časový postup v rámci trestního řízení (od dřívějšího po pozdější). V těch se budu věnovat nejranějšímu a nejzazšímu bodu, kdy je možné dohodu o vině a trestu uzavřít – viz kapitoly 3.6. až 3.8.

3.1. Podmínky sjednání dohody o vině a trestu

Aby mohlo dojít ke sjednání dohody o vině a trestu, měly by být splněny dvě následující podmínky:

- 1.) Právní přípustnost
- 2.) Účelnost

Zatímco první zmíněný bod vyplývá ze zákonné úpravy, druhý vyplývá ze samotného smyslu tohoto institutu. Právní přípustnost je kategorií objektivní. Existují 3 kritéria, která musí být

naplněna, aby mohlo dojít ke sjednání dohody o vině a trestu. Účelnost takového postupu je pak pojmem více subjektivním. Dohodu o vině a trestu lze sice sjednat, i když takový postup není účelný. Ze strany státního zastupitelství (zástupce veřejného zájmu v trestním řízení) však existují kontrolní mechanismy, které mají takovému postupu *pro futuro* zabránit (viz dále).

Zákonné podmínky nutné pro sjednání dohody o vině a trestu jsou uvedeny v § 175a odst. 1 a 3 trestního řádu. Jedná se o následující body:

- 1.) výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný,
- 2.) prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán,
- 3.) na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení.

Za situace, kdy jsou všechny tyto podmínky naplněny, je právně přípustné uzavřít dohodu o vině a trestu. V případě, že by tomu tak nebylo (její sjednání je právně nepřípustné), soud by měl navrženou dohodu neschválit, resp. odmítnout. Právě důvody na základě kterých může soud navrženou dohodu neschválit nebo odmítnout konkretizují výše uvedené podmínky. Pro výklad proto odkážu do příslušných pasáží této práce (viz kapitoly ohledně nutného důkazního stavu pro sjednání dohody o vině a trestu v kapitole 3.6. a té o roli soudu č. 4).

Dále podmínky sjednání dohody o vině a trestu upravuje Nejvyšší státní zastupitelství v Metodice k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu ze začátku roku 2023.¹⁴⁸ Charakter a účel Metodiky odpovídá jejímu obsahu. Upravuje situace a postupy, se kterými se může státní zástupce setkat. Vzhledem k charakteru metodiky se jedná o jakýsi nezávazný *návod pro rozšíření úvah státních zástupců při volbě tohoto procesního postupu jako jednoho ze způsobů vyřízení věci v trestním řízení* (s. 4 této Metodiky). Nejvyšší státní zastupitelství připomíná, že každý případ je vysoce individuální, a tudíž je nutné primárně zhodnotit specifika daného případu. Metodika NSZ k DoVT má tedy výlučně doporučující charakter. I tak je její význam značný.

¹⁴⁸ Nejvyšší státní zastupitelství. Metodika k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu ze dne 17.1.2023, sp. zn. I SL 111/2022, s. 5-8.

V Metodice jsou také upraveny podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu ze strany státního zástupce. Jedná se o 12 bodů, které navazují na zákonné podmínky stanovené v trestním řádu a Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení (dále jen „POP NSZ č. 9/2019“). Podmínky stanovené v Metodice vychází z kombinace důvodů právní přípustnosti a účelnosti.

Ohledně účelnosti je teoreticky možné konstatovat, že sjednání musí být účelné pro obě strany. Vzhledem k tomu, že státní zástupce reprezentuje veřejnou žalobu v trestním řízení (a tudíž i veřejný zájem)¹⁴⁹, musí být sjednání dohody o vině a trestu účelné pro veřejný zájem, nikoliv pouze pro něj. Nejvyšší státní zastupitelství podmínky, kdy je sjednání dohody o vině a trestu účelné pro veřejný zájem rozvádí v Metodice NSZ k DoVT.

Klíčové ze strany účelnosti je bod 7 Metodiky. Ten stanovuje povinnost státního zástupce zvažovat při sjednávání dohody o vině a trestu účelnost a výhodnost takového postupu. V rámci procesní taktiky musí vzít v potaz jiné typy odklonů resp. zda se jakýkoliv typ odklonů vyplatí použít. Při tomto uvažování musí zajistit, aby uzavření dohody o vině a trestu splňovalo účely její existence. Zejména se pak jedná o efektivitu (časovou i finanční), hospodárnost trestního řízení a vhodnost druhu a výměry sjednaného trestu (ve vztahu k bodu 12 Metodiky). Stejně tak zní čl. 61 odst. 3 POP NSZ č. 9/2019. Ten obsahuje 6 bodů, které musí státní zástupce při zvažování vhodnosti užití dohody o vině a trestu vzít v potaz. Kromě výše uvedených navíc akcentují ochranu zájmu poškozeného, snahu vyhnout se riziku sekundární viktimizace nebo potenciální náklady řízení před soudem.

Kontrola účelnosti ze strany veřejné žaloby (kontrola veřejného zájmu) může být dána aprobačním řádem. Jako příklad lze uvést kárné provinění státní zástupkyně Věry Brázdové¹⁵⁰, která sjednala s obviněnými nepřiměřeně nízké tresty odnětí svobody (na samé spodní hranici přípustného mimořádného snížení). Také v rozporu s aprobačním řádem daného státního zastupitelství nepředložila k aprobaci vedoucímu I. oddělení zamýšlený trest určený pro případné sjednání dohody o vině a trestu (ke které nakonec došlo).

Ačkoliv nedošlo ke změně důkazní situace ani právní kvalifikace, z původního návrhu 10 let nepodmíněného trestu odnětí svobody, sjednala s obviněnými pouze trest podmíněně odložený.

¹⁴⁹ Srov. čl. 80 odst. 1 Ústavy.

¹⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 15.9.2021, sp. zn. 12 Ksz 2/2021.

Nejvyšší správní soud (jako soud kárný) dané jednání kvalifikoval jako kárné provinění a potrestal Věru Brázdovou snížením platu. Pouze samotná nepřiměřenost trestu nebyla v tomto případě důvodem kárného provinění. Tím bylo pouze vyhnutí se aprobačnímu procesu. Bez znalosti důkazní situace není možné zhodnotit, zda takto nízké tresty byly nepřiměřené, či nikoliv. Kárně proviněná se totiž vzdala práva na odvolání, v důsledku čehož byl vyhotoven zjednodušený rozsudek bez odůvodnění.

Otázkám vztahu aprobace vedoucím státním zástupcem a sjednáním dohody o vině a trestu se vztahuje již zmíněná Metodika NSZ k DoVT v samostatné kapitole. Aprobační řády nejsou shodné po celém území ČR, a tudíž se situace může měnit. Obecně lze však konstatovat, že mohou existovat pravidla podmiňující aprobaci navržených trestů ve vztahu k vedoucímu státnímu zástupci. Problematický aspekt však nastává v případě sjednání dohody o vině a trestu v řízení před soudem. Bylo by neúčelné odročovat hlavní líčení pouze z důvodu nutnosti aprobace (schválení) sjednané dohody o vině a trestu vedoucím státním zástupcem.

Metodika NSZ k DoVT vychází obecně při určení druhu a výměry trestu ze dvou základních fází – 1.) druh a výměra trestu, který by státní zástupce navrhoval v obžalobě a 2.) zamýšlený trest v případě sjednání dohody o vině a trestu. V případě aprobace ve vztahu ke sjednání v hlavním líčení NSZ předpokládá obdobný postup. V přípravě na hlavní líčení je možné uvést zamýšlený trest, který by bylo možné sjednat v rámci dohody o vině a trestu.

Příprava potenciálního trestu do dohody, která ještě nebyla sjednána, se zdá vhodným řešením, jak zajistit určitou míru kontroly účelnosti sjednaného trestu. Takovým návrhem však nemůže být státní zástupce absolutně vázán. Může dojít ke změně důkazní situace, kdy původní trest se již nebude zdát přiměřeným. Metodika NSZ k DoVT tento postup sice předpokládá (s. 23), zůstává však otázka, zda státní zástupci budou ten postup volit. Původním předpokládaným trestem nemůže být intervenující státní zástupce vázán absolutně, ale pouze relativně. V případě zásadní změny okolností je nutné přizpůsobit trest novým okolnostem, tak aby zohledňoval všechny zásady ukládání trestů (srov. § 39 a násl. trestního zákoníku).

Státní zástupci nemohou v takovém případě jednat pouze formalisticky a odmítnout uzavření dohody o vině a trestu, ačkoliv by její sjednání bylo vhodné. Původně připravený trest může v takovém případě sloužit jako určité vodítko ohledně trestu nového. V případě sjednání

nového trestu (než je ten uvedený v přípravě) musí být daný státní zástupce připraven odůvodnit, proč se rozhodl aplikovat daný druh a výměru trestu.

Účelnost pro obviněného je pak zcela subjektivní záležitost. Obecně základním účelem existence dohody o vině a trestu je zvýhodnění v podobě nižšího trestu. Nelze však pominout ani jiné funkce odklonů v podobě vyhnutí se hlavnímu líčení nebo jiných. Zda daná dohoda o vině a trestu je pro obviněného řešením účelným, dokáže posoudit pouze on sám. Jakákoliv následná (*ex post*) kontrola zde neexistuje. Pokud obviněný následně usoudí, že tento postup pro něj nebyl účelný (např. trest byl příliš přísný), již není možné tuto situaci napravit. Garantem je v tomto případě soud, který by dohodu s nepřiměřeně přísným trestem neměl schválit.

Kromě výše uvedených podmínek stanovených v § 175a trestního řádu musí být dohoda o vině a trestu sjednána osobou, která je k tomu oprávněna (resp. není tato možnost vyloučena). O tomto osobním rozsahu její aplikace však pojednám až v následující kapitole. Dříve byla možnost sjednání dohody o vině a trestu omezena také věcným rozsahem (nebylo ji možné sjednat u zvláště závažných zločinů). Dnes již toto věcné omezení neplatí (viz historizující pasáž v kapitole 2.5.).

3.2. Osobní rozsah aplikace dohody o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu může být sjednána zásadně mezi obviněným a státním zástupcem. Po novele trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. je možné sjednat dohodu o vině a trestu u každého trestného činu. Existují však dvě skupiny osob (obviněných), u kterých je zákonem vyloučeno ji uzavřít. Jedná se o obviněného v řízení proti uprchlému (uprchlý) a v řízení ve věcech mladistvého.

Ohledně uprchlého je situace vcelku jednoduchá. V situaci, kdy se obviněný vyhýbá trestnímu řízení, z logiky věci nepřijímá svoji trestní odpovědnost. V takovém případě nelze ani sjednat dohodu o vině a trestu.¹⁵¹ Prohlášení o spáchání skutku pak musí být učiněno výlučně obviněným (§ 175a odst. 3 trestního řádu). Když není obviněný dostupný (vyhýbá se trestnímu řízení pobytem v cizině nebo se skrývá), nelze toto prohlášení zajistit. Prohlášení o spáchání

¹⁵¹ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 28.

skutku nemůže místo obviněného učinit jeho obhájce. Jedná se o osobní projev obviněného, který nemůže být zastoupen.

Další výjimku z obecného osobního rozsahu aplikace dohody o vině a trestu je řízení proti mladistvému. Tento zákaz není stanoven absolutně, ale pouze u těch, kteří nedovršili věku 18 let. Pokud pachatel v době spáchání skutku byl mladší 18 let, ale za trvání trestního řízení tento věk překročil, již je možné dohody o vině a trestu sjednat. Klíčové je v tomto případě datum uzavření. Státní zástupce by však neměl ani zahájit proces vedoucí ke jejímu sjednání před tímto datem.¹⁵² Na rozdíl od předchozího důvodu není tento zákaz zakotven přímo v trestním řádu, ale v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (§ 63 ZSVM).

Vzhledem k věku a nevyzrálosti obviněného není přípustné tento institut aplikovat, jelikož zde existuje vyšší riziko nepravdivého prohlášení o spáchání skutku. Mladistvý může nedisponovat dostatečnou myšlenkovou kapacitou, aby zcela pochopil následky svého jednání. Odborná literatura však dále připomíná, že u mladistvých je klíčové vystavit danou osobu výchovným účinkům spojeným s konáním hlavního líčení. Ty v případě mladistvého tvoří důležitou součást individuální prevence ve spojení s uloženým trestem.¹⁵³ Ze stejných důvodů nelze rovněž vydat proti mladistvému trestní příkaz (stejně zákonné ustanovení).

Dohodu o vině a trestu lze naopak sjednat bez omezení i s osobou, která je aktuálně omezená na svéprávnosti. V původním návrhu k novele č. 333/2020 Sb. byla navrženo vyloučení osobního rozsahu aplikace dohody o vině a trestu u osob s omezenou svéprávností (sněmovní tisk 466/0 z 8. volebního období)¹⁵⁴, v průběhu legislativního procesu byl však zamítnut. Podle důvodové zprávy k původní verzi novely je nutné tyto osoby chránit před vlastním chybným rozhodnutím. V tomto také spočívá i smysl institutu omezení svéprávnosti, kdy je osobám neschopným se postarat o vlastní záležitosti omezena způsobilost k právnímu jednání, jako prostředek ochrany sebe samých.¹⁵⁵

Není zde proto na místě sáhnout k užití tohoto alternativního řešení trestní věci s ohledem na intelektuální deficit této osoby. Hodí se taktéž konstatovat, že u trestního příkazu platí obdobná

¹⁵² Tamtéž, s. 28-29.

¹⁵³ Tamtéž, s. 28-29.

¹⁵⁴ Pro úplnost je nutné konstatovat, že projednávání tohoto sněmovního tisku bylo sice formálně ukončeno, ale materiálně šlo o spojení s tiskem č. 453 (načteny k tomuto tisku ve formě pozměňovacích návrhů).

¹⁵⁵ § 55 a násl. občanského zákoníku.

úprava, kde ho není možné vydat v řízení proti osobě, jejíž svéprávnost je omezena.¹⁵⁶ Následky u obou těchto institutů však mohou být srovnatelné, ba dokonce u dohody o vině a trestu ještě závažnější (jde pomoci ní uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, jakožto trest nejvyšší, kdežto u trestního příkazu toto není možné).¹⁵⁷

S trochou nadsázky lze celou situaci glosovat, že společnost osobě s omezenou svéprávností nedovolí koupit si mobilní telefon, jelikož není schopna pochopit následky svého jednání. Již je ale přípustné, aby podepsala smlouvu o tom, že půjde do vězení. Lze samozřejmě protiargumentovat, že osoba omezená na svéprávnosti zakládá důvod nutné obhajoby (§ 36 odst. 1 písm. b) trestního řádu). Ten však nikdy nemůže nahradit vůli obviněného. Jedná se o prohlášení o spáchání skutku obviněného, nikoliv jeho obhájce! Klíčová by v tomto případě měla být právě vůle obviněného. Osoba omezená na svéprávnosti nemusí mít (i s pomocí obhájce) dostatečnou mentální kapacitu, aby zcela pochopila smysl svého jednání. *De lege ferenda* proto navrhuji, aby v § 175a odst. 8 trestního řádu byl doplněn zákaz uzavřít dohodu o vině a trestu v řízení proti osobě, jejíž svéprávnost je omezena.

3.3. Proces sjednávání dohody o vině a trestu

Když jsou naplněny výše uvedené podmínky, je možné zahájit mezi obviněným a státním zástupcem jednání o dohodě o vině a trestu (dohodovací proces). Formálnímu dohodovacímu procesu mohou předcházet neformální jednání (v osobní formě nebo na dálku – např. telefon). Již dříve zmíněné Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou má právě za cíl tuto vzájemnou komunikaci podpořit. Oficiální proces sjednávání zahajuje státní zástupce. Může tak učinit na základě svého přesvědčení (bez návrhu) nebo na základě návrhu obviněného. V případě, že toto jednání iniciuje obviněný a státní zástupce neshledá využití dohody o vině a trestu účelné, musí ho o takové skutečnosti vyrozumět.¹⁵⁸ Na sjednání dohody o vině a trestu neexistuje právní nárok¹⁵⁹, a tudíž nelze neochotu státního zástupce nikterak nahradit. Záleží pouze na jeho úsudku, zda je její využití v tomto případě účelné.

¹⁵⁶ § 314e odst. 7 písm. a) trestního řádu.

¹⁵⁷ § 314e odst. 2 trestního řádu *a contrario*.

¹⁵⁸ § 175a odst. 1 trestního řádu.

¹⁵⁹ Metodika NSZ k DoVT (bod 4 podmínek pro sjednání dohody o vině a trestu), s. 5.

V případě, že obviněný navrhne sjednání dohody o vině a trestu (resp. začátek celého procesu) a státní zástupce neshledá tento postup jako účelný, vyrozumí o svém stanovisku obviněného, stejně jako jeho obhájce (§ 175a odst. 1 trestního řádu). Stejný postup předpokládá čl. 61 odst. 4 POP NSZ č. 9/2019. Bohuslav¹⁶⁰ upozorňuje, že by bylo vhodné zakotvit povinnost státního zástupce sdělit obviněnému důvody, které ho k tomu vedly. Tento postup je vhodný, aby obviněný věděl, z jakého důvodu neshledal státní zástupce sjednání dohody o vině a trestu účelným. Obviněný může tyto důvody vzít v potaz a v budoucnu může celý proces začít znovu. I když se jedná o situace spíše teoretickou, i tak si zaslouží zpřesnění zákonné úpravy a důsledný postup daného státního zástupce.

Kromě státního zástupce a obviněného je dalším obligatorním subjektem procesu sjednávání i obhájce obviněného (pokud ho má).¹⁶¹ Dá se předpokládat, že právě on bude klíčovým subjektem, který bude vést sjednávání se státním zástupcem. Říha¹⁶² pak předpokládá, že obhájce musí být přítomný po celou dobu sjednávání. Není tedy možné, aby státní zástupcem sjednával dohodu o vině a trestu pouze s obviněným, zatímco by obhájce se zúčastnil pouze „oficiálního“ uzavření dohody. Usuzuje tak z užití nedokonavého vidu slovesa, které vyjadřuje opakování děje, jakož i smyslu tohoto ustanovení, které má bránit nátlaku na obviněného.

Fakultativním účastníkem procesu sjednávání dohody o vině a trestu je také poškozený. Státní zástupce ho vyrozumí o čase a místě jednání. Současně ho musí také poučit o tom, že nejpozději při prvním jednání může uplatnit svůj nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích. Poškozený se může v rámci sjednávacího procesu vyjádřit zejména ke svému nároku. Dohodu o vině a trestu lze však sjednat i bez jeho přítomnosti nebo pokud s rozsahem náhrady škody nebo nemajetkové újmy v penězích nesouhlasí.¹⁶³

Podkladem pro sjednání dohody o vině a trestu je pak prohlášení o spáchání skutku obviněným. Vystává tedy otázka, zda takové prohlášení má být součástí návrhu na sjednání dohody ze strany obviněného nebo tak má učinit až poté. Bohuslav¹⁶⁴ je toho názoru, že učinění takového prohlášení již v návrhu iniciujícím sjednávání je lepší z hlediska procesní strategie. Může státnímu zástupci ukázat ochotu opravdu sjednat dohodu o vině a trestu. Navíc by toto

¹⁶⁰ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 119.

¹⁶¹ § 175a odst. 3 trestního řádu.

¹⁶² ŘÍHA, Jiří. In: ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2282.

¹⁶³ § 175a odst. 2 a 5 trestního řádu.

¹⁶⁴ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 115.

prohlášení měl obviněný doplnit okolnostmi zdůvodňující tento postup (polehčující okolnosti, co ho k tomuto kroku vedlo atd.). V případě, že státní zástupce neshledá návrh důvodným, k prohlášení o spáchání skutku nepřihlíží (prohlášení viny podle dikce zákona, viz historizující pasáž v kapitole 2.5.). Pokud k zahájení jednání dojde, ale dohoda uzavřena není, celá situace je obdobná. V tomto případě obviněnému nemůže být učiněné prohlášení o spáchání skutku z hlediska důkazního k tíži.

3.4. Obsah dohody o vině a trestu

Již bylo dříve řečeno, že hlavním objektem (předmětem) jednání v rámci dohodovacího procesu je konkrétní druh a výměra trestu. Je nutné dohodnout nejenom druh a výměru trestu, ale také všechny modalities na ně navazující (způsob výkonu trestu, délku zkušební doby nebo druh a rozsah přiměřených omezení a povinností).¹⁶⁵ Dochází zde ke značnému oslabení role soudu oproti státnímu zástupci. Ten může v „běžném“ případě rozhodnout o trestu podle svého přesvědčení (za současného respektování zákonných podmínek). Stejně není ani vázán návrhem trestu uvedeným státním zástupcem v obžalobě. Při posuzování dohody o vině a trestu ji však může soud pouze schválit nebo neschválit. Do dohodnutého trestu není oprávněn zasahovat ani ho jakkoliv modifikovat (srov. § 314r odst. 1 trestního řádu).

Kromě trestu (resp. místo něj) je možné uložit pomocí dohody o vině a trestu i ochranné opatření. Na jejím základě však není možné uložit všechny druhy ochranných opatření. Není možné uložit ochrannou výchovu, neboť ta je aplikovaná u mladistvých, kde je sjednání dohody o vině a trestu vyloučeno. Stejně není možné použít zabránění věci u zúčastněné osoby (ta není subjektem dohodovacího procesu).¹⁶⁶ V případě, že nedojde mezi obviněným a státním zástupcem ke shodě na konkrétní formě ochranného opatření, je možné dohodu sjednat i bez něj. Státní zástupce však musí obviněného upozornit, že může návrh na uložení ochranného opatření podat i později (srov. § 175a odst. 4 trestního řádu).

Ačkoliv sjednaný trest je základním principem sjednávání dohody o vině a trestu v ČR, absentují konkrétní kritéria ohledně určení druhu a výměry trestu. Podle čl. 90 Ústavy *jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy*. V tomto případě jsou však vina a trest určeny na

¹⁶⁵ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 30-31.

¹⁶⁶ Tamtéž.

základě vyjednávání mezi obviněným a státním zástupcem. Soud pouze této „smlouvě“ propůjčuje svoji autoritu skrz její schválení. Trestní řád (jako procesní norma) sám o sobě, by neměl stanovovat hmotněprávní kritéria sankcionování. Ta však neobsahuje ani trestní zákoník (jako hmotněprávní norma), který ukládání trestů upravuje.¹⁶⁷

Na chybějící právní úpravu sankcionování ve vztahu k dohodě o vině a trestu již dříve upozornila Zaoralová¹⁶⁸. Navazuje na Musila¹⁶⁹, podle kterého „*si trestněprocesní úprava přivlastňuje „legitimaci“ ke stanovení zvláštního kritéria pro výměru trestu, aniž by však dostatečně určitým způsobem stanovila, jak konkrétně má být honorováno prohlášení viny*“. Tento nedostatek nadále trvá. V souvislosti s novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. sice došlo k přidání sjednání dohody o vině a trestu mezi zásady při ukládání trestů (postoj pachatele k trestnému činu). Stále se však jedná o jediné zohlednění ve vztahu k zásadám a principům ukládání trestů.

Na toto vakuum zareagovala Metodika NSZ k DoVT, která v kapitole IV. upravuje tuto problematiku pro státní zástupce. Při určení druhu a výměry trestu musí státní zástupce zásadně reflektovat všechny zásady při ukládání trestů (§ 39 a násl. trestního zákoníku) – tedy skutečný postoj obviněného k trestné činnosti a jejím následkům (viz Metodika NSZ k DoVT, s. 12). Tato kritéria poté zavazují i soud při posuzování (ne)přiměřenosti uloženého trestu (srov. § 314r odst. 2). Kromě tohoto vychází Metodika obecně při určení druhu a výměry trestu ze dvou základních fází – 1.) druh a výměra trestu, který by státní zástupce navrhoval v obžalobě a 2.) zamýšlený trest v případě sjednání dohody o vině a trestu.

NSZ zde vychází z principu hospodárnosti – čím dříve ke sjednání dojde, tím bude udělená sleva vyšší. Jedná se o podobný princip jako je úprava trestání v Anglii a Walesu (viz kapitola 2.3.2.). Obviněný by v tomto případě obdržel zmírnění trestu v závislosti na jím způsobeném zvýšením efektivity (čím kratší řízení, tím větší úspora finanční i časová). Není zde však určené, jak velké by takové zvýhodnění ve vztahu k určité fázi trestního řízení mělo být. V původním návrhu Metodiky sice figurovalo určité rozpětí zvýhodnění ve vztahu ke každé fázi trestního

¹⁶⁷ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 128.

¹⁶⁸ ZAORALOVÁ, Petra. Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11.

¹⁶⁹ MUSIL, Jan. Dohoda o vině a trestu. In: VANDUCHOVÁ, Marie a GŘIVNA, Tomáš. *Rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy)*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008, s. 83 a násl.

řízení, kdy je možné dohodu o vině a trestu uzavřít.¹⁷⁰ V průběhu tvorby Metodiky byly však všechny konkrétní údaje ohledně zvýhodnění odstraněny.

Na základě již uvedené novely trestního řádu č. 333/2020 Sb. je také možné sjednání dohody o vině a trestu považovat za důvod pro mimořádné snížení trestu pod jeho dolní hranici (bez vztahu k institutu spolupracujícího obviněného). Výše zmíněná Metodika připomíná, že samotné sjednání dohody o vině a trestu nelze v žádném případě považovat za jakýsi „automatický důvod“ pro mimořádné snížení trestu (viz kárné řízení Věry Brázdové v kapitole 3.1.). Stále se jedná o institut „mimořádný“, kdy kromě podmínky sjednání dohody samotné je navíc nutné vzít v potaz poměry pachatele, povahu spáchané trestné činnosti, jakož i možný způsob jeho nápravy. NSZ dále připomíná, že k mimořádnému snížení pod dolní hranici trestní sazby by zásadně mělo dojít pouze v přípravném řízení, nikoliv v řízení před soudem (s. 11).

Celkově je možné konstatovat, že Metodika NSZ k DoVT vhodně v určitých aspektech doplňuje (podle mého názoru) nedostatečnou úpravu sankcionování ve vztahu k dohodě o vině a trestu. Stejně tak lze souhlasit s tvrzením NSZ, že mimořádné snížení trestu je vhodné spíše v rámci přípravného řízení. Princip většího zvýhodnění při sjednání dohody o vině a trestu vychází se samotné podstaty dohody o vině a trestu. Úvahy státních zástupců jsou při dohodovacím řízení odvozeny od důkazní situace (informační asymetrie), jakož i dalších důvodů (viz kapitola 2.1.). I tak přes tento krok správným směrem je podle mého názoru Metodika značně obecná. Nejsou zde konkrétní kritéria pro slevu na trestu, stejně jako zde nejsou kritéria při rozhodování o (ne)přiměřenosti sjednaného trestu. Dalším problematickým krokem je nepřipustný nátlak na obviněného pomocí neustále stupňujícího se trestu. Pro výklad o tomto problému odkážu do samostatné kapitoly 7.

Právní kvalifikace (resp. popis skutku) zásadně nemůže být předmětem vyjednávání. Za současné právní úpravy není přípustné, aby si obviněný „koupil“ výměnou za prohlášení o spáchání skutku mírnější právní kvalifikaci skutku.¹⁷¹ I tak si lze ale v ČR představit situaci,

¹⁷⁰ 1. po zahájení trestního stíhání zpravidla po provedení prvotního výsledku obviněného (sleva 30–60 %), 2. v průběhu vyšetřování (20–40 %), 3. od skončení vyšetřování do zahájení hlavního líčení (10–30 %), 4. na počátku hlavního líčení před zahájením dokazování (5–20 %), 5. v průběhu dokazování (5 % – 15 %), 6. po provedení dokazování na konci hlavního líčení (0–10 %). Podle: BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 130.

¹⁷¹ Srov. např. ŠČERBA, Filip. Budoucnost dohody o vině a trestu. In: KALVODOVÁ, Věra, FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan. (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. 1. vyd., Brno, Masarykova univerzita, 2018, s. 462.

kdy dojde v průběhu dohodovacího procesu ke změně právní kvalifikace skutku na méně závažný trestný čin (*de facto charge bargaining, resp. fact bargaining*).

Existuje zde však podstatný rozdíl. Ten (oproti variantě v USA) spočívá ve složce vědění (resp. přesvědčení) státního zástupce. V trestních věcech nedisponuje státní zástupce absolutní důkazní jistotou, že je obviněný skutečným pachatelem. Vždy se počítá s určitou mírou pravděpodobnosti, která se jistotě pouze blíží. V případě, že ze získaných důkazů vyplyne jiný skutkový závěr, který odpovídá odlišné právní kvalifikaci, musí státní zástupce souhlasit s jejím „překvalifikováním“. Bylo by rozporné se zásadou materiální pravdy, pokud by státní zástupce měl pochyby o skutkovém ději, zatímco by o něm sjednal s obviněným dohodu o vině a trestu.

Jako příklad lze uvést již dříve v této práci zmíněnou situaci ohledně „zmírnění“ trestného činu nakládání s omamnými a psychotropními látkami na pouhé jejich přechovávání (§ 283 a § 284 trestního zákoníku) nebo pochybnosti ohledně subjektivní stránky trestného činu (například změna vraždy na usmrcení z nedbalosti podle § 140 a § 143 trestního zákoníku). Státní zástupce tak ale může učinit pouze v situaci, kdy on sám má pochybnosti ohledně přísnější právní kvalifikace skutku. Pokud je přesvědčen, že daný skutek je možné kvalifikovat jako přísnější trestný čin, nesmí na toto sjednání přistoupit. Nikdy tedy nemůže změnu právní kvalifikace skutku učinit pouze z toho důvodu, aby si tzv. „ulehčil práci“, ačkoliv zde bude zásadní rozpor se zásadou materiální pravdy.

Tento princip musí reflektovat i soud. V případě špatné právní kvalifikace (mírnější i přísnější) musí navrženou dohodu neschválit, jelikož je nesprávná z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem. Stejně tak může učinit výhrady, kdy poté státní zástupce může změnit právní kvalifikaci skutku (srov. § 314r odst. 3 trestního řádu).¹⁷² Když dojde v průběhu trestního řízení ke změně právní kvalifikace, měl by se soud v rámci přezkoumání navržené dohody pečlivě zaměřit, zda důkazní situace přesně odpovídá právní kvalifikaci. Je nutné, aby odpovídaly všechny znaky skutkové podstaty trestného činu (tedy ne pouze objektivní stránka ve vztahu k popisu skutku, ale také například stránka subjektivní ve vztahu k zavinění – změna úmyslného na nedbalostní trestný čin atd.).

¹⁷² ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3678-3686.

Významné důsledky může mít změna právní kvalifikace (resp. změna popisu skutku) pro nárok poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Ten může být také obsahem sjednané dohody o vině a trestu. Při skutkové změně v průběhu dohodovacího řízení mezi obviněným a státním zástupcem se může stát nárok na náhradu škodu nejistým. Původně uplatňovaný nárok na náhradu škody nemusí mít v „nově“ definovaném skutku dostatečný podklad, a proto soud odkáže poškozeného ohledně náhrady škody do řízení ve věcech občanskoprávních. Odůvodnění rozsudku, jímž byla schválena dohoda o vině a trestu, se v takovém případě musí zaměřit na detailní odůvodnění změny právní kvalifikace, zda tomu odpovídá důkazní situace, jakož i vztahu nároku poškozeného a popisu skutku.

V praxi se rovněž vyskytla situace, kdy obviněný se státním zástupcem sjednali dohodu o vině a trestu pouze ohledně uloženého trestu, a nikoliv už ohledně náhrady škody. Ta však i tak byla rozsudkem schvalujícím navrženou dohodu obviněnému uložena.¹⁷³ Obviněný prohlásil, že neuznává nárok na náhradu škody, co do důvodu a výše. Státní zástupkyně prohlásila, že s ohledem na spornost nároků a stádiu trestního řízení, nebudou tyto učiněny předmětem dohody. Obviněnému rovněž uvedla, že soud upozorní na skutečnost, že nedošlo k dohodě ohledně náhrady škody, a že v tomto bude soud rozhodovat samostatně.

Tuto praktiku ve více případech podpořily obecné soudy (krajské a vrchní soudy). „*Nelze [tedy] považovat za procesní pochybení, pokud soud nalézací v případě, že součástí dohody o vině a trestu není dohoda o náhradě škody, rozhodne o náhradě majetkové škody ..., pokud je [výše škody] dostatečně objektivizována a vychází z důkazů obsažených ve spisovém materiálu.*“¹⁷⁴ Ústavní soud se však postavil proti. Údaj o výši škody jako součást objektivní stránky trestného činu je možné použít pouze tehdy, pokud je možné určit přesnou výši škody. „*Zůstává-li výše škody způsobená trestnou činností do značné míry sporná, musí být o eventuální povinnosti obviněného ji uhradit rozhodnuto až v rámci civilního řízení.*“¹⁷⁵ Detailní rozbor této problematiky jde široce nad zaměření této práce. Pro úplný výklad o této problematice a na poukázání na slabá místa této argumentace proto odkážu na článek Coufala.¹⁷⁶

¹⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 6.12.2022, sp. zn. III. ÚS 1420/22.

¹⁷⁴ Usnesení vrchního soudu v Olomouci ze dne 18.1.2022, sp. zn. 4 To 57/2021.

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu 9.5.2023, sp. zn. III. ÚS 236/23.

¹⁷⁶ COUFAL, Adam. K povinnosti k náhradě škody v případě schválení dohody o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2023, roč. 22, č. 2.

Zůstává také otázkou, zda v případě změny uzavřené dohody o vině a trestu musí být sjednána zcela nová dohoda, či zda postačuje učinit jakýsi dovětek (dodatek), kde se změní pouze její určitá část. Je tedy možné sjednanou dohodu dále měnit v podobě navazujících ujednání, či je nutné vždy sjednat dohodu novou? Právní úprava hovoří pouze o „navržení nového znění dohody o vině a trestu“ (§ 314r odst. 3 trestního řádu).

Tento problém se již v minulosti objevil v aplikační praxi obecných soudů (srov. usnesení Okresního soudu v Tachově ze dne 20.7.2023, sp. zn. 1 T 60/2023). Tento postup se jeví jako vhodný při ingerenci soudu do sjednané dohody. Pokud se soud (namísto neschválení navržené dohody) rozhodne pouze učinit výhrady postupem podle § 314r odst. 3 trestního řádu z důvodu nepřiměřenosti trestu, může se zdát jednodušší uzavřít pouze dodatek s trestem odlišným (rozdílná výměra nebo i druh). Namísto sjednání dohody zcela nové, dojde k uzavření pouze dodatku o druhu a výměře trestu. Stejný postup schválil Okresní soud v Tachově (viz výše).

Tento způsob však nelze zvolit ve všech případech. V případě natolik závažných rozporů (typicky ohledně právní kvalifikace) bude vhodnější sjednat zcela novou dohodu. Zůstává však otázkou, zda v takovém případě soud navrženou dohodu rovnou neschválí. Celkově se tedy dá konstatovat, že sjednání dohody o vině a trestu s dalším dodatkem ničemu nebrání. Z praktických důvodů však rozdíl oproti sjednání zcela nové dohody není nikterak velký. Rozlišení těchto dvou postupů tedy nejspíše nebude činit v aplikační praxi větší problémy.

3.5.Spolupracující obviněný

Dalším právním institutem, který má souvislost s dohodou o vině a trestu, a zároveň reaguje na již dříve uvedené legislativní změny, je institut spolupracujícího obviněného. Tento právní institut je možné využít i mimo aplikaci dohody o vině a trestu. Ve vztahu k sjednané dohodě má však značný dopad, a tudíž mu bude věnována samostatná kapitola.

Institut spolupracujícího obviněného byl vytvořen zákonem č. 41/2009 Sb., a to konkrétně přidáním nového zákonného ustanovení trestního řádu (§ 178a). Jedná se o obdobu angloamerického institutu známého pod názvem korunní svědek. Institut korunního svědka v obecné rovině slouží k odhalování závažné (většinou organizované) kriminality, kdy může být získání klíčových důkazů jiným způsobem velmi obtížné.

Korunním svědkem je poté pachatel dané trestné činnosti, který se ale rozhodne pro spolupráci s policií a státním zástupcem. Poskytne proto policii informace schopné k rozkrytí dané trestné činnosti. Korunní svědek je na oplátku k podání svědectví motivován určitým benefitem, kterým je obvykle možnost snížení trestu. Spolupracující obviněný je jeho obdobou. Výměnou za nižší trest podá spolupracující obviněný informace vedoucí k rozkrytí celé zločinecké struktury a sdělí podstatné informace o hlavních pachatelích.¹⁷⁷

Je jasné, že vzhledem k povaze celého institutu se zde vytvářejí určitá morální dilemata – zda se nejedná o pouhý pragmatický kalkul zajišťující nižší trest. K této otázce se rovněž vyjádřil i Ústavní soud, který dospívá k závěru, že *jako reakce na vážná bezpečnostní nebezpečí, která přináší zejména organizovaná kriminalita, je institut spolupracujícího obviněného legitimním nástrojem trestního řízení, vyhovujícím požadavkům právního státu.*¹⁷⁸ Na druhou stranu Ústavní soud také připomněl, že je nutné přistupovat k hodnocení výpovědi mimořádně obezřetně. Vzhledem k rizikům, které z jeho aplikace vyplývají, musí být soud garantem, aby nedošlo k jeho zneužití.

Svoji povahou je institut spolupracujícího obviněného podobný dohodě o vině a trestu. Zde je také obviněný „odměněn“ za určité chování (prohlášení o spáchání skutku). Sjednání dohody o vině a trestu však není podmíněné poskytnutím informací vůči ostatním spoluobviněným (srov. čl. 40 odst. 4 Listiny). Naopak smyslem spolupracujícího obviněného je právě poskytnutí těchto informací. V opačném případě (pokud se k tomuto zaváže a poté odmítne poskytnout skutečnosti nutné k objasnění organizované trestné činnosti) to může být důvodem pro obnovu řízení v neprospěch spolupracujícího obviněného (§ 178a odst. 4 trestního řádu).

Dříve (před účinností zákona č. 333/2020 Sb.) nebylo možné tyto instituty kombinovat. Od 1.10.2020 však může státní zástupce i v dohodě o vině a trestu označit obviněného za spolupracujícího (nikoliv pouze v obžalobě jako dříve). Současná aplikace dohody o vině a trestu a institutu spolupracujícího obviněného přináší pro obviněného vyšší jistotu, že obdrží nižší trest, který si ujedná se státním zástupcem (soud v případě schválení nemůže takový trest měnit). Z jeho pohledu se tedy může jednat o motivaci pro poskytnutí skutečností způsobilých rozkrýtv organizovanou kriminalitu. Pro úplnost je vhodné doplnit, že označení obviněného za

¹⁷⁷ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 1204.

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 13.3.2014, sp. zn. III.ÚS 859/13.

spolupracujícího naplňuje důvod pro mimořádné snížení trestu pod jeho dolní hranici bez případných omezení takového snížení, resp. dokonce upuštění od potrestání.¹⁷⁹

Označení obviněného za spolupracujícího za současného sjednání dohody o vině a trestu v přípravném řízení nečiní širší aplikační potíže. Zůstává však otázkou, zda může dojít k označení obviněného za spolupracujícího i v rámci sjednání dohody o vině a trestu až v řízení před soudem (postup podle § 206b trestního řádu). Podmínkou pro označení obviněného za spolupracujícího je totiž (kromě oznámení skutečností způsobilých významně přispět k objasnění organizované kriminality) také povinnost se zavázat poskytnout *jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech* (§ 178a odst. 1 trestního řádu). Pokud by došlo k jejímu sjednání až v řízení před soudem, již nebude možné podat takovou výpověď v přípravném řízení, protože to již proběhlo.

Cílem institutu spolupracujícího obviněného je rozkrytí závažné organizované kriminality. V tomto případě se zdá účelné povolení této možnosti rovněž i u dohody o vině a trestu sjednané v této fázi trestního řízení. Na základě pouze čistě gramatického výkladu nám zákon pro toto řešení neposkytuje podklad, jelikož nejsou splněny taxativní podmínky stanovené v § 178a odst. 1 trestního řádu. K tomuto výkladu se kloní také i Vantuch.¹⁸⁰

V praxi vyvstala otázka¹⁸¹, zda by toto zákonné ustanovení nešlo interpretovat tím způsobem, který umožní označit obviněného za spolupracujícího i v této fázi trestního řízení. Čistě z teoretického hlediska by šlo dovodit, že pokud dojde k uzavření dohody o vině a trestu až po zahájení hlavního líčení, nelze po obžalovaném požadovat, aby podal úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech významně přispívajících k objasnění organizované kriminality i v přípravném řízení (a ne pouze v řízení před soudem), jelikož to již proběhlo.

S tímto nelze souhlasit. Nejenom, že to striktně naráží na gramatický výklad tohoto ustanovení, ale také by to zvýšilo hrozbu nátlaku na obviněného. Vzhledem k zásadě, kterou prezentovalo NSZ v Metodice k DoVT má sleva na trestu vycházet z fáze řízení, kde byla dohoda sjednána. Označení obviněného za spolupracujícího s sebou přináší značné potenciální zmírněný trestu

¹⁷⁹ § 58 odst. 5 trestního zákoníku ve spojení s § 178a odst. 2 trestního řádu.

¹⁸⁰ VANTUCH, Pavel. K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 10.

¹⁸¹ Tamtéž.

(sleva může být až maximální, tj. upuštění od potrestání). Pokud bychom dovolili označit obviněného za spolupracujícího v rámci dohody sjednané až v řízení před soudem, šli bychom přímo proti této tendenci. Mohlo by dojít ke zvýšení nepřijatelného nátlaku na obviněného, aby vypovídal proti ostatním obviněným¹⁸² (viz kapitola 7).

3.6. Dohoda sjednaná v rámci přípravného řízení

Dohodu o vině a trestu lze sjednat v 3 procesních fázích trestního řízení:

- 1.) V přípravném řízení,
- 2.) V rámci předběžného projednání obžaloby,
- 3.) Po zahájení hlavního líčení.

Každá z těchto fází vykazuje jistá specifika, a to jak ohledně sjednávání, tak následného schvalování soudem. Rozdělil jsem proto tuto práci do 3 (na sebe navazujících kapitol), kde rozeberu odlišnosti sjednávání vzhledem k danému procesnímu stádiu. Systematika těchto kapitol bude kopírovat časový postup v rámci trestního řízení (od dřívějšího po pozdější). Budu se zde také věnovat nejranějšímu a nejzazšímu bodu, kdy je možné dohodu o vině a trestu uzavřít. Odpověď na tyto otázky bude v každém případě záležet na jiném kritériu. Zatímco v nejranějším momentu záleží na dostatečné důkazní situaci, v nejzazším momentu je odpověď odvozena od zachování smyslu dohody o vině a trestu.

Při zakotvení dohody o vině a trestu do českého právního řádu bylo možné její sjednání zásadně v přípravném řízení. Sjednat dohodu o vině a trestu sice šlo i v rámci předběžného projednání obžaloby. V praxi se tak téměř nedělo (a to i vzhledem k spíše raritnímu užití dohody o vině a trestu před nabytím účinnosti zákona č. 333/2020 Sb.). To potvrzuje i systematika daného institutu. Právní úprava fáze sjednávání (tj. § 175a a § 175b trestního řádu) spadá pod část druhou trestního řádu, která upravuje přípravné řízení. Pokud dochází ke sjednání dohody o vině a trestu v jiných stádiích, postupuje se přiměřeně podle těchto ustanovení.

Metodika NSZ k DoVT jasně prezentuje snahu sjednávat dohody o vině a trestu v přípravném řízení (s. 11). NSZ se zde odvolává na princip hospodárnosti a efektivity. V případě, že dojde

¹⁸² Srov. Tamtéž.

k jejímu sjednání v této procesní fázi, časová a finanční úspora všech subjektů bude největší. Tento fakt se poté projeví i na poskytnuté slevě na trestu (viz kapitola 3.4.).

Vyvstává také otázka, jaký je první moment, kdy je možné sjednat dohodu o vině a trestu. Základní podmínkou je nutnost dostatečné důkazní jistoty, že výsledky vyšetřování prokazují se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný (§ 175a odst. 1 trestního řádu). Tato jistota nemusí být absolutní. Dohoda o vině a trestu je do určité míry založena na tom, že mezi stranami existuje konsenzus ohledně skutkového stavu. Za tento konsenzus však nelze akceptovat vše, ačkoliv je zřejmé, že neodpovídá pravdě. Konsenzus mezi stranami zde není bezbřehý. Zásadní pojistkou je v tomto případě soud. V případě, že skutkový stav popsany v dohodě o vině a trestu považuje za sporný (nikoliv odpovídající pravdě), může sjednanou dohodu odmítnout nebo neschválit.¹⁸³ Od jakého momentu (rozuměj procesního stádia) je však možné tak učinit?

Tato otázka je extrémně důležitá i z toho důvodu, že NSZ preferuje rozlišovat poskytnutou slevu na trestu podle procesního stádia, kdy byla dohoda uzavřena. Vychází z principu – čím dříve, tím je sleva vyšší. Státní zástupce tak může tlačit na obviněného, aby se se rychle rozhodl a uzavřel dohodu, co nejdříve (viz kapitola 7 o nátlaku na obviněného).

NSZ uvádí, že nejdřívější moment, kdy je možné tak učinit, se nachází těsně po zahájení trestního stíhání (po výslechu obviněného). Vychází zde ze snahy motivovat obviněné pro, co nejdřívější sjednávání dohody, jelikož právě v tomto okamžiku je její sjednání nejefektivnější. Motivace v podobě mírnějšího trestu je však velmi blízko nepřipustnému nátlaku na obviněného, a to bez ohledu na skutečnou důkazní situaci.

Z praktického hlediska však tento postup skrývá několik problematických pasáží. Nátlak na sjednávání dohod o vině a trestu na samém počátku vyšetřování se může dostat do rozporu se zásadou materiální pravdy. Ačkoliv sjednání dohody o vině a trestu je podmíněné dostatečnou důkazní jistotou na základě *přípravného řízení* jako celku, zahájení jednání musí potvrzovat pouze výsledky *vyšetřování*. Není tedy možné na počátku vyjednávání vycházet pouze ze závěrů získaných v rámci prověřování (tj. před zahájením trestního stíhání).¹⁸⁴

¹⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.8.2021, sp. zn. 5 Tdo 888/2021.

¹⁸⁴ ŠČERBA, Filip. Využitelnost dohody o vině a trestu a prohlášení viny v jednotlivých stádiích trestního řízení. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2023, roč. 69, č. 3, s. 127.

Rizika plynoucí ze sjednávání dohod o vině a trestu v tomto momentu byla již v odborné literatuře dobře zdokumentována. Pěkné shrnutí uvádí například Sokol¹⁸⁵ ve svém článku balancujícím východiska na kterých institut stojí. Prezентuje zde názor, který by se dal s trochou nadsázky přirovnat ke schizofrenii. Na jedné straně stojí dikce zákona a odborná a komentářová literatura (viz tentýž článek), na straně druhé Metodika NSZ k DoVT.

První zmíněný směr prezentuje názor, že dohodu o vině a trestu je nutné uzavírat až v situacích, kdy výsledky vyšetřování (nejenom přípravného řízení jako celku) dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že tento skutek je trestným činem a že jej spáchal obviněný. Ščerba dodává, že důkazní stav musí odpovídat tomu, aby bylo možné podat obžalobu.¹⁸⁶ Tento stav bude většinou až v pokročilejší fázi vyšetřování.

Na straně druhé stojí podle Sokola NSZ, které se snaží sjednávat dohody o vině a trestu hned po zahájení trestního stíhání. Pouze po výslechu obviněného však není často možné naplnit požadavek náležitého prokázání skutkového stavu. I přes tento fakt, NSZ stále podporuje sjednávání dohod již v této brzké fázi trestního řízení. Tato tendence je však do určité míry protikladná vůči směru prvnímu.

Mulák a Provažník¹⁸⁷ pak dodávají, že „... rozsah, ve kterém je objasňován skutkový stav věci, se postupně zvětšuje s postupem jednotlivými fázemi a stadii trestního řízení a zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností je naplňována jak ze své kvalitativní stránky, tak i ze své stránky kvantitativní, přičemž obě mají rostoucí potenciál. Platí tedy, že čím více je objasněn skutkový stav věci, tím dále může postupovat trestní stíhání, od stadia přípravného řízení až po stadium řízení před soudem. V každé fázi trestního řízení nabývá zásada materiální pravdy jiného obsahu, vyžaduje se jiný stupeň pravděpodobnosti či jistoty k dalšímu postupu řízení.“ Důkazní standard nutný pro zahájení trestního stíhání je tedy odlišný (rozuměj nižší) od toho, který je vyžadován pro odsouzení pachatele trestného činu před soudem.

¹⁸⁵ SOKOL, Tomáš. Dohoda o vině a trestu jako kvadratura kruhu. *Bulletin advokacie*. 2023, č. 5.

¹⁸⁶ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 24-25.

¹⁸⁷ MULÁK, Jiří., PROVAŽNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 11.

Nelze sice vyloučit, že důkazní situace bude již těsně po zahájení trestního stíhání zcela dostatečná. Na druhou stranu nastane jistě řada situací, kdy tomu tak nebude. Kvalitativní i kvantitativní stránka důkazní není z logiky věci stejná již těsně po zahájení trestního stíhání a v okamžiku podání obžaloby (na konci přípravného řízení), resp. dokonce v okamžiku konání hlavního líčení. Sokol závěrem podporuje koncepční změnu celého dohodovacího řízení, a to ve prospěch možnosti tak učinit již těsně po zahájení trestního stíhání. Podporuje zde svobodnou možnost obviněného tak učinit ve vztahu k nižšímu trestu, který tak obdrží.

Takovýto postup je však možné (oprávněně) kritizovat. Jednoznačná podpora ze strany NSZ sjednávat dohody o vině a trestu hned po zahájení trestního stíhání (po výslechu obviněného) je bez dalšího nebezpečným precedentem. Jistě existují situace, kdy důkazní stav bude pro tento postup dostatečný. V řadě případů tomu tak ale nebude. V tomto případě souhlasím se Ščerbou¹⁸⁸, který tvrdí, že *institut dohody o vině a trestu je koncipován tak, aby zkracoval trestní řízení primárně ve fázi řízení před soudem, nikoli ve fázi řízení přípravného*.

Sjednávání dohody o vině a trestu v přípravném řízení má jistě svoje místo (viz systematika zařazení). Z účelu institutu samotného vyplývá preference sjednávání právě v řízení přípravném a na začátku hlavního líčení (před počátkem dokazování). Skutkový stav však musí být zjištěn v takovém rozsahu, aby dostačoval k podání obžaloby, resp. se tomu velmi blížil. Samotná ochota sjednat dohodu o vině a trestu by neměla vyústit v konec dokazování v rámci přípravného řízení.

Státní zástupce by měl naopak dohlédnout, aby následné vyšetřování dostatečně potvrdilo, či vyvrátilo prohlášení obviněného o spáchání skutku. Není tedy možné, aby prohlášení o spáchání skutku bylo jediným skutkovým podkladem pro sjednání dohody.¹⁸⁹ Ščerba například varuje před situací, kdy dojde k prohlášení o spáchání skutku pouze účelově, a to z důvodu ochrany ostatních spolupachatelů nebo aby nevyšly najevo okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.¹⁹⁰ Prohlášení obviněného musí být podrobena (*ex post*) alespoň základnímu přezkumu, a to ohledně dobrovolnosti a věrohodnosti (tedy zda odpovídá reálnému skutkovému stavu).

¹⁸⁸ ŠČERBA, Filip. Využitelnost dohody o vině a trestu a prohlášení viny v jednotlivých stádiích trestního řízení. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2023, roč. 69, č. 3, s. 128.

¹⁸⁹ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 24-25, 39.

¹⁹⁰ Tamtéž.

Nelze tedy obecně vyloučit sjednávání dohod již po zahájení trestního stíhání. Nemělo by tak být ale pravidlem. Je vhodné tedy rozdělit moment, kdy 1.) obviněný projevil zájem o sjednání dohody a 2.) došlo ke skutečnému sjednání. Poskytnutá sleva by poté měla vycházet z prvně jmenovaného.¹⁹¹ Časové období mezi momenty 1.) a 2.) je určené k ověření skutkové stránky. Automatická představa NSZ o „masovém“ sjednávání dohod hned po začátku hlavního líčení by podle mého názoru vyústila v nepřiměřený tlak na obviněného. Stejně tak by mohlo dojít k sjednání v důkazní situaci, která není dostatečná. V takovémto případě existuje sice možnost neschválení takové dohody soudem. Vzhledem k tomu, že za současného stavu soudy tuto pravomoc prakticky nevykonávají, resp. ji vykonávají pouze formalisticky, mohlo by se stát, že soud tuto dohodu i tak schválí (viz kapitola 4 o roli soudu).

Právě asymetrie informací jednotlivých subjektů vede ke značným rozdílům v počtu sjednaných dohod o vině a trestu, jakož i výši sjednaného trestu (viz kapitola 2.1.). Když je tato asymetrie největší, je také největší rozsah jednání (o čem se dá jednat). V této situaci může být rovněž nátlak na obviněného největší, jelikož mu státní zástupce je ochotný nabídnout největší slevu. Je tedy žádoucí tuto informační asymetrii zmírnit.

Na tuto problematiku reaguje právo obviněného prostudovat spis při sjednávání dohody o vině a trestu (§ 65 odst. 2 trestního řádu). Tato právní úprava podle odborné literatury významně snižuje riziko, že dohodu o vině a trestu sjedná nevinná osoba.¹⁹² Výše uvedené zákonné ustanovení omezuje přístup obviněných do trestního spisu ze zvláštních důvodů. Toto právo však nelze odeprít osobě právě při sjednávání dohody o vině a trestu. V odborné debatě se vyskytl také názor, že by toto právo mělo být garantováno také osobě, která pouze uvažuje o jejím sjednání. V tomto lze souhlasit s Bohuslavem, že by toto právo v sobě mohlo skýtat obstrukční potenciál. Mohlo by dojít k zneužití obviněným, který pouze ochotu sjednat dohodu předstírá. To vše za pouhým „vydobytím si“ přístupu do spisu.¹⁹³

Výše uvedené pravidlo však není všemocné. V situacích organizované kriminality si lze představit situaci, kdy nějaká osoba uzavře dohodu o vině a trestu, zatímco ostatní tak neučiní. Tato osoba dostane přístup k trestnímu spisu, který tak zpřístupní ostatním. Státní zástupce musí

¹⁹¹ ŠČERBA, Filip. Využitelnost dohody o vině a trestu a prohlášení viny v jednotlivých stádiích trestního řízení. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2023, roč. 69, č. 3, s. 128.

¹⁹² BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 124.

¹⁹³ Tamtéž.

tedy zvážit konkrétní procesní situaci, kdy je možné sjednání dohody o vině a trestu oddálit z důvodu procesní strategie.

Co se týče sjednání samotného, tak to probíhá pomocí předvolání obviněného (§ 175a odst. 2 trestního řádu). V minulosti vyvstala v odborné debatě otázka ohledně sankcí za neuposlechnutí tohoto předvolání. Tuto debatu vyřešil jednoduše Bohuslav.¹⁹⁴ Vzhledem k tomu, že se dohoda o vině a trestu je institutem bez nárokovým, použití jakýchkoliv donucovacích opatření (předvedení, pořádková pokuta) by bylo bezúčelné. Pokud obviněný skutečně předvolání nevyhoví, státní zástupce již napříště nebude tak ochoten dohodu s ním uzavřít.

3.7. Dohoda sjednaná v rámci předběžného projednání obžaloby

Již od zakotvení dohody o vině a trestu do českého právního řádu platí možnost ji sjednat i v rámci předběžného projednání obžaloby (resp. přezkoumání obžaloby nebo návrhu na potrestání ze strany samosoudce). Sjednání dohody o vině a trestu (a vhodnost takového postupu) může tedy být jedním z důvodů pro předběžné projednání obžaloby. Soud tak může učinit na základě vlastní iniciativy nebo navrhl-li takový postup státní zástupce nebo obviněný (§ 186 písm. g trestního řádu). Stále se však jedná o postup spíše výjimečný¹⁹⁵, a tudíž i tato kapitola bude kratšího rozsahu.

Odchylný postup ve vztahu ke sjednávání dohody o vině a trestu v tomto stádiu je určený jeho zvláštní podstatou. V rámci předběžného projednání obžaloby totiž nedochází k „dohadování“ o výši trestu, ale pouze se zjišťují stanoviska státního zástupce a obviněného. V případech tomu vhodných (např. změna postoje nebo poměrů obviněného) je tedy předběžné projednání obžaloby určeno pro zjištění postojů obou subjektů. Až poté, co je zjištěn jejich kladný postoj, proběhne samotné dohadování trestu. Soud zároveň určí přiměřenou lhůtu (většinou 2 až 3 týdny) k podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu.¹⁹⁶

¹⁹⁴ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 119.

¹⁹⁵ Např. mezi lety 2012 a 2015 došlo k předběžnému projednání obžaloby z důvodu vhodnosti sjednání dohody o vině a trestu pouze v jediném případě, a to Obvodním soudem pro Prahu 2 v roce 2013. Srov. KOČOVÁ, Tereza. *Předběžné projednání obžaloby v judikatuře soudů*. Diplomová práce, vedoucí Bohuslav, Lukáš. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2016.

¹⁹⁶ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 66.

Pokud je dohoda o vině a trestu sjednána a současně v poskytnuté lhůtě podán návrh na její schválení, soud nařídí veřejné zasedání, kde navrženou dohodu posoudí (srov. § 314o a násl. trestního řádu). V případě, že tak státní zástupce ve stanovené lhůtě neučiní, dojde k nařízení hlavního líčení.

Metodika NSZ k DoVT (s. 16) upozorňuje na další procesní situaci, která může nastat. Z aplikační praxe státních zastupitelství vyplynulo, že výrazným podnětem pro obviněného může být doručení obžaloby. V té se dozví, jaký trest mu v hlavním líčení hrozí, a tudíž projeví ochotu sjednat dohodu o vině a trestu s trestem nižším (a zároveň tak neučinil v rámci předběžného projednání obžaloby). NSZ nabízí dvě možnosti postupu. 1.) neformálně „předjednat“ dohodu, která bude formálně sjednána až po zahájení hlavního líčení a následně schválena postupem podle § 206b trestního řádu, 2.) analogicky aplikovat § 175a trestního řádu. V tomto případě dojde ke sjednání dohody o vině a trestu mezi předběžným projednáním obžaloby (to již uplynulo) a hlavním líčením (ještě nenastalo). Sjednaná dohoda bude zaslána na soud, kde bude na jeho začátku přednesen návrh na její schválení.

Ačkoliv dochází k aplikaci dohody o vině a trestu „mimo zákonný rámec“, nelze mít proti tomuto postupu výhrady. Zejména druhá jmenovaná možnost zajišťuje pro obviněného relativní jistotu, že skutečně obdrží sjednaný trest. Na druhou stranu je nutné vzít v potaz fakt, že podle NSZ se poskytnutá sleva na trestu odráží podle procesní fáze, kdy byla dohoda sjednána. Státní zástupce již vypracoval obžalobu, a tudíž i jeho subjektivní ochota poskytnout větší slevu na trestu bude nižší. Lze tedy předpokládat, že sleva v této fázi bude nižší než by tomu bylo v přípravném řízení nebo předběžném projednání obžaloby.

3.8. Dohoda sjednaná po začátku hlavního líčení

Sjednat dohodu o vině a trestu po zahájení hlavního líčení je možné pouze po nabytí účinnosti zákona č. 333/2020 Sb. Došlo k přidání nového § 206b, který byl systematicky přidán do hlavy třinácté trestního řádu upravující hlavní líčení.

Ačkoliv NSZ v Metodice k DoVT upřednostňuje sjednávání dohod o vině a trestu v přípravném řízení, existují případy, kdy je výhodnější její sjednání právě až po zahájení hlavního líčení. Jedná se zejména o případy bagatelní kriminality, kdy by její sjednání (vzhledem k nízké náročnosti takové věci) nebylo řešením efektivním. U takovýchto věcí i NSZ preferuje

sjednávání dohod o vině a trestu až v tomto procesním stádiu. Právě umožnění sjednávání dohod po zahájení hlavního líčení novelou č. 333/2020 bylo jedním z důvodů širšího rozšíření jejich využití. NSZ například upozorňuje, že před okresními soudy je sjednáváno až čtyřnásobně více dohod o vině a trestu v řízení před soudem, než je tomu v přípravném řízení.¹⁹⁷

O zahájení sjednávání rozhoduje předseda senátu. Může tak učinit na základě vlastní iniciativy (poučení obžalovaného o takové možnosti) nebo na základě návrhu obžalovaného a státního zástupce. Poté důsledně poučí obžalovaného o důsledcích takového postupu a zjistí jeho stanovisko. Pokud je ze strany obžalovaného i státního zástupce kladné, je možné využít tohoto postupu.

Z § 206b odst. 1 trestního řádu vyplývá, že samotná dohoda se nesjednává v hlavním líčení, ale mimo něj. Předseda senátu má dvě následující možnosti.

- 1.) Zaprvé buď hlavní líčení na nezbytnou dobu přeruší. K jednání může taktéž předseda senátu poskytnout určitý časový úsek nebo tuto dobu limitovat nemusí. Po sjednání nebo nesjednání dohody o vině a trestu se pokračuje v hlavním líčení.
- 2.) Zadruhé může předseda senátu odročit hlavní líčení, pokud je to s ohledem na okolnosti zapotřebí. Za jaké situace by k tomu mělo dojít nám zákonná úprava neuvádí.

Co se týče samotného procesu sjednávání dohody o vině a trestu, z logiky věci zde soudce být přítomen nemůže. Otázkou zůstává místo, kde k tomuto procesu dojde. V praxi se setkáváme s dvěma variantami. V prvním případě se soudce (senát) odebere z jednacích místností, kterou nechá k dispozici k samotnému dohodovacímu řízení. Druhý případ je situace zcela opačná. Soudce (senát) zůstane v jednacích místnostech a samotný dohodovací proces probíhá v budově soudu, zpravidla na chodbě před jednacím sálem. Ozývají se kritiky, že tento způsob není úplně souladný s důstojností soudcovského stavu a soudního jednání.¹⁹⁸ Z pohledu státního zastupitelství je preferována varianta probíhající v jednacím sále, neboť druhá zmíněná působí negativně.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Metodika NSZ k DoVT, s. 20.

¹⁹⁸ TEXTL, David. *Dohoda o vině a trestu uzavřená v hlavním líčení – Qui bono?* Právní prostor [online]. 2021 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-trestu-uzavrena-v-hlavnim-liceni-qui-bono>.

¹⁹⁹ Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 – textová část, s. 28.

Ze smyslu celého institutu vyplývá preference sjednávání dohod o vině a trestu na začátku na hlavního líčení (před začátkem dokazování). Právě v tomto momentu je zvýšení efektivity největší. I když sice již došlo k situaci v zahraničí nazvané *cracked trial* (viz kapitola 2.1.), stále může dojít k určité časové úspoře (čím je případ složitější, a tím hlavní líčení náročnější, úspora může být vyšší). To potvrzuje i jeho systematické zařazení na počátek hlavního líčení. Trestní řád však neurčuje konkrétní (resp. nejzazší) moment, kdy je postup podle § 206b trestního řádu stále možné využít. Ten hovoří pouze o momentu kdy „*má předseda senátu vzhledem k okolnostem případu za to, že by bylo vhodné sjednání dohody o vině a trestu.*“

Lze si tedy představit situaci po skončení dokazování, kdy obviněný sezná, že zproštění viny nepřichází v úvahu a podá návrh předsedovi senátu na sjednání dohody o vině a trestu. Pokud chápeme dohodu o vině a trestu jako institut racionalizace trestní justice, který souvisí zejména s ekonomikou a rychlostí trestního řízení, tento účel by zůstal nenaplněn. V tomto pojetí by dohoda o vině a trestu měla zejména urychlit trestní řízení, což by se po skončení celého přípravného řízení, nashromáždění všech důkazů a konání téměř celého hlavního líčení (včetně dokazování) nestalo. Pokud by navíc došlo k odročení hlavního líčení, došlo by pouze k dalším průtahům.

V případě, že bychom naopak dohodu o vině a trestu chápali také jako prostředek zvýšení kontradiktornosti celého procesu (zvýšení aktivity stran) a efektivitu uloženého trestu, lze rozšíření tohoto institutu kvitovat. Jednalo by se o situaci, kdy by dohoda o vině a trestu působila jako nástroj zaručující, že by odsouzená strana uložený trest lépe přijala, čímž by se zvýšila jeho efektivita. Pro zlepšení výchovného efektu trestu je nutné jeho přijetí jako trestu „spravedlivého.“ Právě akceptace pomocí dohody o vině a trestu této problematice napomůže více, než by tomu tak bylo v případě jednostranného uložení trestu soudem.

I přes nedlouhou aplikační praxi sjednávání dohod o vině a trestu až po zahájení hlavního líčení, byla tato otázka již opakovaně řešena nejvyššími soudy. Klíčové se v tomto případě jeví Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2022, sp. zn. 5 Tz 32/2022, publikované pod č. R 44/2022 tr. Nejvyšší soud zde přisvědčil systematickému zařazení, jakož i účelu institutu.

V souladu s Bohuslavem²⁰⁰ s tímto názorem (zcela) nesouhlasím. Ačkoliv je jistě pravda, že preferované je sjednávání dohod při začátku hlavního líčení, nelze tak prohlásit bezvýjimečně.

²⁰⁰ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 122.

Zejména ve složitých kauzách, kdy hlavní líčení může trvat řadu měsíců i v tomto případě může být časová úspora značná. V řadě těchto případů konec hlavního líčení současně neznamená pravomocný rozsudek. Může dojít k odvolacímu řízení a následnému vrácení věci prvostupňovému soudu (tzv. soudní ping-pong). Bohuslav²⁰¹ navíc připomíná, že názor Nejvyššího soudu ohledně nepřipustnosti takového postupu (sjednání dohody o vině a trestu v pozdějším stádiu hlavního líčení) nemá zákonnou oporu. Jedná se o koncepční otázku, která není ze strany zákonné úpravy zakázána! Opírání se pouze o systematiku trestního řádu tudíž není v tomto případě dostačující. Státní zástupce by měl umět posoudit, zda je sjednání dohody o vině a trestu účelným a efektivním řešením. Důležité je však připomenout, že poskytnutá sleva by měla být v takovém případě minimální (viz Metodika NSZ).

Tento princip by měl být oslabován s časovým postupem v rámci hlavního líčení. Zatímco těsně po začátku dokazování je situace obdobná té předpokládané (tj. sjednávání dohod o vině a trestu na začátku hlavního líčení), po skončení dokazování (před vynesemím rozsudku) je situace již jiná. Podle mého názoru tedy není na místě kategoricky stanovit určitý moment, kdy je sjednání „ještě“ možné, a kdy naopak „již“ možné není.

A minori ad maius platí stejný princip i v rámci odvolacího řízení. Pokud se sjednávání dohod o vině a trestu těsně před koncem hlavního líčení jeví jako problematické, tím spíše bude rozporuplné její sjednání v řízení odvolacím. Ačkoliv podle výše nastíněné úvahy není vhodné kategoricky zakázat sjednání dohody o vině a trestu v odvolacím řízení, mělo by se jednat o výjimečnou situaci. Na řadu problematických aspektů v tomto ohledu upozornil Bohuslav.²⁰²

3.9. Odstoupení od sjednané dohody o vině a trestu

V případě úspěšného sjednání dohody o vině a trestu „putuje“ dohoda soudu, který ji přezkoumá. Do té doby než tak učiní, resp. než se odebere k závěrečné poradě za účelem rozhodnutí, je možné navrženou dohodu vzít zpět (odstoupit od ní). V souvislosti s aplikační praxí vyvstala otázka, zda toto právo náleží oběma subjektům (tedy jak státnímu zástupci, tak obviněnému). Zákonná úprava toto právo dává pouze státnímu zástupci (§ 314o odst. 5 trestního řádu). Není tedy narušením principu rovnosti stran, když obviněnému toto právo nenáleží?

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Tamtéž, s. 123.

První souhrnná publikace od Ščerby zabývající se dohodou o vině a trestu po jejím zavedení do českého právního řádu na tuto otázku odpovídá kladně.²⁰³ Jako klíčový se v tomto ohledu jeví případ, který prošel celou soudní soustavou, a skončil až nálezem Ústavního soudu (nález Ústavního soudu ze dne 4.2.2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19). Skutkový stav byl následující.

Stěžovatelé zde argumentovali, že obecný soud schválil dohodu o vině a trestu odsuzujícím rozsudkem, ačkoliv od ní dříve odstoupili a soud to nerefletoval. Zejména zdůrazňovali, že jejich vůle při sjednávání dohody nebyla vážná a svobodná. Dohoda byla podle jejich názoru jedinou možností propuštění z vazby. Ústavní soud připomněl, že důvod propuštění z vazby může být nepřípustným nátlakem na obviněného. Soud má v řízení o posouzení sjednané dohody o vině a trestu právě tu roli, kdy je povolán posoudit, zda snaha dostat se z vazby není důvodem jediným. Obviněný si tudíž musí být plně vědom všech důsledků, které s sebou její sjednání přináší. Tím došlo k potvrzení již stávající judikatury (viz usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 6 To 239/2015).²⁰⁴

Celou situaci lze tedy shrnout, že i obviněnému náleží právo odstoupit od sjednané dohody o vině a trestu. Pokud by toto právo zakotveno nebylo, došlo by k porušení principu rovného procesního postavení obou stran. Dohoda o vině a trestu má (i přes jednoznačně převažující veřejnoprávní charakter) stále prvky smluvní. Pokud by bylo možné „vnutit“ obviněnému dohodu, kterou z podstaty nechce, nedošlo by k naplnění dalších funkcí tohoto institutu (zejména její akceptace obviněným). Obviněný tak může své odstoupení odůvodnit „pouhou“ změnou názoru. Ačkoliv výše zmíněný nález Ústavního soudu poskytuje dostatečnou záruku zakotvení tohoto práva pro obviněného, jeví se jako žádoucí jeho zakotvení i v pozitivně-právní úpravě. Tím by došlo k sjednocení dikce zákona a závěrů z judikatury.

4. Role soudu při posuzování dohody o vině a trestu

Role soudu v rámci dohodovacího řízení je oproti „běžnému“ trestnímu řízení značně umenšena. I tak se jedná roli o klíčovou. Soud zde vystupuje jako jakýsi garant spravedlnosti a zákonnosti. Ačkoliv do procesu sjednávání soud téměř nezasahuje, neplatí to absolutně. Výjimkou je v tomto případě postup podle § 206b trestního řádu, kdy může předseda senátu

²⁰³ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 40-41.

²⁰⁴ Srov. BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 149.

obžalovaného poučit, tj. vyzvat, o takové možnosti, anebo konání předběžného projednání obžaloby z důvodu vhodnosti sjednání dohody o vině a trestu. Primární role soudu však náleží v rámci přezkumu navržené dohody. Ten ji může schválit v podobě odsuzujícího rozsudku nebo neschválit, resp. odmítnout, pro několik uvedených důvodů.

Jeho role v dohodovacím řízení musí být spíše pasivní. Navzdory této skutečnosti lze nalézt i názor opačný. Ten argumentuje praktičností takového postupu, kdy přímo během sjednávání dohody o vině a trestu jsou členové senátu přítomní a mohou zasáhnout do její obsahové části. Soud tak může avizovat nepřijatelnost daného postupu již před finálním sjednáním, čímž může být tato chyba napravena a soud tak není nucen dohodu neschválit. Tento přístup je však zcela nepřijatelný. Jedná se o dohodu mezi obviněným a státním zástupcem. Pokud by se soud aktivně vměšoval do procesu sjednávání, zcela by překročil své pravomoci. Sjednaná dohoda by tak nebyla nezávislým projevem státního zástupce a obviněného, ale pouze dalším autoritativním rozhodnutím soudu. Ke stejnému se kloní taktéž NSZ v Metodice k DoVT (s. 21-22).

Kromě výše uvedených výjimek, kdy může soud iniciovat počátek sjednávání, je dále vhodné zmínit pravomoc soudu „oznámení výhrad ke sjednané dohodě“ podle § 314r odst. 3 trestního řádu. V případě, že nastanou důvody pro které může soud neschválit navrženou dohodu, může místo tohoto značného zásahu pouze sdělit stranám výhrady. Soud za tímto účelem veřejné zasedání odročí. Poté mohou strany zpracovat výhrady do znění nové dohody, která může být následně předložena soudu. Pokud nová dohoda předložena není, soud navrženou dohodu neschválí a věc vrátí do přípravného řízení.

Tento postup by měl soud volit jako ten preferovaný před neschválením (odmítnutím) sjednané dohody. V případě, že případné nedostatky nedosahují takové intenzity zakládající kategorickou nemožnost schválení navržené dohody, soud by měl volit tento méně invazivní postup respektující vůli státního zástupce a obviněného. Ten se zdá vhodným zejména za situace, kdy panuje konsenzus na skutkové stránce a případné rozpory jsou lehce změnitelné (např. nepřiměřený druh trestu, častěji pak jeho výměra). Pakliže se státní zástupce i obviněný shodnou na novém trestu vycházejícím z výhrad soudu, zdá se účelné volit tento postup. Věc není vrácena do přípravného řízení a soud může rovnou postoupit ke schválení sjednané dohody.

Vzhledem k charakteru odročení se nejeví jako vhodné používat tento postup v rámci sjednávání dohod o vině a trestu v řízení před soudem. Soud by měl tento postup zvolit pouze v takovém případě, kdy lze nápravy dosáhnout hned (např. pouhá změna výměry trestu, která je ihned akceptována obě subjekty dohodovacího procesu). Obviněný může místo toho zvolit institut „prohlášení viny“. Vzhledem k již pozdější fázi trestního řízení by sleva na sjednaném trestu stejně tak nebyla příliš vysoká, resp. trest by mohl být shodný.

Další velmi důležitou pravomocí soudu je poučovací povinnost obviněného (postup podle § 314q odst. 3 trestního řádu). Ta má zjistit, zda si je obviněný plně vědom důsledků, které sjednání dohody o vině a trestu pro něj obnáší. Vzhledem k systematicke této práce jsem pojednání o poučovací povinnosti zařadil do kapitoly 7. Je tomu tak z důvodu, že se jedná o jeden z institutů, který má zajistit, že dohoda bude sjednána ze strany obviněného zcela dobrovolně a bez nepřipustného nátlaku.

4.1.Posuzování dohody o vině a trestu soudem

Posuzování dohody o vině a trestu soudem je klíčová pravomoc, která zajišťuje platnost ústavní maximy, že *jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy* (čl. 90 Ústavy). Ačkoliv i státní zástupce musí zaručit zákonnost a přiměřenost sjednané dohody, finálním garantem je jedine soud. Vzhledem k značné informační asymetrii mezi státním zástupcem a obviněným (zejména, když nemá obhájce), zde plní soud roli jakéhosi „kvazi-obhájce“ obviněného. Tato funkce byla ještě více zesílena po odstranění důvodu nutné obhajoby v rámci dohodovacího řízení. Soud musí zaručit přiměřenost a správnost uloženého trestu, náhrady škody, a zejména aby sjednaná dohoda zcela odpovídala skutkovému stavu, jakož aby nedošlo k porušení práv obviněného.

Za tímto účelem soud disponuje několika pravomocemi. Navrženou dohodu může odmítnout nebo neschválit (a další uvedené výše). Z mého výzkumu vyplynulo, že často dochází k záměně těchto dvou pojmů. Svými důsledky se však jedná o rozdílné instituty.

Poté, co je podán návrh na schválení dohody o vině a trestu, dochází k jeho přezkoumání ze strany předsedy senátu (§ 314o trestního řádu). Jedná se tedy o jakousi obdobu přezkoumání obžaloby podle § 185 trestního řádu. Předseda senátu tedy přezkoumá podaný návrh na schválení dohody o vině a trestu podle jejího obsahu a obsahu trestního spisu. Poté se může rozhodnout, že nařídí veřejné zasedání určené ke schválení takové dohody nebo nařídí její

předběžné projednání (obdoba předběžného projednání obžaloby). Poslední variantou je možnost předsedy senátu návrh na schválení dohody o vině a trestu odmítnout.²⁰⁵

Předseda senátu tak může učinit z důvodů pro neschválení navržené dohody (§ 314r odst. 2 trestního řádu). Jedná se o rychlý a efektivní nástroj, který má zajistit odmítnutí návrhu, který zcela jasně nevyhovuje zákonným kritériím.²⁰⁶ V takovém případě by bylo neúčelné nařizovat veřejné zasedání, a návrh může být odmítnout rovnou. Jedná se o postup, který je zcela v rukou předsedy senátu (nikoliv senátu jako celku). K odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu má tedy dojít za situace, kdy je zcela zjevné, že sjednaná dohoda o vině a trestu by byla ve veřejném zasedání neschválena. Předseda senátu v této situaci postupuje pouze na základě studia návrhu samotného a trestního spisu – není zde vyjádření (resp. výslech obviněného). Vzhledem k tomuto faktu, jakož i tomu, že rozhoduje pouze sám bez dalších členů senátu, by se mělo k této pravomoci přistupovat spíše restriktivně.

Pokud nedošlo k odmítnutí ze strany předsedy senátu, může návrh na schválení dohody o vině a trestu odmítnout také soud (senát jako celek). Jedná se o postup podle § 314p odst. 3 trestního řádu. Tato možnost tedy slouží ke stejným důvodům jako odmítnutí ze strany předsedy senátu. Typicky se tak bude dít za situace, kdy bylo nařizeno předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu z jiných důvodů. V tom senát dospěje k závěru, že nastávají zcela jasné důvody pro budoucí neschválení sjednané dohody. Z důvodu efektivity proto návrh rovnou odmítne. Lze však předpokládat, že tento postup může být ještě méně frekventovaný než postup předešlý. V případě, že existují tak jasné důvody pro neschválení navržené dohody, může ji předseda senátu odmítnout rovnou.²⁰⁷

Ze systematiky trestního řádu rovněž vyplývá, že odmítnout návrh na schválení dohody o vině a trestu nelze v hlavním líčení (srov. § 206b odst. 3 trestního řádu). K odmítnutí podaného návrhu dochází po jeho přezkumu předsedou senátu nebo soudem (senát jako celek) po jeho předběžném projednání. V případě sjednání dohody až v řízení před soudem tyto fáze již nenastanou. Trestní řád hovoří pouze o přednesu sjednané dohody a jejímu navrnutí ke schválení. Soud poté vyzve obviněného, aby se vyjádřil ke sjednané dohodě a zjistí, zda rozumí

²⁰⁵ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 818.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II., Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3635.

všem důsledkům sjednání dohody o vině a trestu (tzv. poučovací povinnost). Následuje již rozhodnutí podle § 314r trestního řádu. Odmítnout takovou dohodu (resp. její návrh na schválení) tedy není možné.

Další klíčovou pravomocí soudu je možnost navrženou dohodu neschválit (postup podle § 314r odst. 2 trestního řádu). V případě, že nedošlo k odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu (resp. dalším eventualitám), předseda senátu nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o sjednané dohodě. Zde dojde k jejímu schválení či neschválení. Současná právní úprava uvádí 4 důvody, na základě kterých je možné navrženou dohodu neschválit. Jedná se o stejné důvody zakládající její odmítnutí (viz výše).

Důvody pro neschválení dohody o vině a trestu se dělí do dvou skupin:

- a) nesprávnost nebo nepřiměřenost,
- b) závažné porušení práv obviněného.

Říha²⁰⁸ pak v Šámalově komentáři zdůrazňuje, že nesprávnost se týká více splnění zákonných znaků a požadavků nutných pro aplikaci dohody o vině a trestu (tj. skutková zjištění a právní kvalifikace), zatímco nepřiměřenost se více vztahuje k otázce sankcionování. V této části se budu věnovat zejména neschválení z důvodu nesprávnosti a nepřiměřenosti uloženého trestu, jelikož se pravděpodobně jedná o důvod nejčastější (viz kapitola 4.2.).

První důvod zakládající neschválení navržené dohody je **nesprávnost nebo nepřiměřenost z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem**. Tento důvod je odvozen od zásady materiální pravdy. Zajišťuje neschválení dohody v případě, kdy nedošlo ke splnění zákonných podmínek pro její sjednání. Jedná se zejména o nedostatky ve skutkových zjištěních nebo chybné právní kvalifikaci skutku. Ščerba²⁰⁹ tento důvod dokonce označuje za ten nejdůležitější, neboť jeho důsledná aplikace má zamezit námitce, že dohoda o vině a trestu je určité „kupčení se spravedlností“. Pro výklad k dostatečnému skutkovému stavu odkážu do kapitoly 3.6.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 3681.

²⁰⁹ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 13.

Druhý důvod pro neschválení je **nesprávnost nebo nepřiměřenost z hlediska druhu a výše navrženého trestu, případně ochranného opatření**. Tento je pak patrně důvodem nejčastějším. Zde soud zajišťuje, aby sjednaný trest byl trestem zákonným, jakož aby splňoval všechna kritéria při ukládání trestů.

Nesprávný trest je takový, který je sjednán jako trest nezákonný. Půjde zejména o případ, kdy bude sjednán druh trestu v situaci, kdy nejsou splněny zákonné podmínky pro jeho uložení. Může se jednat například o uložení peněžitého trestu v případě, kdy se pachatel nesnažil získat pro sebe nebo jiného úmyslným trestným činem majetkový prospěch (za současného nenaplnění výjimek) nebo sjednání trestu obecně prospěšných prací v řízení o zločinu. Dále se bude jednat o situaci, kdy bude sjednána nezákonná výměra takového trestu. Jako příklad lze uvést uložení více než maximální počet denních sazeb v rámci peněžitého trestu. Nezákonost sjednaného trestu může také spočívat v porušení dalších pravidel sankcionování jako je nerespektování pravidel při ukládání úhrnného nebo souhrnného trestu.²¹⁰

Nepřiměřený trest je naopak takový, který respektuje pravidla výběru druhu a výměry trestu, ačkoliv se vzhledem k danému skutku jeví jako nepřiměřený. Soud v tomto případě provádí *de facto* stejnou úvahu, jako činí sám při ukládání trestu (tj. zohlednění obecných zásad při ukládání trestů podle § 39 trestního zákoníku, zvažování polehčujících a přitěžujících okolností atd.).²¹¹ Na chybějící vodítka sankcionování jsem upozornil již dříve (kapitola 3.4.). Soud zde musí zohlednit, že druh a výměru trestu nevybírání soud sám, ale je výsledkem vyjednávání mezi obviněným (jeho obhájcem) a státním zástupcem. Obviněný se tím vzdává určité části svých práv (projednání věci v hlavním líčení, právo podat odvolání), a naopak očekává mírnější trest. Sjednaný trest by tedy měl být mírnější než by tomu bylo v případě vynesení rozsudku v hlavním líčení. Obviněný vzdáním se svých práv zvýšil efektivitu celého řízení, čímž došlo k úspoře časové i finanční. Za situace, kdy by trest byl stejně přísný (tj. obviněný by neobdržel jakoukoliv slevu na uloženém trestu), nejednalo by se o trest spravedlivý.²¹²

Princip priority také upravuje již zmíněná Metodika NSZ k DoVT. Ten se dá shrnout následujícím způsobem – čím dříve je dohoda sjednána, tím mírnější může být uložený trest.

²¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3682.

²¹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 509 a násl.

²¹² Srov. BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 128.

Toto by měl respektovat i soud. Ačkoliv se nejedná o zákonná kritéria, Metodika v tomto případě vychází ze smyslu celého institutu a vhodně doplňuje současná pravidla.

Zákonná úprava opravňuje soud neschválit navrženou dohodu za situace, kdy je trest nepřiměřený. Konkrétní kritéria, kdy se již o nepřiměřený trest jedná však chybí. Důvodová zpráva k zákonu zavádějícímu dohodu o vině a trestu do českého právního řádu hovoří o „zřejmé nepřiměřenosti“.²¹³ Ne každá nepřiměřenost ze subjektivního hlediska pohledu soudu zakládá důvod sjednanou dohodu neschválit. Nepřiměřenost by měla nabýt určité intenzity. Tento důvod by však měl být vykládán restriktivně. Za nepřiměřený trest je tedy možné označit nejenom zcela jasný exces vzhledem k povaze skutku a osobě pachatele, ale také ten, u kterého bude mít soud značné pochybnosti ohledně naplnění účelu sjednaného trestu. Právě velký rozdíl mezi trestem sjednaným a tím potenciálním může být druhem nepřípustného nátlaku na obviněného, aby prohlásil, že spáchal skutek.

Ačkoliv hlavním cílem pravomoci soudu neschválit sjednanou dohodu spočívá v ochraně obviněného (před příliš přísným trestem), soud by tak měl činit i z druhé strany. Úkol soudu spočívá v neschválení nejenom příliš přísného trestu, ale také trestu příliš mírného. Soud by měl v tomto případě zajistit, aby stejné skutky byly obdobně potrestány. V tomto případě (více než jindy) platí námitka, že movitější obvinění s kvalitními obhájci si jsou schopní „vyjednat“ mírnější trest. Právě tento důvod má za cíl zabránit vysoce nerovnému přístupu k obviněným.

Třetí důvod se vztahuje k **nesprávnosti z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení**. Tento důvod má za cíl hájit práva poškozeného. Vzhledem k zaměření této práce nebudu tomuto důvodu věnovat větší pozornost.

Posledním a čtvrtým důvodem je pak **závažné porušení práv obviněného při sjednávání dohody o vině a trestu**. Jedná se o absenci obhájce, ačkoliv ho obviněný měl mít, ale zejména o nepřípustný nátlak učiněný na obviněného, aby dohodu uzavřel. Obviněný, který sjedná dohodu o vině a trestu by tak měl vždy učinit dobrovolně, po náležitém poučení všech důsledků, které to pro něj má, jakož i s absencí nepřípustného nátlaku na něj, aby dohodu se státním zástupcem uzavřel. Tento nátlak může spočívat v příliš velkém rozdílu v trestu sjednaným v

²¹³ POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 510/0 z 6. volebního období. [online]. [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>.

dohodě oproti trestu, který obviněnému hrozí (tj. příslib výrazně mírnějšího rozhodnutí), nebo v jakékoliv jiné formě nepřipustného donucení (srov. výklad v kapitole 7).

4.2. Praktická část

V rámci užití dohody o vině a trestu je pozice soudu (oproti běžnému stavu) značně upozaděna. Za běžného stavu je soud klíčovým subjektem trestního řízení, který aktivně rozhoduje o právech a povinnostech. Při sjednání dohody o vině a trestu je role soudu omezena pouze na odmítnutí (resp. neschválení) vadné dohody. Ta je však klíčová, neboť právě možnost soudu neschválit navrženou dohodu je finální garance práv obviněného. I přes její důležité postavení prozatím nebylo zkoumáno, jak často a za jakých okolností tak obecné soudy činí. Ve vztahu k tomu formuluji následnou specifickou výzkumnou otázku, která zní: „*Jak soudy přistupují ke své pravomoci přezkoumat navrženou dohodu o vině a trestu?*“.

Když se podíváme na statistiky ve vztahu k počtu podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu na jedné straně, a na počet reálně schválených takových dohod na straně druhé, rozdíl mezi těmito údaji je často až několikanásobný. To by znamenalo, že pouze malá část sjednaných dohod je skutečně schválena soudem (např. v roce 2012 by bylo schváleno pouze 10 % sjednaných dohod, v roce 2013 pouze 38 % sjednaných dohod nebo v roce 2020 pouze 30 % sjednaných dohod) – srov. tabulku č. 1 níže. Jedná se o data z rozdílných zdrojů. Počet podaných návrhů vychází ze statistických listů státního zastupitelství, zatímco počet schválených dohod je odvozen ze statistických listů trestních soudů fyzických osob. Více o těchto zdrojích dat v kapitole 8.

Vzhledem k teoretickému účelu neschválení, resp. odmítnutí, sjednané dohody o vině a trestu (tedy faktu, že pravomoc soudu neschválit navrženou dohodu má být pouze krajní řešení v případě nesouladu skutkového stavu s tím popsaným v dohodě nebo z hlediska navrženého trestu, které má zásadně nastat pouze výjimečně), jakož i zkušenostem v aplikační praxi, se toto jeví spíše nepravděpodobné. Na základě toho tedy formuluji následující nulovou hypotézu:

H₀: Obecné soudy vykonávají svoji pravomoc neschválit, resp. odmítnout, sjednanou dohodu o vině a trestu spíše výjimečně. Většina sjednaných dohod o vině a trestu je schválena odsuzujícím rozsudkem. Pouze jejich značně menšinová část je soudy odmítnuta nebo neschválena. Obecné soudy tedy přistupují ke své pravomoci přezkoumat navrženou dohodu spíše pasivně.

Tabulka č. 1 – Poměr statistického počtu podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu a počtu reálně schválených takových návrhů

Rok	Počet podaných návrhů na schválení DoVT	Počet reálně schválených DoVT
2012	29	4
2013	118	45
2014	86	45
2015	113	50
2016	95	40
2017	116	35
2018	139	37
2019	160	36
2020	269	80
2021	531	367
2022	632	561

Za účelem zjištění této informace jsem provedl výzkum pomocí standardizovaných žádostí o informace. V období mezi dny 12.11.2023 a 27.11.2023 jsem zaslal stejný dotaz na všechny okresní a krajské soudy v ČR (86 okresních a 8 krajských soudů, celkem 94 povinných subjektů). Žádost obsahovala 2 základní otázky – 1.) otázka na počet neschválených dohod o vině a trestu, 2.) otázka, z jakých důvodů tak soudy učinily. Zároveň jsem žádal o zaslání takových usnesení, na základě kterých byla odmítnuta nebo neschválena sjednaná dohoda o vině a trestu.

Kladné vyřízení žádosti o informaci jsem dostal téměř ve všech případech (98 %). Pouze 2 obecné soudy odmítly poskytnout žádost o informaci, a to z důvodu, že tuto informaci (počet neschválených a odmítnutých dohod) neevidují. Ze začátku je nutné konstatovat, že vyhledávání takových usnesení probíhalo na úrovni soudů v rámci jejich informačních systémů (ISAS, ISVKS), resp. dotazem na trestní soudce.

Vzhledem k charakteru těchto uvedených informačních systémů, zde panují značné limitace v jeho použití k vyhledávání určitých výsledků. Jedná se o systém, jehož vývoj započal v 90. letech 20. století, přičemž nasazen do aplikační praxe byl o dekádu později. Na soudech působí již téměř 20 let.²¹⁴ Na základě tohoto technologického omezení není možné zcela přesně zjistit celkový počet neschválených a odmítnutých dohod o vině a trestu. V případě menších soudů je možné výsledek vyhledávání v informačním systému ověřit dotazem na trestní soudce, což povinné subjekty opakovaně činily.

I tak lze ale na základě zaslaných výsledků potvrdit, že obecné soudy vykonávají svoji pravomoc přezkumu (tj. možnost sjednanou dohodu neschválit nebo odmítnout) spíše výjimečně. Celkově soudy našly 17 usnesení, na základě kterých nebyla schválena dohoda o vině a trestu (ať už odmítnuta nebo neschválena). Z těchto mi bylo zasláno 15 anonymizovaných kopií. Jedno již bylo vyhotoveno, ale prozatím nedoručeno všem stranám, druhé se nepodařilo nalézt. Další neobsahovalo odůvodnění, takže celkový vzorek usnesení, která je možné analyzovat se rovná 14. Je důležité tedy konstatovat, že se jedná pouze o malý počet. I tak je podle mém názoru možné zde prezentovat určité trendy, kterými se současná aplikační praxe vydává.

Prvně je nutné konstatovat, že všechna zasláná usnesení se týkala dohod sjednaných v přípravném řízení. Usnesení ohledně odmítnutí nebo neschválení dohody sjednané až po zahájení hlavního líčení nebylo zasláno ani jedno. Lze tedy předpokládat, že nedochází k písemnému vyhotovení takových usnesení. Pouze se pokračuje v hlavním líčení na podkladě původní obžaloby (srov. § 136 a § 206b trestního řádu). Některé soudy pak zvolí zcela odlišný procesní postup (viz dále).

Docházelo také k častému zaměňování pojmů „odmítnutí“ sjednané dohody a její „neschválení“, a to navzdory tomu, že se tak děje v odlišné procesní situaci. S tímto může souviset také statistický přehled agendy CSLAV, kam jsem byl mnohokrát odkázán. V kapitole 8 této práce zmíním značné rozpory zde panující oproti datům získaných ze statistických listů státních zastupitelství a trestních soudů. Zůstává tedy otázkou, nakolik jsou tato data věrohodná.

²¹⁴ Srov. Ministerstvo vnitra ČR. Agendy okresních soudů elektronicky [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/agendy-okresnich-soudu-elektronicky.aspx>.

Povinné subjekty mě odkázaly na přehled agendy CSLAV, kde se tato informace vyskytuje coby „zveřejněná informace“ podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Jako klíčové lze v tomto případě označit výkazy V(MS)-101 - Výkaz o pohybu trestní agendy u okresních soudů a V(MS)-102 - Výkaz o pohybu trestní agendy u krajských soudů. Řádek 38 pak eviduje „Počet odmítnutí návrhů na schválení dohod o vině a trestu“. Počet neschválených dohod se zde nenachází. Metodický návod Ministerstva spravedlnosti, který upravuje sestavování a odesílání výkazů o činnosti soudu toto nijak nerozvádí.²¹⁵

Co se týče usnesení samotných, tak ve 4 z nich došlo k odmítnutí sjednané dohody (tj. 27 %), ve zbylých 11 soudu sjednanou dohodu neschválily (tj. 73 %). Ve 36 % případů došlo k odmítnutí nebo neschválení na základě více než jednoho důvodu zakládající možnost takového postupu. Ve zbytku tak soudy učinily pouze na základě jednoho důvodu (srov. § 314r odst. 2 trestního řádu).

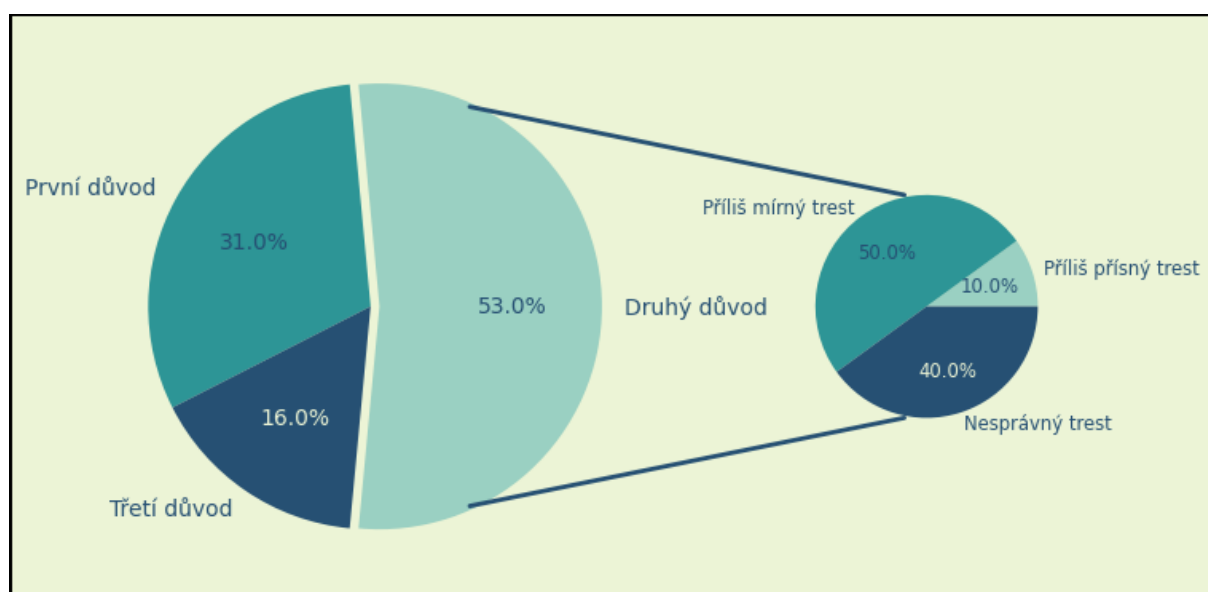
V případě odmítnutí lze konstatovat, že obecné soudy následují teoretické zařazení tohoto institutu (tj. odmítnutí takové dohody, u které je zcela jasné, že nemůže být schválena). Jedná se zde o zásadní vady, u kterých není rozpor o nemožnosti schválení. Proto je možné je odmítnout v rámci neveřejného zasedání tzv. „od stolu“. Jednalo se ve 2 případech o sjednání nesprávného trestu (nerespektování pravidel stanovených v § 43 trestního zákoníku ohledně ukládání úhrnného a souhrnného trestu). Dále šlo o odmítnutí z důvodu zásadních nedostatků z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody (došlo k opomenutí několika poškozených) a odmítnutí dohody spolu se zastavením trestního stíhání, jelikož byl daný trestný čin promlčen. Naopak u neschválení se jednalo o důvody méně závažné, nejčastěji pak z hlediska nepřiměřenosti sjednaného trestu.

Nejčastějším důvodem (celkově) na základě kterého došlo k odmítnutí nebo neschválení sjednané dohody o vině a trestu je druhý důvod (tj. nesprávnost nebo nepřiměřenost sjednaného trestu). V 60 % tak soudy učinily z hlediska nepřiměřenosti trestu, v 40 % pak z důvodu jeho nesprávnosti (většinou šlo opět o nerespektování pravidel při aplikaci úhrnného a souhrnného trestu podle § 43 trestního zákoníku nebo sjednání peněžitého trestu, ačkoliv to není možné) – srov. graf č. 3 níže.

²¹⁵ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Návod k sestavování a odesílání výkazů o činnosti soudů (verze 230101–01). Platnost k 1.1.2023. *Interní dokument*. Získáno na základě žádosti o informace autora.

Dále je možné konstatovat, že soudy následují možnost odstoupit od sjednané dohody i ze strany obviněného (tento důvod se vyskytoval hned v 5 z celkových 19 důvodů). Ve všech těchto případech obvinění toto odstoupení odůvodnili „pouhou změnou názoru“. Soudy v těchto případech sjednanou dohodu neschválily, jelikož již neodpovídá skutkovému stavu a nevyjadřuje vůli obou subjektů. Čtvrtý důvod (tj. závažné porušení práv obviněného) nebylo použito ani jednou.

**Graf č. 3 – důvody zakládající odmítnutí nebo neschválení sjednané DoVT
(podle § 314r odst. 2 trestního řádu)**

Za zajímavý lze rovněž označit postup, který popsal Obvodní soud pro Prahu 8. Ten uvedl, že dohody sjednané v přípravném řízení tvoří naprosto minoritní podíl celkových dohod. Velkou většinu tak naopak tvoří dohody sjednané až po zahájení hlavního líčení. Když strany projeví zájem sjednat dohodu, soud určí „potenciální mantinely trestu“, kde může dojít ke sjednání dohody. V takovém případě nedojde ke neschválení dohody z důvodu nepřiměřenosti trestu, jelikož sjednaný trest bude vždy v určeném okruhu přiměřenosti.

Tento postup lze však podle mého názoru kritizovat. Děje se tak mimo zákonnou úpravu, která tento postup nepředpokládá (srov. § 206b trestního řádu). Ačkoliv nelze tomuto postupu upřít určitou „praktičnost“, i tak se jedná o postup nepřipustný. Role soudu v dohodovacím řízení předpokládá spíše pasivnější postavení. Soud může sjednanou dohodu přijmout nebo odmítnout. Jakákoliv další ingerence je proti smyslu tohoto institutu. V případě sjednání

nepřiměřeného trestu může soud oznámit své výhrady, kdy může být sjednána dohoda nová. Za této situace dojde k naplnění stejného účelu, avšak bez rozporuplné aktivity soudu.

Celý průzkum lze tedy shrnout tak, že i přes výrazné limitace výsledků v podobě malého a nereprezentativního vzorku, lze potvrdit výše uvedenou hypotézu. Obecné soudy opravdu vykonávají svoji pravomoc přezkoumat (neschválit nebo odmítnout) sjednanou dohodu spíše výjimečně. Za situace, kdy tak učiní, se sjednané dohody spíše neschválí, a to zejména v případě nesprávného nebo nepřiměřeného trestu.

5. Opravné prostředky

Obviněný se sjednáním dohody o vině a trestu nevzdává pouze svého práva na projednání své věci před nezávislým soudem, ale také do určité míry práva na podání opravných prostředků revidující nevhodný postup soudu prvního stupně. Do systematiky této práce jsem tuto kapitolu zařadil z hlediska časového – tedy časového postupu v rámci trestního řízení. Rozhodnutí soudu, který rozhodl o navržené dohodě o vině a trestu, je možné za určitých okolností napadnout opravným prostředkem, ačkoliv je toto právo oproti „běžnému“ stavu značně omezeno. V této kapitole se budu věnovat pouze řádným opravným prostředkům (odvolání a stížnosti). Obnově řízení se věnuji v kapitole 6.4. Jiné mimořádné opravné prostředky zmíním pouze stručně. Současně se zaměřím pouze na opravné prostředky ve vztahu k obviněnému.

Možnost podat odvolání proti rozsudku, kterým je schválena dohoda o vině a trestu je značně omezena. *Proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, lze podat odvolání pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl* (§ 245 odst. 1 trestního řádu). Dochází tedy k vyloučení práva na podání odvolání téměř ve všech případech. Jedinou výjimkou je stav, kdy odsuzující rozsudek nereflektuje vůli obviněného, tak jak byla projevena při sjednání dohody o vině a trestu.

Tento princip je značně odlišný od „běžného“ modelu, kdy je zásadně přípustné podat odvolání proti rozsudku ze strany obviněného. Někteří dokonce namítají, že tento model je hraniční (až porušující) s právem na spravedlivý proces, resp. právem podat odvolání v trestních věcech garantovaným čl. 2 Protokolu č. 7 Úmluvy.²¹⁶ Tato konstrukce však do určité míry vyplývá i

²¹⁶ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 162.

ze samotné podstaty tohoto institutu. Za situace, kdy se obě strany řízení (jak státní zástupce, tak obviněný) shodnou na dohodě, která reflektuje vůli obou, nemají důvod podávat jakýkoliv opravný prostředek. Omezení práva podat odvolání podle § 245 odst. 1 trestního řádu je odůvodněno zvýšením efektivity trestního řízení. Tím, že obviněný sjedná dohodu o vině a trestu, zkrátí délku celého trestního řízení (z části přípravné řízení, hlavní líčení, ale také navazující řízení odvolací). Fáze řízení před soudem je značně zkrácena na pouhé veřejné zasedání, kde se rozhoduje o schválení sjednané dohody o vině a trestu. Odvolací řízení pak za ideálního stavu neproběhne vůbec.

Dochází zde k situaci, kdy z obecně dvoustupňového řízení (hlavní líčení a řízení odvolací) se stává zásadně řízení jednostupňové. Prostor pro případnou opravu vad je tedy značně omezen. O to větší je kladen nárok na subjekty v rámci přípravného řízení a hlavního líčení (soud, státní zástupce, obhájce). Právě přítomností obhájce důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., který do českého právního řádu tento institut zavedl, je jedním z prvků zabraňujícím zneužití dohody o vině a trestu. Tento důvod byl však do určité míry oslaben, když v roce 2020 (zákon č. 333/2020 Sb.) byl důvod nutné obhajoby při sjednávání dohody o vině a trestu vypuštěn.

Řadou expertů bylo v minulosti navrhováno doplnění možnosti podat odvolání v případě takových vad v řízení, které vedly k závažnému porušení práv obviněného. Ty mohou spočívat například v tom, že rozhodoval věcně nepřislušný soud, vyloučený soudce nebo soud nesprávně obsazený. Dále také, že obviněný nebyl zastoupen obhájcem, ačkoliv jím měl být zastoupen, či v případě, kdy byl na obviněného vyvíjen nepřipustný nátlak, který vyústil v porušení práva na spravedlivý proces. Již v roce 2013 toto navrhoval Ščerba²¹⁷, ke stejnému závěru dospěl i Bohuslav²¹⁸ ve své recentní monografii věnující se dohodě o vině a trestu, ale i řada dalších. Bohuslav dokonce tuto možnost vyvozuje i ze současného znění trestního řádu. Stále však tato možnost zakotvena v trestním řádu není.

Úloha toto zajistit zásadně náleží soudu prvního stupně. V případě, že zjistí tyto nedostatky, nesmí navrženou dohodu schválit. Zásadní je v tomto případě postup soudu podle § 314q odst. 3 trestního řádu, kdy soud musí zjistit z jakého důvodu se obviněný rozhodl sjednat dohodu o vině a trestu, jakož i zda plně rozumí následkům v podobě vzdání se části svých práv. Pokud

²¹⁷ ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 41.

²¹⁸ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 163.

soud tuto možnost zcela ignoruje (resp. ji provádí zcela nedostatečně nebo pouze formalisticky), jedná se o významnou procesní vadu, která by měla vést ke zrušení daného rozhodnutí.

Ačkoliv např. Bohuslav dovozuje tuto možnost již ze současného znění trestního řádu, zdá se žádoucí zakotvit tuto možnost *de lege ferenda*. K témuž názoru se kloní i velká část odborné komunity (viz výše). Bylo by tedy vhodné zakotvit možnost podat odvolání proti odsuzujícímu rozsudku schvalujícím dohodu o vině a trestu v případě takových vad v řízení, které vedly k zásadnímu porušení práv obviněného. Tím by došlo k alespoň částečnému narušení monopolu soudu prvního stupně ohledně posuzování vůle obviněného k uzavření dohody o vině a trestu, jakož i posouzení zákonnosti celého procesu sjednávání.

V případě, že by nebylo možné ve výše uvedených věcech podat odvolání, by obviněnému zbývala pouze jedna možnost právní obrany. Podání dovolání je vyloučeno, a tudíž zbývá jenom ústavní stížnost podaná k Ústavnímu soudu jako mimořádný prostředek ochrany proti zásahu do základních práv a svobod (pominu-li stížnost pro porušení zákona pro svůj specifický charakter a obnovu řízení, které slouží k jinému účelu).²¹⁹ Tento stav se nezdá jako vhodné řešení. Ústavní soud má být finální garancí ochrany základních práv, nikoliv orgánem, který bude „suplovat“ roli odvolacího soudu v případě pochybení soudu prvostupňového.

V aplikační praxi také vyvstala otázka, zda je schválená dohoda odlišná od té sjednané v případě stanovení povinnosti k náhradě škody, ačkoliv ta nebyla obsahem sjednané dohody mezi státním zástupcem a obviněným. Vzhledem k zaměření práce se této otázce nebudu detailně věnovat. Ve stručnosti na její popis odkážu do kapitoly 3.4. ohledně obsahových náležitostí sjednané dohody o vině a trestu.

Výše uvedené řešení, v podobě rozšíření možnosti podat odvolání, se jeví jako řešení vhodné, které by doplnilo stávající zákonnou úpravu. I tak si dovoluji tvrdit, že by se jednalo o případy spíše výjimečné (resp. v případě, že by bylo odvolání podáno oprávněně). Stále dohoda o vině a trestu vychází z konsenzuálního principu. Za situace, kdy se obě strany (státní zástupce i obviněný) shodnou na určitém řešení, motivace podávat proti němu opravný prostředek nebude ve většině případů největší. I když dojde k závažnému porušení práv obviněného (např.

²¹⁹ Tamtéž, s. 164.

nepřípustný nátlak), obviněný (zejména ten nezastoupený obhájcem) se může svého práva vzdát, protože nedisponuje dostatečnými znalostmi k posouzení celé věci.

Ve valné většině případů odsuzující rozsudek schvalující dohodu o vině a trestu nebude obsahovat odůvodnění, jelikož se státní zástupce i obžalovaný vzdali práva na odvolání a prohlásili, že netrvají na vyhotovení odůvodnění (§ 129 odst. 2 trestního řádu). Jakékoliv následné přezkoumání (například i z hlediska odborného výzkumu) bude téměř nemožné. Z pouhého popisu skutku, právní kvalifikace a uloženého trestu nelze vyčíst prakticky nic. O to větší důraz musí být v tomto ohledu kladen na důsledný postup státního zástupce, obhajoby i soudu, kteří musí zajistit, aby si byl obviněný vědom všech důsledků, které sjednání dohody o vině a trestu přináší.

Druhým řádným opravným prostředkem (a podle mého názoru i frekventovanějším) je stížnost podaná proti usnesení. Trestní řád připouští dvojí možnost podat stížnost – 1.) stížnost proti usnesení o odmítnutí dohody o vině a trestu předsedou senátu, 2.) stížnost proti usnesení o neschválení dohody o vině a trestu. Z hlediska důsledků se jedná o podobné instituty. Jejich smyslem je zabránit neschválení (odmítnutí) sjednané dohody za situace, kdy by naopak měla být schválena. V takovém případě dojde k vrácení celé věci do přípravného řízení, čímž dojde ke značnému časovému prodloužení a některé úkony musí být opakovány. Vzhledem ke stejné funkci obou stížností pojednám pouze o stížnosti proti usnesení o neschválení sjednané dohody o vině a trestu. Závěry zde uvedené pak platí obdobně i o stížnosti proti druhému jmenovanému usnesení. O konkrétních specifikách (a vzájemných rozdílech) těchto dvou postupů pojednávám v kapitole 4.1.

V případě neschválení sjednané dohody o vině a trestu soudem, je proti tomuto usnesení přípustná stížnost, která má odkladný účinek (§ 314r odst. 2 trestního řádu). O stížnosti rozhoduje nadřízený soud. Ten podle obecné úpravy v trestním řádu napadené usnesení potvrdí nebo ho zruší a uloží prvoinstančnímu soudu, aby v celé věci znovu jednal a rozhodl. Nadřízený soud, který rozhoduje o stížnosti nikdy nesmí ve věci rozhodnout meritorně (rozsudkem). Přezkum sjednané dohody (tedy schválení nebo neschválení) zásadně náleží do pravomoci prvoinstančního soudu.²²⁰

²²⁰ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 158.

Vyvstává však otázka, zda stejný princip platí i v případě neschválení dohody sjednané v řízení před soudem. V případě neschválení dohody o vině a trestu následujícím po podání návrhu na její schválení (jako alternativa k podání obžaloby) dochází k vrácení celé věci do přípravného řízení. Dojde zde ke zrušení podkladu, na základě kterého bylo další stádium trestního řízení zahájeno, a tudíž nelze v tomto stadiu trestního řízení pokračovat (srov. zásadu obžalovací vyjádřenou v § 2 odst. 8 trestního řádu). V případě sjednání dohody o vině a trestu až v řízení před soudem toto neplatí. Již byla podána obžaloba, která umožňuje pokračování hlavního líčení. V dikci § 206b trestního řádu je tedy řečeno, že *[pokud] ke sjednání dohody o vině a trestu nedošlo nebo soud dohodu o vině a trestu neschválí, pokračuje se v hlavním líčení na podkladě původní obžaloby*. Otázka tedy zní, zda i v tomto případě je možné proti usnesení o neschválení sjednané dohody o vině a trestu podat stížnost.

Nejvyšší soud²²¹ zde dovedl, že se jedná o *lex specialis* k obecné úpravě neschválení navržené dohody. Nejvyšší soud zde připomněl, že *účelem stížnosti proti usnesení o neschválení dohody o vině a trestu uzavřené v přípravném řízení a o vrácení věci do přípravného řízení je tudíž možnost zabránit tomu, aby byla věc vrácena do přípravného řízení*. Z logiky věci tento postup v rámci hlavního líčení nenastane. V této věci již byla podána obžaloba (návrh na potrestání) a nic nebrání pokračování v hlavním líčení. Lze sice připustit rozdílné postavení obviněných, kdy jeden disponuje právem podat proti neschvalujícímu usnesení stížnost, zatímco druhý tuto možnost nemá. Pokud by však došlo k zakotvení tohoto práva, právo podat stížnost s odkladným účinkem by mohlo být na újmu rychlosti řízení.

6. Skupinové věci²²²

Ačkoliv v řadě případů nepůsobí užití dohody o vině a trestu aplikační problémy, v jiných se jedná o časté téma odborných diskusí. Jednou z takovýchto oblastí je použití dohody o vině a trestu v tzv. skupinových věcech. Tato oblast je zároveň podle mého názoru jednou z nejvíce problematických. Současně se často jedná o případy se značnou skutkovou i právní složitostí, což celou situaci činí ještě složitější.

²²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2022, sp. zn. 5 Tz 32/2022, publikované pod č. R 44/2022 tr.

²²² Tato kapitola vychází z článku, který bude publikován v 4. čísle časopisu Trestní právo za rok 2023. Ten byl zpracován v rámci projektu studentského vědeckého výzkumu „Trestní řád de lege lata i de lege ferenda v ústavněprávních souvislostech“ realizovaného v roce 2023 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, SVV 260 620/2023.

Jedná se o společné řízení vedené proti více osobám (spoluobviněným), kdy typicky pouze část obviněných projeví zájem o sjednání dohody, zatímco zbytek trvá na proběhnutí hlavního líčení. Z důvodu, že soud bude očekávat schválení dohody o vině a trestu daleko rychleji, může vyčlenit tuto věc do samostatného řízení na základě § 23 trestního řádu. V tomto dojde ke schválení dohody o vině a trestu odsuzujícím rozsudkem. Jak následně naložit se zbylými obviněnými, u kterých prozatím nebyla vina konstatována?

6.1. Problematika společných řízení proti více obviněným vs. presumpce nevinny

Oblast dohody o vině a trestu (resp. její analogie v cizích právních úpravách) sjednané ve skupinových věcech se v minulosti již vícekrát objevila. Zejména se zde jednalo o dodržení zásady presumpce nevinny. Jedná se o fakt, kdy není možné na toho, proti němuž je vedeno trestní řízení, hledět jako by byl vinen, dokud pravomocný odsuzující rozsudek nestanoví jinak.²²³ Docházelo tak k situaci, kdy ve skupinových věcech osoba ochotná uzavřít dohodu o vině a trestu označila ostatní spoluobviněné jako spolupachatele (aniž by došlo k jejich odsouzení), a soud v rozsudku schvalujícím dohodu o vině a trestu toto reflektoval. Osoby, které neuzavřely dohodu o vině a trestu se cítily zkráceny na svých právech, a to právě z důvodu porušení presumpce nevinny.

Nejprve bych rád zmínil případ rozhodnutý Soudním dvorem Evropské Unie (druhý senát) ve věci *Spetsializirana prokuratura v. AH* a další ze dne 5. září 2019, sp. zn. C-377/18. Jednalo se o případ, kde figurovalo šest spoluobviněných stíhaných z důvodu jejich členství v organizované zločinecké skupině, kdy pouze jeden z nich měl zájem uzavřít dohodu o vině a trestu, zatímco ostatní nikoliv.

Obviněný, který měl zájem se dohodnout se státním zástupcem, učinil prohlášení o spáchání skutku, a zároveň uvedl zbylé spoluobviněné jako spolupachatele. Podle bulharské vnitrostátní právní úpravy se o organizovanou zločineckou skupinu jedná, pouze v případě, že se jí účastní alespoň tři osoby.²²⁴ Uvedení těchto osob tudíž bylo nezbytné k prokázání toho, že daná osoba

²²³ § 2 odst. 2 trestního řádu.

²²⁴ C-377/18, bod 47.

se skutečně účastnila na organizované zločinecké skupině. Tyto osoby zde byly uvedeny pod svým jménem, příjmením, jakož i vnitrostátním identifikačním číslem²²⁵.

Za těchto podmínek vnitrostátní soud odmítl schválit navrženou dohodu o vině a trestu, a to kvůli údajnému rozporu s čl. 4 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinoty a právo být přítomen při trestním řízení před soudem. Tato směrnice *zakazuje soudním orgánům označovat obviněnou osobu za vinnou v jiném rozhodnutí, než je rozhodnutí o její vině.*

Vnitrostátní soud řízení přerušil, a položil Soudnímu dvoru předběžnou otázku ohledně střetu textu směrnice s nutností uvést dané osoby v popisu spáchaného skutku. Soudní dvůr celou záležitost rozhodl tak, že „... [nic] nebrání tomu, aby dohoda, v níž obviněný doznává svou vinu ... výslovně jmenovala jako spolupachatele dotčeného trestného činu nejen tuto osobu, ale i další obviněné, kteří svou vinu nedoznali ... , je-li jejich uvedení v této dohodě nezbytné ke kvalifikaci právní odpovědnosti osoby, která uvedenou dohodu uzavřela, a uvádí-li tato dohoda jasným způsobem, že tyto jiné osoby jsou stíhány v rámci samostatného trestního řízení a jejich vina nebyla zákonným způsobem prokázána.“ Je tedy možné jiné osoby (doposud neodsouzené) označit jako spolupachatele trestné činnosti. V souladu s výše uvedenou směrnicí je však nutné konstatovat presumpci nevinoty.

Téže věci se také věnoval klíčový rozsudek senátu první sekce Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mucha proti Slovenské republice* ze dne 25.11.2021. Tento rozsudek je pro české právní prostředí významný také z toho důvodu, že slovenská právní úprava je blízká té české.²²⁶ Co se týče skutkového stavu, byl celý případ podobný tomu výše uvedenému. Jednalo se o několikero obviněných stíhaných z účasti na organizované zločinecké skupině. Pouze někteří měli zájem o uzavření dohody o vině a trestu, zbylí (včetně stěžovatele) toto odmítali a trvali na projednání celé věci před nezávislým soudem. Soud vyloučil trestní řízení proti těm obviněným, kteří měli zájem uzavřít dohodu o vině a trestu do samostatného řízení. U této skupiny obviněných byla uzavřena dohoda o vině a trestu, který byla předložena soudu ke schválení. Na zbylé byla podána obžaloba. Ti byli poté shledáni vinnými a odsouzeni k trestu odnětí svobody.

²²⁵ C-377/18, bod 21.

²²⁶ Srov. § 232 a násl. zákona č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok.

Jako klíčové se v tomto případě jeví dva faktory. Za prvé jím bylo namítané porušení presumpce nevin, jelikož rozsudky schvalující dohodu o vině a trestu předjímalý rozhodnutí ve věci navazující. Za druhé to byla námitka, že soud nebyl nestranný, jelikož rozhodoval ve stejném složení, jako ten schvalující dohodu o vině a trestu.²²⁷

K první námitce Evropský soud pro lidská práva konstatoval obecnou přípustnost zmínění jiných osob (doposud neodsouzených) v rozsudku schvalujícím dohodu o vině a trestu, a to pokud to vyžaduje právní kvalifikace.²²⁸ V této věci však skutková vymezení trestných činů stěžovatele byla naprosto shodná s vymezením skutku jeho spolupachatelů, kteří uzavřeli dohodu o vině a trestu. Popis skutku obsahoval konkrétní popis zapojení jiných osob (stěžovatele) ohledně zapojení na trestné činnosti. Soud zde zcela nerefletoval skutečnost, že tyto osoby doposud nebyly odsouzeny. Míra popisu byla dokonce natolik podrobná, že by vydání protichůdného rozsudku (tedy takového, kde by tyto osoby byly zproštěny obžaloby) značně narušilo důvěryhodnost soudu samotného. Soud, který schválil dohody o vině a trestu, měl tudíž motivaci rozhodnout o stěžovateli stejným způsobem. Pokud by však rozhodl jinak, mohlo by to narušit důvěryhodnost jeho předchozích rozhodnutí.²²⁹

Dále odsouzení stěžovatele bylo do značné míry založeno na výpovědi spolupachatelů, kteří uzavřeli dohodu o vině a trestu, a vypovídali v jeho neprospěch již v přípravném řízení. Tyto osoby měly zjevnou motivaci nerozporovat svoji dřívější výpověď.²³⁰

Ohledně druhé námitky bylo rozporováno odsouzení stěžovatele stejným soudem (stejně složení senátu) jako ten, který již dříve schválil dohodu o vině a trestu. I když bylo schválení dohody o vině a trestu vyloučeno k samostatnému řízení, složení senátu bylo stejné. Tento senát byl však složen pouze soudci z povolání (profesionály). Tito soudci mají lepší odbornou přípravu, zkušenosti a průpravu než soudci laici (přísedící). Proto jsou schopni oprostít se od zkušeností a závěrů z předchozího řízení proti stěžovatelovým spolupachatelům.²³¹ Tato námitka tedy nebyla shledána jako důvodná.

²²⁷ Rozsudek ESLP ve věci *Mucha proti Slovenské republice*, bod 19.

²²⁸ Srov. Rozsudek třetí sekce ESLP ve věci *Meng proti Německu* ze dne 16.2.2021.

²²⁹ Rozsudek ESLP ve věci *Mucha proti Slovenské republice*, bod 65.

²³⁰ Rozsudek ESLP ve věci *Mucha proti Slovenské republice*, bod 64.

²³¹ Rozsudek ESLP ve věci *Mucha proti Slovenské republice*, bod 51.

Na základě výše uvedeného tedy vyplývá, že je možné (vzhledem k povaze organizovaného zločinu) se vyjádřit i k dalším osobám. Nesmí se však tak dít způsobem, který předem naznačuje jejich vinu. Je nutné tak učinit pouze v nezbytně nutném rozsahu. Typicky se bude jednat o označení „*skutek... který měl spáchat s ...*“. Dále zde existovala silná předpojatost soudu, aby rozhodoval v souladu s předchozím rozhodnutím, neboť jakýkoliv odlišný závěr by podlomil důvěryhodnost soudu. Těmito skutečnostmi se nechal ovlivnit i v řízení pozdějším, neboť obvinění, kteří dříve uzavřeli dohodu o vině a trestu, neměli motivaci popírat svoji dřívější výpověď. Z těchto důvodů bylo porušeno stěžovatelovo právo na spravedlivý proces garantované č. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.

6.2. Je možné využít výpověď osoby, která sjednala dohodu o vině a trestu k usvědčení ostatních?

V návaznosti na výše uvedené rozhodnutí vyvstává otázka. Je možné využít výpověď osoby, které sjednala dohodu o vině a trestu k usvědčení ostatních? Jak hodnotit takový důkaz? Co když takový důkaz tvoří klíčový usvědčující důkaz?

Obecně platí zásada volného hodnocení důkazů. *Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.*²³² Neexistuje jakýkoliv důkazní prostředek, který by měl předem určenou důkazní hodnotu (ani výpověď obviněného). Výpověď (spolu)obviněného má tedy stejnou důkazní hodnotu jako jakékoli jiné důkazy. Soud ji hodnotí podle svého uvážení, stejně jako jakékoli jiné důkazy.²³³

I když lze jistě přitakat skutečnosti, že informace poskytnuté od spoluobviněných, kteří uzavřeli dohodu o vině a trestu, mohou vést k odsouzení zbytku. Není však možné, aby výpověď osoby, která uzavřela dohodu o vině a trestu byla jediným možným důkazem svědčící o vině spoluobviněného, který tuto možnost odmítá. Tato usvědčující výpověď může být pouze porovnána se zbytkem důkazů a zasazena do jejich souhrnu.

²³² § 2 odst. 6 trestního řádu.

²³³ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 889.

K výslechu osoby, která již byla odsouzena pomocí schválení dohody o vině a trestu a je vyslechnuta v postavení svědka i v řízení dalšího spoluobviněného, musí být i nadále přístupováno jako k spoluobviněnému. Speciální charakter této osoby je podpořen i odbornou literaturou.²³⁴ Osoba, jejíž trestní věc byla vyloučena do samostatného řízení má postavení svědka pouze „procesně formálně“, hmotně právně se však jedná o pachatele.²³⁵ Je zde nutné navíc vzít v potaz „dvojitou povahu“ výslechu obviněného. Jedná se jak o důkazní prostředek, tak i součást obhajoby obviněného.²³⁶ I nadále soud musí vzít v potaz jeho procesní postavení, a z toho plynoucí možnou angažovanost v celé věci. Ve smyslu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mucha proti Slovenské republice* je nutné zvážit motivaci osob, u kterých již byla schválena dohoda o vině a trestu, aby vypovídali stejným způsobem.

Obdobně lze vyložit náleží Ústavního soudu ze dne 13.3.2014, sp. zn. III. ÚS 859/13 ohledně legitimacy institutu spolupracujícího obviněného. I zde nám Ústavní soud připomněl, že takový důkaz nesmí stát osamoceně, nýbrž v souladu se zbytkem. Důležitá je rovněž osobnostní stránka takové osoby. *Proces hodnocení věrohodnosti výpovědi spolupracujícího obviněného musí být mimořádně pečlivý; musí být posouzeny mj. jeho osobnostní rysy, jeho motivace ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a souladnost jeho výpovědi s ostatními důkazy shromážděnými ve věci.* V případě dohody o vině a trestu by mělo být přístupováno obdobně.

6.3. Metodika Nejvyššího státního zastupitelství

Problematiky tohoto aspektu sjednávání dohod o vině a trestu si byla vědoma i soustava státního zastupitelství. Již dříve opakovaně zmíněná Metodika NSZ k DoVT věnuje celou kapitolu (část VII) právě otázce specifík sjednávání dohody o vině a trestu ve skupinových věcech. Podle mého názoru je tomu tak správně, jelikož právě aplikace tohoto prvku konsenzuálního trestního řízení u více spoluobviněných je její nejvíce problematický aspekt. Riziko odsouzení nevinné osoby, jakož i narušení základní zásady trestního řízení je zde ještě vyšší než obvykle. Z dokumentu je patrné, že Nejvyšší státní zastupitelství si je vědomo potenciálních negativ uvedených výše, avšak i tak není bezchybné.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ R 13/2012 tr.

²³⁶ DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav. a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 889.

Popis skutku musí podle NSZ zcela jasně reflektovat situaci, že daná osoba prozatím nebyla odsouzena, popřípadě se proti ní trestní řízení vede. V souladu s rozsudkem Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mucha proti Slovenské republice* nesmí být obviněný označen za pachatele, ani jakkoliv předjímat budoucí rozhodnutí. Míra popisu skutku nesmí být extenzivní, aby nedošlo k narušení presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 trestního řádu).

Podle NSZ je preferovaný postup v rámci trestního řízení vyloučení do samostatného řízení. Ačkoliv byla usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 3. 2022, sp. zn. 1 To 23/2022, potvrzena i možnost nevyloučení do samostatného řízení, stále se nejedná (obvykle) o nejlepší řešení z hlediska procesní taktiky.²³⁷ Podle téhož usnesení však tato možnost může být nejlepší z hlediska efektivity, a to zejména u jednoduchých případů.

Obecná preference vyloučení do samotného řízení se děje v souladu s rozhodnutím Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 3. 2022, sp. zn. 8 To 7/2022, kde je rovněž tento postup upřednostněn. Pokud trestní řízení dospěje do fáze, kdy státní zástupce projeví ochotu sjednat dohodu o vině a trestu s obviněným, který zároveň usvědčuje ostatní spoluobviněné, je nutné zvážit povahu jeho výpovědi. Nejvyšší státní zastupitelství doporučuje vyloučit věc do samostatného řízení, a poté ho vyslechnout k původní věci vůči ostatním (dříve) spoluobviněným. Následovně dojde ke sjednání dohody o vině a trestu, která bude předložena soudu k schválení.

I když je daná osoba vyslechnuta v postavení svědka před sjednáním dohody o vině a trestu, stále je nutné ji považovat materiálně za obviněného. Pouhým vyloučením do samostatného řízení nemůže ztratit postavení obviněného v řízením předcházejícím. Ve smyslu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mucha proti Slovenské republice* je nutné vzít v potaz zjevnou motivaci osoby, která uzavřela dohodu o vině a trestu, aby setrvala na své předešlé výpovědi.

6.4. Kauza prodeje pražských bytů aneb když dva dělají totéž, není to totéž

Konkrétní problém, který může ze sjednání dohody o vině a trestu ve skupinových věcech pouze u některých obviněných se pokusím ilustrovat na nedávné kauze prodeje pražských bytů. Ze skutkového hlediska se jedná se o vyústění případu z let 2012 až 2015. Obžalováni zde byli

²³⁷ Metodika NSZ k DoVT, s. 18-19.

převážně tehdejší volení zastupitelé Prahy 1 (včetně starosty). Obžaloba je vinila z trestných činů porušení povinnosti při správě cizího majetku a maření úkolu úřední osoby z nedbalosti podle § 221 a § 330 trestního zákoníku, jelikož podle slov státního zástupce Jarolímka *nijak nezjišťovali cenu obvyklou, čímž městské části způsobili škodu 32,5 milionu korun.*²³⁸

Značně problematická je však procesní situace. Původně bylo v celé věci stíháno 34 osob. 2 osoby přijaly uložený peněžitý trest v rámci trestního příkazu, ostatní podali odpor. Další 4 osoby uzavřely se státním zástupcem dohodu o vině a trestu. Zbýlých 28 osob však bylo dne 20.9.2023 zproštěno obžaloby. Státní zástupce do sdělovacích prostředků uvedl, že soud *"uvěřil znaleckým posudkům obhajoby na úkor znaleckých posudků obžaloby."* Rozsudek prozatím nenabyl právní moci.²³⁹

Soudní verdikt je tedy značně rozporuplný. Celkem 6 osob bylo odsouzeno, zatímco zbylí byli zproštěni obžaloby za tentýž skutek. Celý případ lze shrnout pověstným „když dva dělají totéž, není to totéž“. V důsledku pozdějších zjištění se ukázalo, že odsouzené osoby nebyly skutečnými pachateli trestného činu. V případě, kdy je jedna nebo více osob za stejný skutek shledána vinnou, zatímco ostatní jsou zproštěni z důvodu, že se skutek nestal nebo že není trestným činem²⁴⁰, je namístě zvážit podání opravného prostředku. Je ale možné tento "justiční omyl" napravit?

V takovýchto případech je vyloučené použití odvolání. Lhůta pro podání odvolání již většinou marně uplynula, jehož podání je navíc u dohody o vině a trestu vysoce omezeno. Obviněný ho může podat pouze v případě, že takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, jejíž schválení státní zástupce soudu navrhl.²⁴¹ Nabízí se nám rovněž použití obnovy řízení jako mimořádného opravného prostředku. Její užití je však problematické. Lze zjištění dalších skutečností (po schválení dohody o vině a trestu) považovat za skutečnosti nebo důkazy soudu neznámé nutné pro obnovu řízení?

²³⁸ ČTK. Soud zprostil 28 obžalovaných v kauze prodeje pražských bytů. Právní prostor [online]. 2023 [cit. 02-10-2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/soud-zprostil-28-obzalovanych-v-kauze-prodeje-prazskych-bytu>.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ § 226 trestního řádu.

²⁴¹ § 245 odst. 1 trestního řádu.

Pro povolení obnovy řízení je nutné splnit dvě podmínky. 1.) vyjdou najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, a zároveň 2.) mohou samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině.²⁴² Další znalecký posudek obsahující nové skutečnosti, které vedou k jinému skutkovému závěru (než původní rozhodnutí), splní obě výše uvedené podmínky, a tudíž je obvykle nutné ho považovat za vhodný důkazní prostředek nutný pro obnovu řízení.²⁴³

Co ale se situací, kdy tyto skutečnosti byly již v době původního řízení součástí spisového materiálu, ale došlo k jejich vyloučení z rozsahu dokazování z důvodu uzavření dohody o vině a trestu. Ostatní spoluobvinění však dohodu o vině a trestu neuzavřeli. Proběhlo klasické hlavní líčení s procesem dokazování a tyto osoby byly zproštěny obžaloby. Lze i v tomto případě uvažovat o obnově řízení?

Obecně je nutné odpovědět záporně. Obvykle se za nové skutečnosti nepovažují skutečnosti, které byly již v době původního řízení součástí spisového materiálu. Ve vztahu k trestnímu příkazu bylo judikováno, že *důvodem pro povolení obnovy řízení nemůže být okolnost, pokud [ta] vyplývala ze skutečností a důkazů známých již v době rozhodování soudu.*²⁴⁴ Je však možné akceptovat v souladu se zásadou materiální pravdy fakt, kdy je v průběhu řízení prokázáno, že se skutek nestal nebo není trestným činem? Jedna osoba by za stejný skutek nesla následky vzniku trestní odpovědnosti, zatímco druhá nikoliv?

Podle mého názoru by výše popsaná situace měla založit podmínky nutné pro povolení obnovy řízení. Obnova řízení, jakožto mimořádného opravného prostředku, sleduje odstranění justičního omylu.²⁴⁵ I přes výkladové obtíže by v této situaci měla být žádost o obnovu řízení povolena. Z novum nutné pro povolení obnovy řízení lze považovat rozdíl mezi obsahem spisu, a tím, co z něj v průběhu řízení vyplynulo.

K témuž názoru dospěla i autorská dvojice Mulák a Provazník ve svém odborném článku ohledně institutu prohlášení viny.²⁴⁶ Aplikace v rámci dohody o vině a trestu by měla být

²⁴² 278 odst. 1 trestního řádu.

²⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 30.7.2009, sp. zn. II.ÚS 2445/08.

²⁴⁴ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. 1. 1995 sp. zn. 4 To 968/94, publikované pod č. R 40/1999 tr.

²⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 24.2.2009, sp. zn. I. ÚS 2517/08.

²⁴⁶ MULÁK, Jiří., PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 11.

obdobná. Jako podpůrnou argumentaci lze použít rovněž výkladovou metodu *a silentio legis*. V úpravě obnovy řízení není tato eventualita jakkoliv limitována, a to na rozdíl od výslovné úpravy odvolání, kde toto omezení nalézt lze.

Nebude však soud v takové situaci ještě více motivován setrvat na původním rozhodnutí schvalujícím dohodu o vině a trestu? V případě více obviněných z nichž pouze někteří budou mít zájem o sjednání dohody o vině a trestu, je preferovaný postup vyloučit tuto věc do samostatného řízení na základě § 23 trestního řádu (viz Metodika NSZ k DoVT). Soud v samostatném řízení dohody o vině a trestu schválí. U zbylých spoluobviněných proběhne klasické hlavní líčení s procesem dokazování. Opakovaně bylo judikováno, že je přípustné, aby v tomto řízení rozhodoval senát ve stejném složení jako ten, který schválil dohody o vině a trestu.²⁴⁷ Nebude však nad nimi viset „Damoklův meč“ v podobě obnovy řízení v případě protichůdného rozhodnutí než to ve smyslu schválení dohody o vině a trestu? Nebude soud naopak ještě více motivován nevydat zprošťující rozsudek, a to i v případě, že vina obžalovaných nebude dána bez důvodných pochybností?

Mám za to, že by bylo účelné zvážit zavedení vyloučení soudců²⁴⁸ z řízení, které bylo vyčleněno jako samostatné za účelem schválení dohody o vině a trestu. Pouze tehdy bude zaručena plná nestrannost soudu, který bude schvalovat dohodu o vině a trestu. Kromě subjektivních důvodů podjatosti existují také důvody objektivní. I když se daná osoba necítí podjatá, existují objektivní důvody vzbuzující pochybnosti o podjatosti soudce.²⁴⁹ Těmito objektivními důvody je právě vztah k řízení předcházejícímu. Ze stejného důvodu dochází k vyloučení soudce z rozhodování o návrhu na povolení obnovy řízení.²⁵⁰

Kromě toho mám za to, že současná česká úprava (praxe) není souladná s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva.²⁵¹ V jeho konstantní judikatuře je přípustnost stejného složení soudu jak v řízení původním, tak v řízení vyloučeném ke schválení dohody o vině a trestu, opakovaně odůvodněna profesionalitou soudců. Právě vzdělání a odborná příprava

²⁴⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6.6.2022 č. j. 15 To 37/2022-3774 nebo Rozsudek třetí sekce ESLP ve věci *Meng proti Německu* ze dne 16.2.2021.

²⁴⁸ Pojem soudce používám jako souhrnné označení pro soudce, ale i přísedícího.

²⁴⁹ Srov. např. Nález Ústavního soudu ze dne 31.7.2018, sp. zn. III. ÚS 4071/17.

²⁵⁰ § 30 odst. 4 trestního řádu.

²⁵¹ Např. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6.6.2022 č. j. 15 To 37/2022-3774.

soudce profesionála mu umožní oprostít se od zkušeností a závěrů z předchozího řízení.²⁵² Soudce laik (přisedící, porota) tohoto není schopen. Existuje však řada skutků, která bude souzena senátem složeným i ze dvou přisedících (laiků), a to u okresního i krajského soudu.²⁵³ Zde se jedná o osoby, které nedisponují takovými znalostmi a zkušenostmi jako soudce profesionál. Jsme ochotni takové riziko podstoupit?

7. Dobrovolnost uzavření

Otázka dobrovolnosti sjednání dohody o vině a trestu ze strany obviněného tvoří klíčovou složku celé problematiky. Právě (ne)dobrovolnost obviněného ohledně učinění prohlášení o spáchání skutku je opakovaně kritizována odpůrci tohoto prvku konsenzuálního trestního řízení. Panují obavy, že obviněný pod tíhou důkazní situace (podle jeho subjektivního přesvědčení) nebo pod hrozbou vysokého potenciálního trestu souhlasí se sjednáním dohody o vině a trestu, ačkoliv ve skutečnosti není pachatelem daného trestného činu. Na základě tohoto je namítán rozpor se zásadou sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*).²⁵⁴

S výše uvedenou kritikou je nutné souhlasit. Právní úprava dohody o vině a trestu v ČR (ale i v jiných zemích) disponuje úpravou, která má nepravdivému doznání obviněného zabránit. Zásadním problémem je v tomto případě výše udělené slevy na trestu. Čím vyšší tato sleva na trestu může být, tím větší nátlak na obviněného je, aby dohodu se státním zástupcem uzavřel. Řada jurisdikcí tedy omezuje maximální výši poskytnuté slevy na trestu. Jinak je tomu v USA.

V rozhodnutí *Brady v. United States*, 397 U.S. 742 (1970) bylo uznána jako přijatelná motivace obviněného, kdy sjednal dohodu o vině a trestu pouze z důvodu, aby se vyhnul potenciálnímu trestu smrti, který mu hrozil. Taková dohoda je pak sjednána dobrovolně. V rozhodnutí *Bordenkircher v. Hayes*, 434 U.S. 357 (1978) měl naopak obviněný na výběr ze dvou možností – buď přiznat vinu a sjednat dohodu, za což by obdržel pouze 5 let nepodmíněného trestu odnětí svobody, nebo trvat na své nevinně, kde by mu v řízení před porotou hrozilo až trest odnětí

²⁵² Např. rozsudek třetí sekce ESLP ve věci *Meng proti Německu* ze dne 16.2.2021 nebo rozsudek senátu první sekce ESLP ve věci *Mucha proti Slovenské republice* ze dne 25.11.2021.

²⁵³ § 31 odst. 2 písm. a) a § 35 odst. 1, 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích ve spojení s § 314a odst. 1 trestního řádu.

²⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2263.

svobody na doživotí. Obviněný si zvolil druhou jmenovanou variantu. V řízení před soudem mu pak byl uložen trest odnětí svobody na doživotí.²⁵⁵

Tyto případy se čtenáři z kontinentální Evropy mohou zdát vysoce excesivní. V případech takto velkého rozptylu mezi trestem uloženým při sjednání dohody o vině a trestu na straně jedné a trestem potenciálním při konání řízení před soudem na straně druhé, dochází k značnému nátlaku na obviněného. Čím vyšší potenciální rozptyl je, tím větší je riziko nepravdivého přiznání ze strany obviněného.²⁵⁶ Klíčová se v tomto případě jeví judikatura ESLP, která se této problematice věnuje. Jedno ze zásadních rozhodnutí je pak to čtvrté sekce ESLP ve věci *Babar Ahmad a ostatní proti Spojenému království* ze dne 6.7.2010.

Toto rozhodnutí v obecné rovině shledává, že poskytnutí slevy na uloženém trestu v případě sjednání dohody o vině a trestu vytváří na obviněného „určitý“ tlak. Ten má však legitimní charakter a odůvodnění. Nátlak nesmí být takové intenzity, aby silně omezil možnosti výběru obviněného. ESLP zde definoval 3 oblasti, které vytvářejí nepřipustný nátlak na obviněného.²⁵⁷

- 1.) Rozdíl mezi oběma tresty nesmí být tak velký, že by se dal považovat za nepřipustný tlak na obviněného, aby učinil doznání, ačkoliv by byl ve skutečnosti nevinný.
- 2.) Dohoda o vině a trestu nesmí představovat takový tlak, že by došlo k porušení zákazu sebeobviňování (princip *nemo tenetur se ipsum accusare*).
- 3.) Sjednání dohody o vině a trestu se obviněnému jeví jako jediný způsob, jak se vyhnout trestu tak závažnému, že by byl v rozporu se zákazem mučení a nelidského či ponižujícího zacházení (trestu) obsaženým v článku 3 Úmluvy.

Tohoto si byla vědoma i důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., který dohodu o vině a trestu zavedl do českého právního řádu. Z tohoto důvodu existuje v trestním řádu pravomoc soudu neschválit nebo odmítnout navrženou dohodu z důvodu nepřiměřeného trestu.

²⁵⁵ ZÚBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 94.

²⁵⁶ DERVAN, Lucian a EDKINS, Vanessa. The innocent defendant's dilemma: an innovative empirical study of plea bargaining's innocence problem. *The journal of criminal law & criminology*. 2013, roč. 103, č. 1, s. 1-48.

²⁵⁷ Více o judikatuře ESLP ve vztahu k dohodě o vině a trestu a zákazu sebeobviňování v: BOHUSLAV, Lukáš. Úvahy de lege ferenda nad dohodou o vině a trestu ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2023, roč. 69, č. 3, s. 131-142.

Lze jistě namítnout, že tabulka s postupně zvyšujícími se tresty, jak je prezentována Metodikou NSZ k DoVT, vytváří jistý nátlak na obviněného. Ten se musí rozhodnout, co nejdříve, jelikož každé pozdější rozhodnutí (myšleno v pozdější procesní fázi) přináší stále menší a menší slevu na trestu. NSZ kromě toho silně podporuje sjednávání dohod o vině a trestu hned v nejzazším možném momentu (tj. hned po zahájení trestního stíhání)²⁵⁸, kde je poskytnutá sleva na trestu největší. Tato snaha však vytváří řadu problémů ohledně dostatečného výsledku dokazování (viz kapitola 3.6.). NSZ sice vypustilo relativně přesné rozmezí slev, které v každém procesním stádiu obviněnému náleží, princip priority zůstává stále stejný – čím dříve, tím větší sleva na sjednaném trestu.²⁵⁹

Jakkoliv lze tento jev kritizovat, jeho základ vyplývá ze samotného účelu dohody o vině a trestu. Pouhé alibistické přehlížení a předstírání, že nic takového neexistuje, podle mého názoru nic nevyřeší. Úkolem státu a orgánů činných v trestním řízení není podle mého názoru toto potlačit, ale upravit tak, aby nátlak nebyl nepřiměřený. Je třeba rozlišit mezi (žádoucím) motivováním obviněných k dřívějšímu uzavírání dohody o vině a trestu na straně jedné, a nepřiměřeným nátlakem pod hrozbou uložení vysokého, nepřiměřeného trestu na straně druhé.

Podle mého názoru se i ze strany státních zástupců jedná o přirozenou lidskou vlastnost. V případě, kdy se osobně ve věci již značně angažovali (např. proběhlo celé přípravné řízení, byla vypracována obžaloba, proběhl proces dokazování v řízení před soudem), bude státní zástupce již daleko méně ochotný sjednat dohodu o vině a trestu, než kdyby tomu tak nebylo. Subjektivní časová úspora pak pro něj bude v takovém případě téměř nulová (a někdy i záporná, jelikož sjednání dohody o vině a trestu by pro něj znamenalo „práci navíc“). Sjednání dohody o vině a trestu má však být zásadně efektivní pro obě strany – státního zástupce (resp. veřejný zájem v trestním řízení) i obviněného. Toto potvrzuje i státní zástupce Matula, který otevřeně prohlásil, že podle tohoto principu postupuje. „*Nejméně vstřícný jsem, když už jsem musel napsat obžalobu,*“ zakončil celou rozpravu.²⁶⁰

²⁵⁸ Metodika NSZ k DoVT, s. 11.

²⁵⁹ Srov. BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 130.

²⁶⁰ ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Semináře v Praze i v Brně řešily americké a české zkušenosti s DOVT*. Advokátní deník [online]. 2023 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/10/10/seminare-v-praze-i-v-brne-resily-americke-a-ceske-zkusenosti-s-dovt/>.

I když Metodika NSZ k DoVT prosazuje princip priority, stále je velmi obecná. Původní předloha Metodiky v podobě relativně přesného rozptylu výše slevy²⁶¹ byla nahrazena úvahou státního zástupce ohledně dané věci. Ačkoliv má státní zástupce vycházet pouze z okolností daného případu, nejsou zde dostatečná kritéria, která by upravovala tuto úvahu. Jakkoliv nechci specificky hodnotit rozptyl slevy na trestu uvedený v návrhu původní Metodiky NSZ, zdá se mi tento koncept jako povedený. Přesnější regulace slevy na trestu může zabránit kvantitativním excesům na sjednaném trestu, a to jak z hlediska mírnosti, tak přísnosti.

S postupem v trestním řízení (obecně) roste důkazní jistota v dané trestní věci. Vzhledem k teorii mnou prezentované v kapitole 2.1., má důkazní situace vliv na výši sjednaného trestu (což potvrzuje na základě aplikační praxe i NSZ)²⁶². V případě průkazné důkazní situace v neprospěch obviněného je státní zástupce ochotný poskytnout menší slevu na trestu (tj. sjednat přísnější trest), a naopak. Tento princip kopíruje Metodika NSZ k DoVT s principem priority. Cílem Metodiky by proto mělo být tuto slevu regulovat. Poskytnutá sleva nesmí být v takové výši, aby se jednalo o nepřipustný nátlak na obviněného. Na druhou stranu ale nesmí být ani příliš nízká (nulová, resp. záporná), jelikož by to nereflektovalo princip fungování dohody o vině a trestu a zásadu, že se má jednat o trest spravedlivý. Přesnější regulace poskytnuté slevy ve vztahu k procesnímu stádiu sjednání by toto mohla zaručit.

Dále by měl státní zástupce nestupňovat nátlak v podobě neustále zvyšujících se slev na trestu. Jistá změna (směrem k mírnějšímu trestu) je samozřejmě v rámci procesu vyjednávání přípustná, nemělo by se však tak dít v podobě nátlaku. První nabídka ze strany státního zástupce by měla určit potenciální „oblast“ vyjednávání. Následný vyjednávací prostor by měl být odvozen od této nabídky. V případě, kdyby státní zástupce neustále stupňoval nátlak v podobě neustále výhodnějších (mírnějších) trestů, může růst i riziko nepravdivého přiznání obviněného.

Pouze samotný rozdíl mezi trestem sjednaným a trestem potenciálním (tj. sleva na trestu) není jediným prvkem, který může vyústit v nepřipustný nátlak na obviněného. Vytvořit nepřipustný nátlak na obviněného mohou podle mého názoru také tzv. *package-deals*. Jedná se o situaci, kdy sjednání dohody o vině a trestu je podmíněno tím, že ji sjednají také ostatní (všichni) spoluobvinění (viz kapitola 2.3.1. o dohodovacím řízení v USA). Ačkoliv je tento postup nejvíce znám (a současně kritizován) právě v USA, jeho prvky lze nalézt i v jiných zemích

²⁶¹ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 130.

²⁶² Srov. Metodika NSZ k DoVT, s.

(např. Španělsko). Jednalo se o případ násilí proti příslušníkům policie během demonstrace. Obviněná zde priznala vinu, i když se chtěla hájit u soudu. Učinila tak proto, že ostatním spoluobviněným hrozil trest odnětí svobody až 6 let. Na základě dohody však obdrželi pouze peněžitý trest.²⁶³ Nátlak na obviněného zde spočívá v riziku vysokého trestu pro ostatní spoluobviněné (osoby obviněnému blízké).

Dále je nutné se zabírat nátlakem v podobě nutnosti usvědčení ostatních spoluobviněných. Tuto problematiku jsem již popisoval v kapitole 6.2. ohledně sjednávání dohody o vině a trestu ve skupinových věcech. Pro výklad tedy odkážu do této části. V souvislosti se zásadou *nemo tenetur* je však vhodné zmínit, že sjednání dohody nemůže být nikdy podmíněno usvědčením ostatních spoluobviněných.²⁶⁴ Česká právní úprava nezakotvuje tuto povinnost ve vztahu ke sjednání dohody o vině a trestu. Opačně je tomu u spolupracujícího obviněného, kdy v případě nesplnění jeho povinností může být povolena obnova v jeho neprospěch (§ 278 odst. 5 trestního řádu).

Ačkoliv lze jistě připustit, že spolupracující (usvědčující) obviněný může být odměněn větší slevou na trestu než ten nespolečující, nemůže zde existovat závislost této skutečnosti na (ne)možnost jejího sjednání. Okolnost usvědčení tedy může být promítnuta do výsledného sjednaného trestu, nikoliv však na tom, zda bude dohoda samotná sjednána. Opačný postup (tedy ochota státního zástupce sjednat dohodu pouze s usvědčujícím obviněným) by mohl výrazně narušit zásadu *nemo tenetur* a zákaz sebeobviňování.

Stejně tak lze považovat za nepřijatelný nátlak na obviněného již dříve zmíněný náleží Ústavního soudu ze dne 4.2.2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19. Obviněný zde sjednal dohodu o vině a trestu z důvodu, aby byl propuštěn z vazby. Ústavní soud potvrdil, že právě možnost propuštění z vazby jako jediný důvod sjednání dohody o vině a trestu může být nepřijatelným nátlakem na obviněného. Obecný soud toto nerefletoval, čímž došlo k porušení práv obviněného (srov. kapitolu 3.9. ohledně možnosti odstoupení od sjednané dohody i ze strany obviněného).

Kromě regulace možné slevy na trestu je základním nástrojem zaručující dobrovolnost sjednání dohody o vině a trestu také poučovací povinnost obviněného. Ten musí být zásadně poučen o

²⁶³ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 132.

²⁶⁴ Srov. BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 121.

důsledcích sjednání dohody o vině a trestu již před prvním výslechem (o rozsahu vzdání se svých práv).²⁶⁵ Dále o těchto důsledcích předseda senátu poučí obžalovaného již spolu s doručením opisu obžaloby (postup podle § 196 odst. 2, 3 trestního řádu). Zdaleka významnější roli má však poučení při rozhodování o dohodě (návrhu na její schválení) v rámci veřejného zasedání.

Jedná se o obligatorní postup navazující hned na přednesení návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Předseda senátu zde vyzve obviněného, aby se vyjádřil k okolnostem sjednání dohody. Ačkoliv se nejedná o výslech, struktura vyjádření je podobná. Nejprve začíná část monologická, kdy se obviněný obecně vyjádří k sjednané dohodě. Poté následuje část dialogická, kdy se předseda senátu zeptá obviněného na 3 okruhy otázek.²⁶⁶

- a) Zda rozumí sjednané dohodě (tj. podstatě skutku, právní kvalifikaci, rozpětí trestní sazby za daný trestný čin).
- b) Zda byl dostatečně poučen o svých právech a jestli sjednal dohodu dobrovolně a bez nepřípustného nátlaku.
- c) Zda jsou mu známy všechny okolnosti, které sjednání dohody pro jeho osobu přináší (tj. vzdání se práva na projednání věci v hlavním líčení a omezení podat odvolání).

Dokazování se zásadně neprovádí. K výslechu obviněného může dojít až na základě důvodných pochybností vyplývajících z vyjádření obviněného k dohodě (výše).

Účelem tohoto institutu je zjistit motivaci obviněného, která ho ke sjednání vedla. V řadě zahraničních úprav (srov. např. slovenský trestní řád²⁶⁷) existuje přesný seznam otázek, které musí soud obviněnému položit, aby zjistil jeho důvod ke sjednání dohody o vině a trestu. Česká právní úprava je oproti tomuto spíše volnější. Upravuje pouze 3 obecné okruhy, zatímco postup, jak má tak soud činit neupravuje téměř vůbec.

²⁶⁵ § 91 odst. 1 trestního řádu.

²⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3682.

²⁶⁷ § 333 odst. 2 zákona č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok.

Říha²⁶⁸ upozorňuje, že vyvstaly situace, kdy obecné soudy materiálně rezignovaly na tento postup. Předseda senátu musí skutečně zjistit, jaké důvody obviněného ke sjednání dohody vedly. Zůstává otázkou, zda by přesnější úprava nepomohla k důslednějšímu postupu soudů ohledně ověřování motivace obviněného. Ačkoliv by toto mohlo pomoci, stále si myslím, že klíčový je přístup soudů. Pouhá právní úprava (sama o sobě) nemusí přinést zlepšení.

8. Praktická část

Řada prací, které se dohodou o vině a trestu zabývají, prezentuje získaná statistická data ohledně užití dohody o vině a trestu. Ta bývají často odvozována a přejímána od statistických listů státních zastupitelství (ta jsou v ucelené podobě prezentována každoročně ve Zprávě o činnosti státního zastupitelství) a statistických listů trestních soudů. Tato statistická data však mohou vykazovat značnou nespolehlivost. Na potenciální rizika využití statistických dat získaných ze statistických listů trestních již obecně v minulosti upozornil Drápal²⁶⁹ nebo konkrétně ve vztahu k dohodě o vině a trestu v nedávné publikaci Bohuslav.²⁷⁰

Bohuslav²⁷¹ ve své nedávné monografii prezentoval snahu celkově analyzovat data ohledně aplikace dohody o vině a trestu. Kromě již výše zmíněných statistických listů státních zastupitelství a trestních soudů, analyzoval také přehledy agendy CSLAV (Centrální statistické listy a výkaznictví). Ta je tvořena souhrnem dat ze statistických listů trestních soudů, které jsou pravidelně a průběžně odesílány do informačního systému CSLAV. Ačkoliv se jedná ze své podstaty o stejné údaje (statistické listy trestních soudů tvoří podklad pro sběr dat v rámci informačního systému CSLAV), Bohuslav objevil až pětinasobný (sic!) rozdíl mezi těmito sety dat při porovnání stejné hodnoty (např. absolutní počet schválených dohod o vině a trestu se lišil o cca 4,7násobek).

Prezentovat zde tato data by bylo podle mého názoru zbytečné (zejména data z informačního systému CSLAV), která se násobně liší od těch uvedených ve statistických listech státního

²⁶⁸ ŘÍHA, Jiří a PÚRY, František. Aktuální problémy aplikační praxe při uplatňování institutu dohody o vině a trestu. In FIRSTOVÁ, Jana. (ed.). *Zločin a trest v 21. století: aktuální témata trestní politiky a trestního práva: pocta Heleně Válkové*. Praha: IFBM – Institut forenzních, bezpečnostních studií a managementu, 2021, s. 246.

²⁶⁹ VANČA, Tomáš a DRÁPAL, Jakub. Statistické listy trestní soudů: Ověření jejich spolehlivosti. *Česká kriminologie*. 2021, roč. 6, č. 1-2, s. 1-24.

²⁷⁰ BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 179.

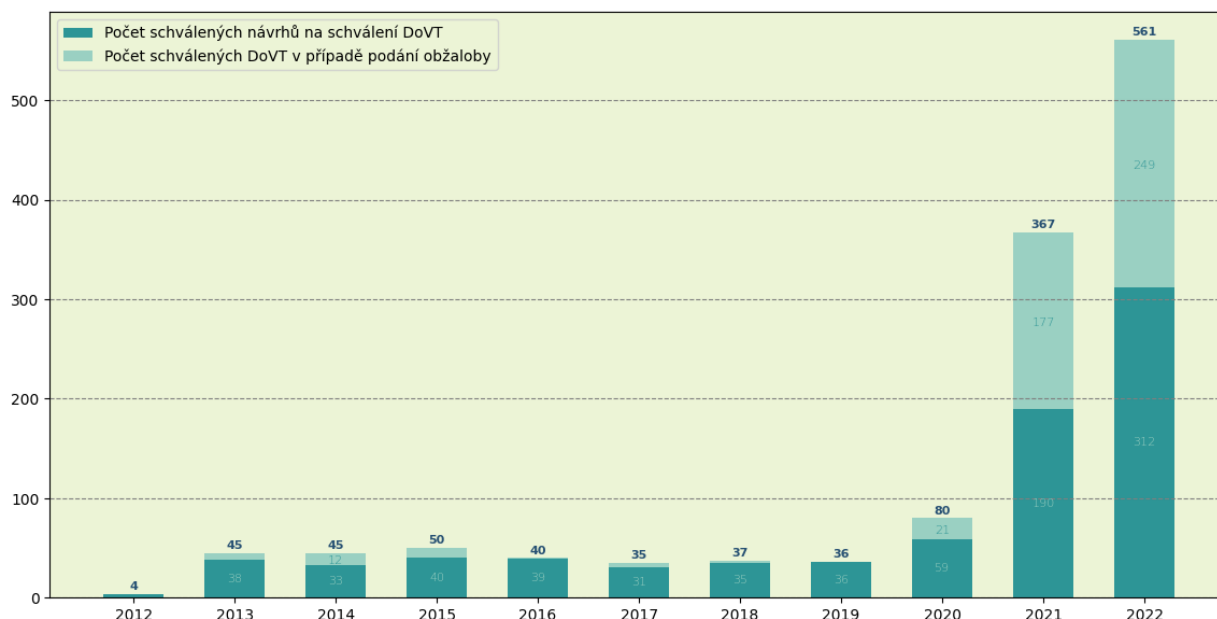
²⁷¹ Tamtéž.

zastupitelství a trestních soudů). Případně zájemce proto odkážu na již výše zmíněnou monografii od Bohuslava, resp. její kapitolu 7. Lze však z nich vyčíst určité trendy.

Z porovnání uvedených dat²⁷² vyplývá, že po zavedení dohody o vině a trestu do českého právního řádu (tj. od roku 2012) nebyla dohoda samotná téměř vůbec využívána. Její výraznější nárůst se dá měřit až od konce roku 2020 (nabytí účinnosti novely trestního řádu č. 333/2020 Sb.). Došlo k odstranění omezujících faktorů (důvod nutné obhajoby, omezený věcný rozsah na pouze některé trestné činy). Zejména však došlo k rozšíření sjednání dohody o vině a trestu i v řízení před soudem, a to hlavně na počátku hlavního líčení před začátkem dokazování. Právě uzavírání dohod o vině a trestu až v řízení před soudem tvoří značnou část z celkového počtu sjednaných dohod (viz Tabulka č. 2). Sloupec zobrazující „počet schválených DoVT v případě podání obžaloby“ obsahuje ty dohody schválené až po podání obžaloby (tj. buď v rámci předběžného projednání obžaloby nebo až po počátku hlavního líčení). Lze předpokládat, že posledně zmíněná varianta tvoří masivní většinu z této skupiny.

²⁷² Níže uvedená data byla získána na základě žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím na Ministerstvo spravedlnosti, které tyto údaje uchovává (jak od státního zastupitelství, tak od soudů). Počet podaných návrhů na schválení dohody o vině a trestu pochází ze statistických listů státního zastupitelství, zatímco počet schválených dohod pochází ze statistických listů trestních soudů. Ohledně dohod sjednaných až v řízení před soudem není evidován počet podaných návrhů, pouze počet schválených dohod. Vzhledem k odlišným zdrojům dat se tedy údaje mohou mírně lišit. Rozdíl by však neměl být takový, jako ten v porovnání s přehledem agendy CSLAV.

Graf č. 4 – Statistický vývoj v čase ohledně počtu schválených DoVT (celkově)

Tabulka č. 2 – Statistický počet podaných návrhů na schválení DoVT a počet reálně schválených DoVT

Rok	Počet podaných návrhů na schválení DoVT	Počet schválených návrhů na schválení DoVT	Počet schválených DoVT v případě podání obžaloby	Počet schválených DoVT celkem
2012	29	4	0	4
2013	118	38	7	45
2014	86	33	12	45
2015	113	40	10	50
2016	95	39	1	40
2017	116	31	4	35
2018	139	35	2	37
2019	160	36	0	36
2020	269	59	21	80
2021	531	190	177	367
2022	632	312	249	561

Již bylo v minulosti upozorněno na podstatné rozdíly ohledně míry aplikace tohoto institutu z hlediska geografického. U některých soudů je dohoda o vině a trestu používána u značné části trestních věcí, zatímco u ostatních není využívána vůbec. Tento masivní rozdíl nelze tedy vysvětlit rozdílným nápadem trestné činnosti u jednotlivých soudů. Zcela logickým vysvětlením je rozdílný přístup jednotlivých subjektů k tomuto institutu (zejména státního zástupce) – srov. Tabulku č. 4 níže.

Tabulka č. 3 – Počet uzavřených dohod o vině a trestu až v řízení před soudem – dělení podle soudních obvodů krajských soudů²⁷³

	2020	2021
MS Praha	4	24
KS Praha	1	8
KS České Budějovice	2	10
KS Plzeň	6	55
KS Ústí nad Labem	0	8
KS Hradec Králové	7	33
KS Brno	0	13
KS Ostrava	1	8
Celkem ČR	21	177

Na výše uvedeném případu chci ilustrovat rozdíl v použití tohoto institutu v případě dohod o vině a trestu sjednaných až v řízení před soudem. Největší absolutní počet takových dohod o vině a trestu spadá do obvodu Krajského soudu v Plzni, naopak nejmenší počet uzavřených náleží pod krajské soudy v Ostravě, Praze a Ústí nad Labem. Děje se tomu i navzdory faktu, že nápad nových trestních věcí je u soudů v obvodu Krajského soudu v Plzni, včetně jeho samého, druhý nejmenší (5838 nových věcí za rok 2020).

Na tyto soudy tedy spadá přes 31 % dohod o vině a trestu sjednaných a schválených až v řízení před soudem, ačkoliv trestní nápad činí necelých 9 % z celkového počtu nových věcí. Na druhou stranu soudy spadající pod Krajský soud v Ostravě, včetně jeho samého, se dlouhodobě

²⁷³ V roce 2020 se jedná pouze o období od 1.10.2020 (účinnost zmíněné novely trestního řádu). Opět se jedná o data získaná žádostí o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím na Ministerstvo spravedlnosti. Opět se jedná o značný rozdíl oproti výsledkům z přehledů agendy CSLAV (výše).

drží na prvním místě v počtu nápadu trestních věcí (např. 12 601 nových věcí za rok 2020), a takto uzavřených dohod mají minimálně. Na soudy nacházející se v obvodu Krajského soudu v Plzni přichází tedy 1 dohoda o vině a trestu sjednaná a schválená až v řízení před soudem na 106 nových trestních věcí, zatímco u soudů v obvodu Krajského soudu v Ostravě připadá 1 taková dohoda na 1 575 nových trestních věcí (k tomuto nezapočítávám dohody sjednané v přípravném řízení).

V případě, že bychom prozkoumali úroveň jednotlivých soudů (nikoliv soudních krajů jako celku), výše uvedené rozdíly by byly ještě masivnější. U soudů s podobným nápadem trestné činnosti (v absolutních číslech) dochází k tak masivním rozdílům, že u řady soudů není dohoda o vině a trestu využívána vůbec, zatímco u jiných je aplikována pravidelně.²⁷⁴

Zahraniční literatura²⁷⁵ již upozornila na to, že i v zemích s dlouhodobější aplikací tohoto institutu (typicky USA nebo Anglie a Wales) je její rozdílná geografická aplikace přirozeným jevem, ačkoliv podle mého názoru to není řešením ideálním. Dochází zde k nerovnému postavení jednotlivých obviněných. Někteří vedoucí státní zástupci mohou značně tlačit na ostatní státní zástupce v rámci svého působitě, aby masivně sjednávali dohody o vině a trestu (a to i v případech, kdy není její aplikace vhodným řešením). Jiní mají téměř nulovou ochotu tento prvek konsenzuálního trestního řízení aplikovat. Obvinění se pouze na základě toho, že se nacházejí v obvodu jiného státního zastupitelství nacházejí v nerovném postavení. Vzhledem k principu obdobné aplikaci práva v obdobných případech se tento jev nejeví jako žádoucí.

Na základě aplikační praxe se však ukázalo, že zatímco v obecné rovině je dohoda o vině a trestu využívána pouze u malé části všech trestních věcí, jinak je tomu u případů závažnější kriminality. Vzhledem k značné rozdílnosti dat (viz výše) nelze přesně určit celkový počet schválených dohod o vině a trestu. Jejich poměr se pohybuje ve vztahu k celkovému počtu podání obžalob nebo návrhů na potrestání cca mezi 1 až 3 %.²⁷⁶ Na druhou stranu u závažnější kriminality je situace značně odlišná.

²⁷⁴ Srov. kapitola 4.2. této práce, přehledy agendy CSLAV a BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 186-187.

²⁷⁵ Např. BALDWIN, John a MCCONVILLE, Michael. *Negotiated Justice: Pressures to Plead Guilty*. London: Martin Robertson, 1977.

²⁷⁶ Srov. Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022 – tabulková část I, s. 8 a BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 186.

Například státní zástupce Matula prohlásil, že u případů závažné kriminality dochází k použití dohody o vině a trestu v cca každém sedmém případě.²⁷⁷ Tímto dochází k potvrzení teoretického zařazení a účelu dohody o vině a trestu jako celku. Její zásadní výhodou je fakt, že může sloužit jako určitý „akcelerační nástroj“ nejenom v „běžných“ případech jako ostatní odklony, ale také v případech závažnější kriminality. U jiných odklonů je jejich použití v takovýchto případech vyloučeno (srov. kapitolu 1.3.).

9. Návrhy *de lege ferenda*

Současná právní úprava se v zásadě jeví jako vhodná a dostačující. Klíčová je v tomto ohledu rozhodovací praxe orgánů činných v trestním řízení, jakož i přístup obviněných a obhájců. Mám za to, že se vývoj aplikační praxe dohody o vině a trestu ubírá správným směrem. To však neznamená, že je bez chyb. Výše jsem upozornil na problematické aspekty zasluhující pozornost všech zúčastněných subjektů. Níže uvádím některé návrhy *de lege ferenda* upravující aspekty dohody o vině a trestu, které podle mého názoru vyžadují změnu. Budu v tomto ohledu navazovat na předešlé kapitoly, kde jsem předestřel potenciální problémy (a často již navrhl řešení). Tato část má tedy převážně kompilační charakter, jelikož má za cíl shrnout veškeré návrhy na jednom místě.

Právní úprava dohody o vině a trestu (v trestním řádu) obsahuje pouze několik ustanovení. Zůstává tedy otázkou, zda je dostačující. Klíčovou otázkou je v tomto případě nedostatečná úprava sankcionování. Zásadně konkrétní druh a výměra trestu má vycházet z úpravy hmotněprávní, nikoliv procesněprávní. Kromě jediné zmínky (§ 39 trestního zákoníku) není však určeno, jak má být honorováno prohlášení o spáchání skutku. Tento nedostatek doplňuje Metodika NSZ k DoVT. Zůstává otázkou, do jaké míry je tato Metodika vhodná, jakož i zda by to mělo být právě NSZ, které tímto způsobem bude určovat výši poskytnuté slevy na trestu ve vztahu k jednotlivému procesnímu stádiu. Obecně se podle mého názoru jedná o vhodný koncept, který by však zasloužil nižší míru abstraktnosti.

Jelikož se obviněný sjednáním dohody o vině a trestu vzdává podstatné části svých práv, zdá se vhodné rozšířit možnost podat odvolání proti závažným procesním vadám. Ačkoliv toto

²⁷⁷ ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Semináře v Praze i v Brně řešily americké a české zkušenosti s DOVT*. Advokátní deník [online]. 2023 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/10/10/seminare-v-praze-i-v-brne-resily-americke-a-ceske-zkusenosti-s-dovt/>.

řešení je široce podporováno napříč odbornou komunitou, vedlo by pouze k částečné nápravě. Klíčový je v tomto procesu přístup soudu, který působí jako garant zákonnost a spravedlnosti.

Dále existuje několik menších oblastí, které by si rovněž zasloužily změnu *de lege ferenda*. První z nich je omezení možnosti sjednávání dohod v případě obviněných s omezenou svéprávností. Jedná se podle mého názoru o nekoncepční řešení, které narušuje princip omezení svéprávnosti. V případě, že daná osoba nemůže naplno disponovat ani se svým vlastním majetkem, je opravdu možné, aby plnohodnotně rozhodovala o své osobní svobodě? Navíc může být tento institut aplikován v mediálně sledovaných případech, kdy jedno její „nepovedené“ užití může vést k nedůvěře veřejnosti v institut samotný, resp. justici jako celek.

Jako již překonaný koncept se jeví pouze jednostranná možnost odstoupení od sjednané dohody ze strany státního zástupce. Ačkoliv judikatura Ústavního soudu poskytuje dostatečnou garanci pro obviněného, mělo by dojít ke ztotožnění závěrů judikatury a pozitivní právní úpravy. Obecné soudy zásadně toto reflektují, a proto se nejeví tato změna jako diskutabilní. Stejně tak se zdá žádoucí zakotvit povinnost státního zástupce sdělení důvodů, proč se s obviněným rozhodl dohodu nesjednat z důvodu potenciálního obnovení dohodovacího procesu.

Za problematickou a aplikačně náročnou naopak považuji dohodu o vině a trestu ve vztahu k tzv. skupinovému věcem. Často jsou tyto případy značně skutkově i právně náročné. Ačkoliv preferovaný postup v ČR je vyčlenit obviněné, kteří mají v zájmu sjednat dohodu o vině a trestu, složení senátu, který o této vyčleněné věci bude rozhodovat, zůstává stejné. Mám za to, že by bylo účelné zvážit zavedení vyloučení soudců z řízení, které bylo vyčleněno jako samostatné za účelem schválení dohody o vině a trestu. Pouze tak je možné o věci rozhodnout bez potenciální podjatosti.

10. Závěr

V této práci nebylo možné pojednat o všech aspektech dohody o vině a trestu. I když se jedná pouze o jeden právní institut určený pro vcelku specifickou procesněprávní situaci, i tak zůstala řada oblastí nepokrytých. Nemůže se tedy jednat o vyčerpávající pojednání o všech možných aspektech jejího užití. Jak ale tedy může sjednání dohody o vině a trestu ovlivnit průběh a výsledek trestního řízení ve vztahu k právům obviněného?

Její sjednání má pro obviněného zásadní vliv. Dochází ke značnému oslabení jeho práv, kterých se dobrovolně vzdá. Opakovaně bylo judikováno, že tento nástroj je legitimním prostředkem trestního práva procesního (např. judikatura ESLP). Ačkoliv se obviněný vzdá značné části svých práv, i tak může pro něj být tato možnost výhodná. V případě, že je ochotný zkrátit celé trestní řízení, na oplátku obdrží nižší trest. Tento princip však musí být také reflektován v aplikační praxi.

V této práci jsem se pokusil popsat rozsah práv, o které obviněný přichází, jakož i procesní situace, kdy se tak děje. Klíčovou roli zastává soud, který přezkoumá sjednanou dohodu. Pomocí tohoto má zajistit dostatečnou míru ochrany práv obviněného na straně jedné, ale také „nezneužití“ tohoto institutu v podobě „kupčení“ se spravedlností a nenaplnění účelu trestního řízení na straně druhé.

Tento teoretický a obecný koncept je však konfrontován s řadou problematických aspektů. Ve své práci jsem identifikoval následující hlavní oblasti:

- 1.) Riziko nepravdivého přiznání nevinného,
- 2.) Nerovný přístup k jednotlivým obviněným.

Riziko nepravdivého přiznání nevinného je jednou z nejčastějších výtek vůči celému institutu. Zejména ve skupinových věcech přináší aplikace dohody o vině a trestu řadu problémů a dostává se do rozporu s některými základními zásadami trestního řízení. Jako klíčové se zde jeví postavení těch obviněných, kteří dohodu o vině a trestu nesjednali a jsou usvědčováni ostatními spoluobviněnými. Soud musí při hodnocení svědecké výpovědi usvědčujících spoluobviněných vzít v potaz jejich postavení (tj., že se materiálně stále jedná o obviněné).

Stejně tak musí soud reflektovat v souladu s rozhodnutím ESLP ve věci *Mucha proti Slovensku* zásadu presumpce nevinny při popisu skutku.

V případě následného zproštění obviněných, kteří odmítli sjednat dohodu o vině a trestu, mám za to, že by pro ostatní spoluobviněné (tj. ty, kteří dohodu uzavřeli) měly být naplněny podmínky pro obnovu řízení. V případě, že se skutek nestal nebo není trestným činem, není možné, aby za stejný skutek jedna osoba nesla následky vzniku trestní odpovědnosti, zatímco druhá nikoliv. Ohledně složení soudu jsem toho názoru, že by mělo dojít k vyloučení soudců i přísedících, kteří již v dané věci rozhodovali. Když soud schválí dohodu o vině a trestu, jeho motivace pro nestranné posouzení zbylých obviněných může být ovlivněna podjatostí.

Jako důležitá se rovněž jeví existence dostatečného skutkového základu pro sjednání dohody o vině a trestu. Nedostatečná důkazní situace může vést k nepravdivým přiznáním, ale i nedostatečnému zjištění skutkového děje ve smyslu neobjasnění další (závažnější) kriminality. Toto úsilí ztěžuje snaha NSZ sjednávat dohody o vině a trestu těsně po zahájení trestního stíhání (po výslechu obviněného). Za těchto okolností nebude často důkazní situace dostatečná. Obvinění mohou být často motivováni ke sjednání dohody o vině a trestu příliš mírným trestem. Nepřiměřeně velký rozdíl mezi trestem sjednaným a tím hrozícím může založit nepřipustný nátlak na obviněného a také rozpor se zásadou zákazu sebeobviňování (*nemo tenetur*).

NSZ pro tuto oblast vydalo svoji Metodiku. Ta propaguje princip priority – čím dříve je dohoda sjednána, tím mírnější trest může být. Tento princip v podobě motivace obviněného uzavřít dohodu, co nejdříve, vytváří na něj určitou formu nátlaku. Úkolem Metodiky by mělo být poskytnutou slevu na trestu regulovat, aby se motivace v podobě mírnějšího trestu nestala nátlakem nepřiměřeným. Metodika je však značně obecná, a zůstává tedy otázkou nakolik je toto schopná zajistit.

Druhým problematickým bodem je nerovný přístup k jednotlivým obviněným. Na základě prezentovaných dat v kapitole 8 vychází výrazné geografické rozložení aplikace dohody o vině a trestu. Zatímco v některých obvodech státního zastupitelství dochází k její aplikaci téměř na „denní bázi“, jinde se nevyužívá vůbec. Tento postup je pro obviněné nepřipustný. Jak lze jinak ospravedlnit dobrodiní v podobě mírnějšího trestu pro jedny, zatímco druzí tímto nedisponují?

Přílohy

Zde uvádím seznam rozhodnutí (usnesení) obecných soudů, která jsem obdržel na základě žádosti informace od jednotlivých soudů, na základě kterých došlo k odmítnutí nebo neschválení sjednané dohody o vině a trestu:

Usnesení Okresního soudu v Děčíně ze dne 14.11.2022, sp. zn. 1 T 119/2022

Usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 22.7.2022, sp. zn. 6 T 59/2022

Usnesení Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 30.10.2015, sp. zn. 1 T 151/2015

Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 29.11.2021, sp. zn. 3 T 114/2021

Usnesení Okresního soudu v Kroměříži ze dne 15.4.2021, sp. zn. 9 T 15/2021

Usnesení Okresního soudu v Liberci ze dne 23.2.2022, sp. zn. 5 T 8/2022

Usnesení Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 21.12.2020, sp. zn. 24 T 137/2020

Usnesení Okresního soudu v Mostě ze dne 4.10.2022, sp. zn. 4 T 117/2021

Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 31.8.2023, sp. zn. 1 T 101/2023

Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 2.12.2021, sp. zn. 24 T 110/2021

Usnesení Okresního soudu v Prostějově ze dne 18.6.2015, sp. zn. 2 T 117/2015

Usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 31.7.2023, sp. zn. 4 T 18/2023

Usnesení Okresního soudu v Tachově ze dne 4.6.2015, sp. zn. 9 T 35/2015

Usnesení Okresního soudu v Tachově ze dne 2.5.2023, sp. zn. 9 T 46/2023

Usnesení Okresního soudu v Tachově ze dne 20.7.2023, sp. zn. 1 T 60/2023

Seznam použitých zdrojů

1.) Monografie, komentáře, kvalifikační práce, učebnice a sborníky

ANZENBACHER, Arno a ŠPRUNK, Karel. *Úvod do filozofie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990.

BICEK, Rudolf. Dohoda o vině a trestu. Dizertační práce, vedoucí Jelínek, Jiří. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2022. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/178098>.

BLADWIN, John a MCCONVILLE, Michael. *Negotiated Justice: Pressures to Plead Guilty*. London: Martin Robertson, 1977.

BOHUSLAV, Lukáš. *Dohoda o vině a trestu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023.

BROWN, Darryl K.; BROWN, Darryl K.; TURNER, Jenia I. a WEISSER, Bettina. *The Oxford handbook of criminal process*. New York: Oxford University Press, 2019.

DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.

DRAŠTÍK, Antonín, FENYK, Jaroslav a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2017.

FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a kol. *Trestní právo procesní. 7. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Praha: C.H. Beck, 2013.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. vydání*. Praha: Leges, 2019.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní. 6. vydání*. Praha: Leges, 2021.

KOČOVÁ, Tereza. *Předběžné projednání obžaloby v judikatuře soudů*. Diplomová práce, vedoucí Bohuslav, Lukáš. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, 2016.

- KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2009.
- KRAUSS, Rebecca. The Theory of Prosecutorial Discretion in Federal Law: Origins and Developments. *Seton Hall Cir. Rev.* 2009, roč. 6, č. 1.
- LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ, 2007.
- MULÁK, Jiří. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019.
- NEUBAUER, David, W., FRADELLA, Henry, F. *America's Courts and The Criminal Justice System*. 10 ed. Cengage Learning: 2010.
- ŘÍHA, Jiří a PÚRY, František. Aktuální problémy aplikační praxe při uplatňování institutu dohody o vině a trestu. In FIRSTOVÁ, Jana. (ed.). *Zločin a trest v 21. století: aktuální témata trestní politiky a trestního práva: pocta Heleně Válkové*. Praha: IFBM – Institut forenzních, bezpečnostních studií a managementu, 2021.
- SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. Praha: Karolinum, 2015.
- ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999.
- ŠÁMAL, Pavel. a kol. *Trestní řád I., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II., Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012.
- ŠČERBA, Filip. Budoucnost dohody o vině a trestu. In: KALVODOVÁ, Věra, FRYŠTÁK, Marek, PROVAZNÍK, Jan. (eds.). *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. 1. vyd., Brno, Masarykova univerzita, 2018.
- ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012.
- TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018.
- ZEHR, Howard. *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse: Good Books, 2002.

ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

2.) Odborné články

ALGE, Daniele. Negotiated Plea Agreements in Cases of Serious and Complex Fraud in England and Wales: A New Conceptualisation of Plea Bargaining? *European Journal of Current Legal Issues* 2013, roč. 19, č. 1.

BASÍK, M. Několik poznámek k dohodě o vině a trestu. *Časopis Státní zastupitelství*. 2012, č. 4.

BIBAS, Stephanos. Plea Bargaining outside the Shadow of Trial. *Harvard law review*. 2004, roč. 117, č. 8, s. 2463-2547.

BOHUSLAV, Lukáš. Úvahy de lege ferenda nad dohodou o vině a trestu ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2023, roč. 69, č. 3, s. 131-142.

BUSHWAY, SHAWN D.; REDLICH, ALLISON D. a NORRIS, ROBERT J. An explicit test of plea bargaining in the "shadow of the trial." *Criminology (Beverly Hills)*. 2014, roč. 52, č. 4, s. 723-754.

COUFAL, Adam. K povinnosti k náhradě škody v případě schválení dohody o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2023, roč. 22, č. 2.

DARBYSHIRE, Penny. Transparency in Getting the Accused to Plead Guilty Early. *The Cambridge Law Journal*. Cambridge University Press. 2006. roč. 65. č. 1. s. 49.

DERVAN, Lucian a EDKINS, Vanessa. The innocent defendant's dilemma: an innovative empirical study of plea bargaining's innocence problem. *The journal of criminal law & criminology*. 2013, roč. 103, č. 1, s. 1-48.

DRÁPAL, Jakub. Vede větší užití trestních příkazů k ukládání méně nepodmíněných trestu odnětí svobody? *Jurisprudence*. 2017, roč. 26, č. 5, s. 3-17

FRIEDMAN, Lawrence M. Plea Bargaining in Historical Perspective. *Law & society review*. 1979, roč. 13, č. 2, s. 247-259.

- JANEČEK, Václav. K přípustnosti sankční náhrady škody. *Právní rozhledy*. 2013, č. 5, s. 153–159.
- JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky souvisící. *Bulletin advokacie*. 2012, č. 10.
- JELÍNEK, Jiří. Zásada rychlosti trestního řízení – bilance a perspektivy. *Kriminalistika*. 2008, č. 4., s. 246.
- KRAMER, Ernst. Základní problémy právní recepce. *Právník*. 2000, roč. 139, č. 12, s. 396-415.
- MULÁK, Jiří., PROVAZNÍK, Jan. Dopady novely trestního řádu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. na základní zásady trestního řízení. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 11.
- MUELLER-SMITH, Michael a SCHNEPEL, Kevin T. Diversion in the Criminal Justice System. *The Review of economic studies*. 2021, roč. 88, č. 2, s. 883-936.
- MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu (Absprachen) v Německu. *Právník*. 2008, roč. 147, č. 3.
- MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 41, č. 1. str. 3-26.
- MUSIL, Jan. Dohoda o vině a trestu. In: VANDUCHOVÁ, Marie a GŘIVNA, Tomáš. *Rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy)*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008.
- NOVOTNÝ, Oto. Je naše trestní právo procesní v krizi? *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 7–8, s. 28–31.
- REINGANUM, F., Jennifer. Sentencing Guidelines, Judicial Discretion, and Plea Bargaining. *The RAND Journal of Economics*. 2000, roč. 31, č. 1, s. 62-81.
- SILVEIRA, Bernardo S. Bargaining with asymmetric information: an empirical study of plea negotiations. *Econometrica*. 2017, roč. 85, č. 2, s. 419-452.
- SOKOL, Tomáš. Dohoda o vině a trestu jako kvadratura kruhu. *Bulletin advokacie*. 2023, č. 5.

SOURDIN, Tania a BURSTYNER, Naomi. Justice delayed is justice denied. *Victoria University Law and Justice Journal*. 2014, roč. 4, č. 1.

SPRACK, John. *A practical approach to criminal procedure*. 12th ed. Oxford: Oxford University Press, 2008.

ŠÁMAL, Pavel; ŘÍHA, Jiří a STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi - 1. část. *Trestněprávní revue*. 2019, roč. 18, č. 9.

ŠČERBA, Filip. Procesní alternativy a jejich vliv na využívání alternativních trestů. *Dny Práva 2012*. Brno, 2013 s. 1597–1607.

ŠČERBA, Filip. Využitelnost dohody o vině a trestu a prohlášení viny v jednotlivých stádiích trestního řízení. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2023, roč. 69, č. 3, s. 127.

ŘÍHA, Jiří. Časová působnost trestních zákonů a intertemporální účinky novelizací trestních předpisů. *Trestněprávní revue*. 2021, roč. 20, č. 4.

VANČA, Tomáš a DRÁPAL, Jakub. Statistické listy trestní soudů: Ověření jejich spolehlivosti. *Česká kriminologie*. 2021, roč. 6, č. 1-2, s. 1-24.

VANTUCH, Pavel. K možnosti využití institutu spolupracujícího obviněného v dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 10.

ZAORALOVÁ, Petra. Dohodnutý trest aneb chybějící právní úprava sankcí v řízení o dohodě o vině a trestu. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 11.

3.) Internetové články

ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Semináře v Praze i v Brně řešily americké a české zkušenosti s DOVT*. Advokátní deník [online]. 2023 [cit. 2023-12-06]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/10/10/seminare-v-praze-i-v-brne-resily-americke-a-ceske-zkusenosti-s-dovt/>.

ADVOKÁTNÍ DENÍK. *Je vhodné využívat dohodu o vině a trestu i u případů znásilnění?* Advokátní deník [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z:

<https://advokatnidenik.cz/2023/09/05/je-vhodne-vyuzivat-dohodu-o-vine-a-trestu-i-u-pripadu-znasilneni/>.

BICEK, Rudolf. Trestní proces s Davidem Rathem pohledem Mapy průtahů. Právní rádce [online]. 2015 [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/trestni-proces-s-davidem-rathem-pohledem-mapy-prutahu>.

BYRON, Gregory, Paul. In: ADVOKÁTNÍ DENÍK. Jak na DOVT radili odborníci z USA na dvou exkluzivních seminářích ČAK. Advokátní deník [online]. 2023 [cit. 2023-11-25]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/03/02/jak-na-dovt-radili-odbornici-z-usa-na-dvou-exkluzivnich-seminarich-cak/>.

ČTK. Muž obviněný z požáru v Bohumíně přijal doživotní trest. Dohodu o vině a trestu musí potvrdit soud. Český rozhlas [online]. 2021 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/muz-obvineny-z-pozaru-s-11-obetmi-mel-ve-vezeni-stravit-zbytek-zivota_2109171020_elev.

ČTK. Soud zprostil 28 obžalovaných v kauze prodeje pražských bytů. Právní prostor [online]. 2023 [cit. 02-10-2023]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/aktuality/soud-zprostil-28-obzalovanych-v-kauze-prodeje-prazskych-bytu>.

DAHL, Richard. *Can Judges Reject Plea Deals?* FINDLAW [online]. 2022 [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.findlaw.com/legalblogs/criminal-defense/can-judges-reject-plea-deals/>.

GOLIS, Ondřej. Rath bral v roli hejtmana úplatky. Vinni jsou Kott, Pancová i další obžalovaní, rozhodl vrchní soud. Český rozhlas [online]. 2019 [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/david-rath-kaucha-rath-korupce-vrchni-soud-rozsudek-katerina-kottova-petr-kott_1906260928_ogo.

TEXL, David. Dohoda o vině a trestu uzavřená v hlavním líčení – Qui bono? Právní prostor [online]. 2021 [cit. 2023-11-21]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/dohoda-o-vine-trestu-uzavrena-v-hlavnim-liceni-qui-bono>.

VESELÁ, Marie. Zneužíval děti, dostal podmínku. Ministerstvo prověří, zda systém dohod o vině a trestu funguje správně. Český rozhlas [online]. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dohoda-o-vine-a-trestu-soudy-obeti-hrda-zneuziti-justice_2309200808_afo.

WELTY, Jeff. Package Deal Plea Bargains. North Carolina Criminal Law [online]. 2010 [cit. 2023-11-28]. Dostupné z: <https://nccriminallaw.sog.unc.edu/package-deal-plea-bargains/>.

4.) Seznam judikatury

a. Evropský soud pro lidská práva, Soudní dvůr Evropské unie

Rozsudek čtvrté sekce Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Babar Ahmad a ostatní proti Spojenému království* ze dne 6.7.2010.

Rozsudek třetí sekce Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Meng proti Německu* ze dne 16.2.2021.

Rozsudek senátu první sekce Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mucha proti Slovenské republice* ze dne 25.11.2021.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie (druhý senát) ve věci *Spetsializirana prokuratura v. AH a další* ze dne 5. září 2019, sp. zn. C-377/18.

b. Ústavní soud

Nález Ústavního soudu ze dne 30.7.2009, sp. zn. II.ÚS 2445/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 24.2.2009, sp. zn. I. ÚS 2517/08.

Nález Ústavního soudu ze dne 13.3.2014, sp. zn. III.ÚS 859/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 31.7.2018, sp. zn. III. ÚS 4071/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 4.2.2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19.

Nález Ústavního soudu ze dne 6.12.2022, sp. zn. III. ÚS 1420/22.

Nález Ústavního soudu 9.5.2023, sp. zn. III. ÚS 236/23.

c. Obecné soudy

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 15.9.2021, sp. zn. 12 Ksz 2/2021.

Usnesení Okresního soudu v Tachově ze dne 20.7.2023, sp. zn. 1 T 60/2023.

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. 1. 1995 sp. zn. 4 To 968/94, publikované pod č. R 40/1999 tr.

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 15. 7. 2015, sp. zn. 6 To 239/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2022, sp. zn. 5 Tz 32/2022, publikované pod č. R 44/2022 tr.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 18.1.2022, sp. zn. 4 To 57/2021.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 3. 2022, sp. zn. 1 To 23/2022.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 3. 2022, sp. zn. 8 To 7/2022.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6.6.2022 č. j. 15 To 37/2022-3774.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1602/2010, publikované pod č. R 13/2012 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.8.2021, sp. zn. 5 Tdo 888/2021.

5.) Právní předpisy

a. České právní předpisy

Nový trestní řád (stav k 14.10.2022). Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád.

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích).

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

b. Zahraniční a mezinárodní (nadmárodní) právní předpisy

Federální pravidla trestního procesu (*Federal Rules of Criminal Procedure*).

Reduction in sentence for a guilty plea 2017 [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://www.sentencingcouncil.org.uk/overarching-guides/magistrates-court/item/reduction-in-sentence-for-a-guilty-plea-first-hearing-on-or-after-1-june-2017/>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem.

The Rules Enabling Act, 28 U.S.C. § 2071-2077.

Ústava USA.

Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok.

6.) Další zdroje

CROWN PROSECUTION SERVICE. Code for Crown Prosecutors – Accepting Guilty Pleas [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://www.cps.gov.uk/publication/code-crown-prosecutors#section9>.

European Court of Human Rights. Statistics by State. Violations by Article and by State 1959-2022 [online]. [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>.

Memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou [online]. Praha, 2018 [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/assets/memorandum-o-soucinnosti.pdf>.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. České soudnictví 2021: Výroční statistická zpráva.

Ministerstvo spravedlnosti ČR. Návod k sestavování a odesílání výkazů o činnosti soudů (verze verze 230101–01). Platnost k 1.1.2023. *Interní dokument*.

Ministerstvo vnitra ČR. Agendy okresních soudů elektronicky [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/agendy-okresnich-soudu-elektronicky.aspx>.

Ministry of Justice. Criminal court statistics quarterly: January to March 2022 [online]. [cit. 2023-11-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/statistics/criminal-court-statistics-quarterly-january-to-march-2022/criminal-court-statistics-quarterly-january-to-march-2022>.

Nejvyšší státní zastupitelství. Metodika k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu ze dne 17.1.2023, sp. zn. 1 SL 111/2022.

Nejvyšší státní zastupitelství. Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení.

Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020 – textová část.

Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022 – textová část.

Nejvyšší státní zastupitelství. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022 – tabulková část I.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 410/0 z 5. volebního období. [online]. [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0>.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku č. 510/0 z 6. volebního období. [online]. [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=510&ct1=0>.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA ČR. Důvodová zpráva k sněmovnímu tisku 466/0 z 8. volebního období [online]. [cit. 2023-12-13]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=466&ct1=0>.

Abstrakt

Velká většina všech trestních věcí je řešena pomocí tzv. odklonů v trestním řízení, jakožto alternativní způsob řešení trestních věcí. Tato diplomová práce se zabývá dohodou o vině a trestu, která právě může být řazena mezi tento zvláštní způsob trestního řízení. Ačkoliv dohoda o vině a trestu je v českém právním řádu vcelku novým právním institutem, je často diskutována v rámci odborné veřejnosti. V této práci popíšu dohodu o vině a trestu ve vztahu jejímu vlivu na práva obviněného.

Diplomová práce je rozdělena do 10 kapitol. Na začátku (kapitola 1 a 2) se zaměřím na popis odklonů v trestním řízení a dohody o vině a trestu obecně. V kapitole 3 popíšu právní úpravu dohody o vině a trestu v českém trestním řádu. Poté se zaměřím na specifické oblasti dohodovacího řízení, které mají největší vliv na práva obviněného. Zejména se jedná o roli soudu v dohodovacím řízení, aplikace dohody o vině a trestu ve skupinových věcech a zaručení dobrovolnosti jejího sjednání (kapitoly 4-9). Poslední část obsahuje návrhy *de lege ferenda* a závěrečné shrnutí (kapitoly 9 a 10).

Výsledek této práce potvrzuje závěr, že sjednáním dohody o vině a trestu dochází ke značnému omezení práv obviněného. Na druhou stranu, pomocí tohoto může obviněný obdržet mírnější trest. Platí, že čím dříve je dohoda sjednána, tím mírnější trest může být. České obecné soudy mají pravomoc neschválit nebo odmítnout sjednanou dohodu v některých případech (zejména za situace, kdy je sjednaný trest nezákonný, anebo nepřiměřeně přísný nebo mírný). Tato pravomoc je však soudy vykonávána pouze výjimečně.

Klíčová slova

trestní řízení, dohoda o vině a trestu, dohodovací řízení, odklony v trestním řízení

Abstract

The vast majority of all criminal cases is dealt by so-called diversions of criminal proceedings as the alternative way of dealing with criminal cases. The diploma thesis deals with an agreement on guilt and punishment, which can be considered as this type of special criminal proceedings. Although plea bargaining (agreement on guilt and punishment) is quite a new topic to the Czech legal system, it is often discussed among scholars. In the thesis, I will describe plea bargaining concerning its impact on the rights of the accused.

The thesis is divided into 10 chapters, including an introduction and a conclusion. In the beginning (chapters 1 and 2), I will focus on the description of diversions of criminal proceedings as well as plea bargaining. In the chapter 3, I will describe the legal regulation of plea bargaining under the Czech Code of Criminal Procedure. Then, I will focus on the specific areas of plea bargaining having the greatest impact on the rights of the accused, especially the role of the court of law in plea bargaining, its application within the framework of cases with multiple accused and securing of free will of the accused in entering into plea agreement (chapters 4-9). The final part contains legislative proposals *de lege ferenda* and conclusion (chapters 9 and 10).

The outcome of the thesis supports the conclusion that the rights of the accused are quite limited by entering into plea bargaining. On the other hand, a lighter sentence can be acquired. The sooner a plea agreement is entered, the lighter the sentence can be negotiated. Czech courts of law have the power not to approve (or dismiss) plea agreement in some cases (especially when the sentence is not in accordance with the law or is way too strict or too light). Such power is exercised by the courts only exceptionally.

Key words

criminal procedure, agreement on guilt and punishment, plea bargaining, diversions of criminal proceedings